

Rapport 2020:4

Länsstyrelsen
Stockholm

Bostad sist?

Om bosättningslagen och nyanländas boendesituation
i Stockholms län

Förord

Vår vision är att vara en samlande kraft för ett hållbart samhälle. Tillsammans med andra aktörer i länet arbetar vi för Stockholmsregionens utveckling. Ett prioriterat område är att främja ett tryggt och inkluderande län. Här ingår också ett effektivt och väl fungerande integrationsarbete. En nödvändig utgångspunkt för att lyckas med det är bostad, arbete och utbildning. Ett tryggt och inkluderande län handlar även om ett aktivt arbete med att säkerställa efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna.

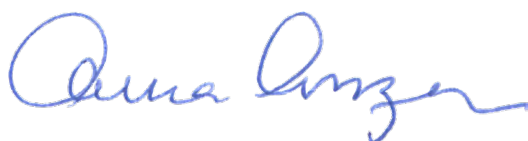
Rapporten belyser nyanländas bosättning och boendesituation i Stockholms län. År 2016 trädde bosättningslagen i kraft. Det är för tidigt att göra ett bokslut, men när det nu gått några år finns möjlighet att börja följa effekter och tillvarata de erfarenheter som gjorts. Vi vill också lyfta målgruppens egna perspektiv och erfarenheter.

Med utgångspunkt i allas lika rättigheter och möjligheter är vårt uppdrag att bidra till att skapa långsiktighet och hållbarhet i kommunernas mottagande av nyanlända. Kommunerna i länet har utvecklat effektiva rutiner för mottagandet liksom interna strukturer för att löpande få fram bostäder. Rapporten visar dock på utmaningar med tidsbegränsade kontrakt, bristande kvalitet i bostadslösningar och otrygghet, vilket i förlängningen kan leda till hemlöshet. Frågorna ligger i skärningspunkten mellan social hållbarhet och bostadsförsörjning, med konsekvenser för barns rättigheter och välmående, för möjligheter till etablering och integration, och för länets kompetensförsörjning.

Min förhoppning är att denna rapport ska utgöra ett underlag till konstruktiva samtal om hur vi uppnår en hållbar bosättning. Vi är i ett mindre pressat läge än när bosättningslagen trädde i kraft. Mottagandet har minskat vilket ger ökade möjligheter till långsiktighet och hållbarhet i mottagandet. Vi har nu chansen att reflektera över vunna erfarenheter och vägar framåt. Här ska vi ta tillvara nyanlända vuxna och barns erfarenheter och kunskaper.

Elin Blomberg och Annelie Rostedt, utvecklingsledare på avdelningen för hållbar tillväxt, har författat rapporten. Vi vill tacka de nyanlända länsinvånare, kvinnor, män, flickor, pojkar, transpersoner och icke-binära som har medverkat till rapporten genom intervjuer om sin boendesituation. Vi tackar även kollegor i kommuner och inom civilsamhället som varit bollplank och på olika sätt bidragit till arbetet.

Stockholm i juni 2020

Anna Conzen

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	10
Hur vi har gått tillväga	11
Rättigheter och bostadsbrist	14
Bostad som en rättighet	14
Rätten till bostad i konventioner.....	16
Nationella målsättningar	20
Utsatta grupper på bostadsmarknaden	20
Kommunernas ansvar.....	21
Bosättningslagen	22
Bostadssituationen i Stockholms län	24
Sammanfattande kommentarer	28
Målgruppen nyanlända	29
Vilka är de nyanlända?.....	29
Nyanländ – ingen avgränsad tidsperiod	29
Tre grupper kommunmottagna	29
Bosättningslagens inverkan på det initiala mottagandet	31
Dubblad andel av mottagandet.....	31
Jämnare mottagande mellan län och kommuner	31
En ökad andel anvisade i Stockholms län	32
En tredjedel av kvotflyktingarna bosätts i länet	32
Minskad andel självbosatta	36
Sammanfattande kommentarer	36
Tidsperspektiv i tillämpningen av bosättningslagen.....	37
Jämförelse mellan riket och Stockholms län.....	37
Tidsbegränsningar i Stockholms län.....	40
Konsekvenser för välmående och etablering	43
Vanligare med tidsbegränsade kontrakt efter bosättningslagen	47
Sammanfattande kommentarer	48
Kvalitetsaspekter i bostadslösningar	50
Hur bor nyanlända som anvisas?.....	50
Bostadslösningar med delade ytor	52
Kommunernas och nyanländas perspektiv på bostadens kvalitet	53
Särskilt sårbara grupper	59
Boendesituationen kan bidra till upplevelser av utanförskap.....	64
Sammanfattande kommentarer	67

Nyanländas flyttmönster	68
Flyttmönster innan bosättningslagen	69
En tredjedel kommunmottagna flyttar efter 18 månader	69
En dryg fjärdedel anvisade flyttar efter 18 månader	69
Många nyanlända anvisade med barn flyttar	69
Flyttar till kommuner med ett högt mottagande	71
En tredjedel till kommuner med socioekonomiskt eftersatta områden.....	71
De tidsbegränsade kontraktens betydelse för flyttmönstren	73
Bostadsvägledning – en ny verksamhet i kommunerna	77
Sammanfattande kommentarer	79
Självbosattas bostadssituation.....	80
Stor utsatthet enligt det civila samhället	82
Självbosattas perspektiv på sin boendesituation.....	83
Sammanfattande kommentarer	85
Slutsater och vägar framåt	86
Ta tillvara nyanländas kompetens	86
Nyanlända är också barn med rättigheter.....	86
Bosättning som skapar trygghet, tillit och inkludering	87
Använd och skapa fler verktyg för bostadsförsörjningen.....	87
Långsiktighet främjar integration.....	88
Källförteckning	89

Sammanfattning

I den här rapporten följer vi upp bosättningslagen och nyanländas boendesituation i Stockholms län. Boendesituationen påverkar övriga delar av livet. Bostaden är en viktig del för att uppnå rätten till en tillfredsställande levnadsstandard. För nyanlända invånare är bostaden grundläggande för att främja etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet, samt för barnens skolgång och uppväxtvillkor.

Den ansträngda bostadssituationen i länet skapar stora utmaningar med långa bostadsköer, trångboddhet, en otrygg och dyr andrahandsmarknad och ökad hemlöshet. Det drabbar vissa grupper särskilt hårt, däribland unga vuxna, hushåll med låga inkomster och nyanlända invånare.

I arbetet med denna rapport har vi väglett av jämställdhetspolitiska mål och av FN:s minimivillkor för en lämplig bostad. Dessa villkor säger bland annat att en bostad är lämplig endast om prissättningen är överkomlig, om bostaden har tillräcklig yta för umgänge och vila samt ligger på rimligt avstånd från skola, sjukvård och arbetstillfällena. Dessutom betonas vikten av ett starkt rättsskydd mot olaga vräkningar, särskilt om barn berörs. Hemlöshet ska också motverkas.

Rapporten bygger på flera olika källmaterial. Vi har utarbetat två enkäter om nyanländas bosättning och boendesituation i Stockholms län. Den ena har besvarats av länets kommuner och den andra av organisationer i det civila samhället. Därutöver har vi låtit genomföra intervjuer med nyanlända vuxna respektive barn i länet. Slutligen har vi beställt statistik om nyanländas flyttmönster som har bearbetats av Statistiska centralbyrån (SCB) utifrån data från Migrationsverket, samt använt andra befintliga statistikkällor.

Bosättningslagen

Bosättningslagen trädde i kraft år 2016. Bosättning av nyanlända genom så kallad anvisning är tänkt att vara ett organiserat mottagande där den nyanlände får hjälp att bosätta sig i en kommun. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för nyanlända att snabbare etablera sig på arbetsmarknaden och i samhällslivet.

Bosättningslagen har inneburit en utmaning för kommunerna i länet att snabbt skapa tillräckliga bostadslösningar och att utveckla arbetssätt för mottagandet. Stockholms län tar emot cirka en tredjedel av alla anvisade nyanlända och alltså även en tredjedel av alla kvotflyktingar. Några år efter bosättningslagens införande kan vi konstatera att den har haft en stor effekt på det initiala mottagandet mellan länen och mellan kommunerna i Stockholms län. Mottagandet är nu betydligt jämnare fördelat. Bosättningslagen har också haft stor inverkan på sammansättningen av mottagandet, det vill säga fördelningen av anvisade jämfört med självbosatta samt fördelningen av kvotflyktingar mellan län och kommuner.

Tidsperspektiv i tillämpningen av bosättningslagen

Kommuner har valt att hantera bosättningslagen på olika sätt. En fråga som diskuterats över tid är om kommuner får begränsa sin skyldighet att ta emot anvisade nyanlända till en viss tidsperiod. Kommuner kan, utan att bryta mot bosättningslagen, välja att erbjuda tidsbegränsade bostäder till nyanlända som anvisas. Kommuner kan också med stöd av bosättningslagen välja att erbjuda anvisade nyanlända permanenta och långsiktiga bostadslösningar.

Stockholms län skiljer sig åt från landet som helhet genom att en stor andel av kommunerna i länet erbjuder anvisade nyanlända tidsbegränsade bostadskontrakt. Vi kan se att det efter bosättningslagen har blivit vanligare med tidsbegränsade kontrakt. I rapporten har vi identifierat tre huvudsakliga inriktningar i kommuners tidsperspektiv i länet:

- Strikt tidsgräns på två år, eller etableringstidens längd, för både ensamhushåll och barnfamiljer
- Tidsbegränsat boende på två år med möjlighet till förlängning efter behovsprövning för hela eller delar av målgruppen
- Mer långsiktiga lösningar för hela eller delar av målgruppen

Som en konsekvens av de tidsbegränsade bostadskontrakten i länet låg antalet faktiska och beräknade utlöpta/uppsagda kontrakt 2018–2019 på minst 1 300. Minst 2 700 individer berördes, varav minst 850 minderåriga barn. I landet som helhet togs en fjärdedel av alla anvisade nyanlända 2018–2019 emot i kommuner där nyanlända hänvisas till ordinarie bostadsmarknad i hela landet när de tidsbegränsade kontrakten upphör. Vi ser sammantaget en risk att tidsbegränsade kontrakt över tid underminerar bosättningslagens proportionerliga fördelning. Dessutom är det problematiskt för berörda individer att den rätt till bosättning som uttalas i bosättningslagen i praktiken kan ge så olika utfall.

Nyanlända invånare som har anvisats till kommuner i länet beskriver i intervjuer oro, stress och en känsla av att inte kunna slå sig till ro utan att ständigt vara på väg. De utmaningar som ofta uppstår i tidsbegränsade boendelösningar, vilka ibland även präglas av trångboddhet, kan beskrivas med begreppen oförutsägbarhet och ofrivillighet. En oviss framtid, begränsad makt och kontroll över sin boendesituation och att bo på ett sätt som upplevs som otillfredsställande kan i sin tur bidra till vanmakt och försämrad livskvalitet.

Kvalitetsaspekter i bostadslösningar

Tidsperspektiven i tillämpningen av bosättningslagen har följts upp i bland annat enkäter och har även rönt en del uppmärksamhet, till exempel medialt. Aspekter som rör boendelös-

ningarnas kvalitet och närmiljö har hamnat i skymundan.

Nyanlända som anvisas länet erbjuds många olika typer av bostadslösningar, däribland bostad i allmännyttan eller hos privata fastighetsägare, bostäder med tidsbegränsade bygglov, i ombyggda lokaler till bostäder med flera. I rapporten bekräftas att en bostad som passar hushållets behov är avgörande för ett fungerande vardagsliv och för välmående, samt för möjligheten att fokusera på arbete och studier, för trygghet och för att främja tillhörighet och inkludering.

I länet är det vanligt förekommande att i någon grad erbjuda bostäder där ytor, såsom kök, toalett och hygienutrymmen, eller mer sällan sovrum, delas med personer utanför den egna familjen. En majoritet av kommunerna uppger att det förekommer utmaningar i de egna boendelösningarna. Vanligast är trångboddhet vilket även nyanlända själva lyfter i intervjuer. Andra utmaningar rör till exempel trygghet och tillgänglighet. Bostadslösningar som brister i olika hänseenden påverkar dessutom olika grupper av nyanlända på olika sätt, där till exempel barnfamiljer, HBTQ-personer och personer med funktionsnedsättning kan vara extra utsatta. Nyanlända, som bor i fastigheter där endast andra nyanlända hushåll placeras, upplever att det försvårar integrationen. Flera lyfter i intervjuer att de önskar en större spridning av nyanlända hushåll.

Nyanländas flyttmönster

Tidsbegränsade bostadskontrakt kan innebära att nyanlända efter en tid i kommunen tvingas att flytta. Nästan alla länets kommuner uppger att de underlättar för anvisade nyanlända att flytta vidare till andra kommuner och län vid behov av bostad. En del av detta arbete kan bestå av bostadsvägledning som samtliga länets kommuner med ett mottagande på anvisning erbjuder nyanlända som anvisats kommunen.

En dryg fjärdedel av de nyanlända som anvisades och mottogs i länet år 2017 hade flyttat 1,5 år (18 månader) senare. Av dessa var 40 procent barn under 18 år. De allra flesta hushållen har lämnat länet. En del av dessa hushåll har bosatt sig i kommuner som, givet bosättningslagens kriterier för fördelning av anvisade, har undantagits ett mottagande av nyanlända på anvisning. En mycket liten

andel av de som anvisats till övriga landets kommuner har flyttat till Stockholms län under samma tidsperiod. Utflyttningen av nyanlända från Stockholms län till andra län är alltså betydligt större än inflyttningen till Stockholmskommunerna från andra län. Vi har även följt upp hur många anvisade nyanlända som bor kvar i sin anvisningskommun drygt två år (27 månader) efter mottagandet. Statistiken påvisar att tidslängder på bostadskontrakt som erbjuds anvisade nyanlända i Stockholms län har en tydlig koppling till flyttmönster efter det initiala mottagandet. Flest anvisade nyanlända har flyttat från kommuner som tillämpar de mest strikta tidsgränserna vid bosättning av anvisade.

Självbosattas bostadssituation

Förutom nyanlända som anvisas länets kommuner enligt bosättningslagen, kan nyanlända välja att själva ordna sin bostad, så kallad självbosättning. Många bosätter sig själva redan under asyltiden. Kunskapen om självbosattas bostadssituation varierar mellan länets kommuner, men i regel görs inga uppföljningar eller kartläggningar om detta.

Intervjuer med nyanlända som har självbosatt sig och erfarenheter från det civila samhället påvisar dock att självbosättningen kan leda till utsatthet på länets ansträngda bostadsmarknad, vilket i sin tur får konsekvenser för individers och familjers möjligheter till att etablera sig och för barnens skolgång och uppväxtvillkor. Självbosattas bostadssituation som den här beskrivs liknar på ett övergripande plan bostadssituationen som nyanlända som har anvisats länet kan möta. Med tidsbegränsade bostadskontrakt riskerar anvisade nyanlända att över tid hamna i samma otrygga och osäkra bostadssituation som många självbosatta. Att kommunerna i stor utsträckning saknar kunskap om gruppen självbosatta blir till exempel problematiskt utifrån att kommuner i sina riktlinjer för bostadsförsörjningen förväntas identifiera olika gruppers behov för att möjliggöra stöd och strategier som kan underlätta för respektive grupp på bostadsmarknaden. På samma sätt riskerar vi bristande kunskap om bostadssituationen och levnadsförhållandena för tidigare anvisade nyanlända som flyttar efter att anvisningskommunens bostadskontrakt utlöper.

Slutsatser och vägar framåt

Rapporten visar att det finns en stor variation i kommuners arbetssätt och boendelösningar i mottagandet av nyanlända genom anvisning. Vi kan konstatera att arbetssätt och boendelösningar för nyanlända i länet inte nödvändigtvis främjar nyanländas etablering och integration. Bosättning av anvisade innebär inte heller per se att etableringen på bostadsmarknaden underlättas.

Bostadssituationen och utmaningarna på bostadsmarknaden i länet är större än frågan om nyanländas bosättning. Samtidigt är målet att alla i länet, inklusive nyanlända, ska ha ett tryggt boende som passar de egna behoven. Låter vi bostaden komma sist får det konsekvenser för social hållbarhet. Bostadsbristen till trots är det nödvändigt att hitta vägar som möjliggör för nyanlända att etablera sig i länet. En central utgångspunkt är barnkonventionen och andra internationella åtaganden om mänskliga rättigheter och jämställdhet samt målen i Agenda 2030.

Utifrån de resultat som presenteras i rapporten ser vi några vägar framåt:

Ta tillvara nyanländas kompetens

En inte tillräckligt nyttjad potential i bosättningsarbetet är kopplingen till kompetensförsörjning och arbetsmarknadsperspektiven. Vi ser ett behov av att nyttja befintliga arenor för att arbetsmarknads- och kompetensförsörjningsperspektiv i högre grad ska genomsyra också bosättningsarbetet. På samma sätt bör bostadsfrågan vara en integrerad del av arbetet med kompetensförsörjning.

Nyanlända är också barn med rättigheter

Barnkonventionen har i Sverige blivit lag. Det gör det än mer angeläget att föra ett aktivt samtal och arbeta mer systematiskt med barnkonventionen och ett barnperspektiv samt vad det konkret innebär i arbetet med bosättning av nyanlända. I detta arbete bör barnen få komma till tals och representanter involveras för verksamheter som möter barn i sitt dagliga arbete, såsom förskola, skola, BVC, fritidsverksamhet och civilsamhälle.

Bosättning som skapar trygghet, tillit och inkludering

I det fortsatta arbetet med nyanländas bosättning ser vi ett behov av att i större utsträckning motverka boendesegregation och även blanda målgrupper i de bostadslösningar där endast nyanlända hushåll bosätts idag. Vi behöver även arbeta systematiskt med kompensatoriska insatser i syfte att ge lika förutsättningar för etablering, skolgång och social inkludering för nyanlända vuxna och barn oavsett boendetyp. I detta arbete bör nyanlända vuxna och barns erfarenheter och kunskaper tas tillvara. Det är viktigt att särskilt se till behov och förutsättningar bland sårbara grupper, såsom kvinnor, barn, funktionsnedsatta och HBTQ-personer. I det sammanhanget behöver åtgärder alltså ta hänsyn till aspekter som rör ojämlikhet liksom ojämställdhet.

Använd och skapa fler verktyg för bostadsförsörjningen

Det finns ett behov av att se över möjligheten att i bosättningslagen ange ramar avseende såväl tidsperspektiven i mottagandet liksom kvalitetsdimensioner i bostadslösningarna.

Kommuner har olika förutsättningar i arbetet med bostadsförsörjningen, men olika verktyg finns att tillgå. Här är frågan vilka verktyg som har prövats och vilka som återstår. Parallellt finns ett behov av att se över och främja att fler bostadssociala verktyg kommer till stånd. Den kommande utredningen om den sociala bostadspolitiken är viktig för att hjälpa alla de hushåll som står långt ifrån bostadsmarknaden.

Långsiktighet främjar integration

Efter ett par år med ett högre mottagande av nyanlända minskar mottagandet återigen. Det ger möjligheter att arbeta mer kvalitativt och långsiktigt, bland annat genom att tillvarata de senaste årens erfarenheter och lärdomar. Detta bör inkludera både ett arbete för att möjliggöra för anvisade nyanlända att bo kvar i länet samt att skapa bättre förutsättningar för de som kommer att anvisas framöver. Det krävs en fortsatt intern samverkan där även samordnande funktioner och uppbyggda strukturer för mottagandet finns kvar. Vi behöver reflektera över arbetssätt och ompröva dessa utifrån kunskap och vunna erfarenheter.

Inledning

För några år sedan mötte Sverige och Europa den största flyktinginvandringen sedan andra världskriget. Konflikten i Syrien eskalerade, situationen i flyktinglägren i grannländerna förvärrades och fler än någonsin förr sökte en fristad i Sverige. I mars 2016 trädde en ny lag i kraft som innebär att alla kommuner är skyldiga att ta emot nyanlända för bosättning. Förväntningarna på länets mottagande ökade kraftigt på kort tid samtidigt som bostadsbristen växte. Det innebär en stor utmaning att både lösa det akuta behovet av bostäder på kort sikt och att skapa förutsättningar för ett hållbart och kvalitativt mottagande över tid.

Rapportens syfte

Syftet med denna rapport är att följa upp länets mottagande av nyanlända som anvisats genom bosättningslagen. Rapporten frågar sig vilken inverkan bosättningslagen har fått på det initiala mottagandet och mottagandet över tid, både vad gäller fördelningen i mottagandet av nyanlända samt möjliga effekter för etablering och integration. Vi har undersökt kommuners arbetsätt och hur nyanlända som tagits emot i länet upplever sin situation. Tidsperspektiv, kvalitetsaspekter och flyttmönster är tre centrala delar.

I Stockholms län bosätts ungefär en tredjedel av alla nyanlända som anvisas. Det gör det extra angeläget att undersöka hur mottagandet genom bosättningslagen har fallit ut i vårt län och konsekvenser av de arbetsätt som tillämpas. Det är viktigt att även följa mottagandet av gruppen nyanlända som själva bosätter sig i länet och hur det relaterar till mottagandet av gruppen anvisade.

Rapportens läsare

Rapporten riktar sig till beslutsfattare i kommuner och på nationell nivå, samt alla som på olika sätt arbetar med eller möter frågor kring nyanländas bosättning och boendesit-

uation. Vi hoppas att rapporten bidrar till att ge en helhetsbild över bosättningen i länet på kort och lite längre sikt. Rapporten är också ett bidrag till att synliggöra bostadens betydelse för livets övriga delar för nyanlända vuxna och barn. Rapporten kan användas som ett underlag i överväganden om arbetsätt och samverkan mellan olika aktörer och mellan arbetsområden.

Länsstyrelsens uppdrag

Rapporten har tagits fram med utgångspunkt i Länsstyrelsens uppdrag inom integration som också knyter an till uppdragen inom bostadsförsörjning, mänskliga rättigheter, jämställdhet, barns rättigheter, funktionshinder och Agenda 2030. Länsstyrelsen ska verka för att det finns beredskap och kapacitet hos kommunerna att ta emot personer som omfattas av bosättningslagen. Beredskap kan översättas till politisk vilja och organisatorisk förmåga. Kapacitet handlar om den faktiska tillgången till bland annat bostad. Länsstyrelsens uppdrag innebär att följa upp mottagandet av nyanlända för bosättning i länet och att främja långsiktighet och hållbarhet i kommunernas mottagande av nyanlända.

Rapportens disposition

Rapporten inleds med en genomgång av bostaden som en rättighet i svensk grundlag och i internationell folkrätt samt dess koppling till nationella målsättningar. Bostaden som en rättighet utgör rapportens övergripande ramverk. I denna del beskriver vi också bostadssituationen i länet och relevant lagstiftning, såsom bland annat bosättningslagen.

I resultatdelarna beskriver vi bosättningslagens inverkan på det initiala mottagandet. Därefter redogör vi för tidsperspektiv i bosättningen och för kvalitetsaspekter i

de bostadslösningar som tillämpas i länet. I resultatdelen redogör vi även för statistik som synliggör nyanländas flyttmönster över tid efter mottagandet i en kommun. Avsnittet avslutas med en beskrivning av självbosattas bostadssituation.

Rapporten avslutas med slutsatser och kommentarer utifrån rapportens resultat, samt utvecklingsmöjligheter för länets mottagande för bosättning.

Hur vi har gått tillväga

I arbetet med denna rapport har vi tagit fram flera olika källmaterial. Vi har utarbetat två enkäter om nyanländas bosättning och boendesituation i Stockholms län. Den ena har besvarats av länets kommuner och den andra av organisationer i det civila samhället. Därutöver har vi låtit genomföra intervjuer med nyanlända vuxna respektive barn i länet. Slutligen har vi beställt statistik om nyanländas flyttmönster som har bearbetats av Statistiska centralbyrån (SCB) utifrån data från Migrationsverket samt använt andra befintliga statistikällor.

Enkät till länets kommuner

Webbenkäten om nyanländas bosättning och boendesituation i Stockholms län genomfördes i mitten av 2019. Frågeställningarna var inspirerade av FN:s kriterier för en lämplig bostad, liksom av det jämställdhetspolitiska målet och Ett jämställt Stockholm – Länsstrategi för jämställdhetsintegrering 2018–2020. Frågorna syftade till att belysa bosättningen av nyanlända enligt bosättningslagen samt tidsperspektiv i arbetet, kvalitetsaspekter i boendelösningar samt boendesituationen över tid för nyanlända som har tagits emot i länet. Enstaka frågor berörde självbosatta, inklusive anhöriga.

24 av länets 26 kommuner har besvarat enkäten i sin helhet. Huvuddelen av svaren inkom under maj och juni 2019.

Enkät till organisationer i det civila samhället

Webbenkäten om nyanländas bosättning och boendesituation i Stockholms län genomfördes i mitten av 2019. Enkäten var öppen för spridning och riktade sig till organisationer, föreningar och verksamheter på lokal och/

eller regional nivå i länet, som skulle kunna ha kännedom och kunskap om nyanländas boendesituation. Frågorna i enkäten var huvudsakligen kvalitativa med öppna svar. Totalt besvarades enkäten av 71 unika respondenter. 14 respondenters enkätsvar har sorterats ut från resultatsammanställningen eftersom dessa svarade för andra geografiska platser än Stockholms län.

Respondenterna representerar många olika typer av organisationer och verksamheter i det civila samhället, till exempel församlingar inom Svenska kyrkan samt andra kyrkor och religiösa samfund, lokala nätverk för nyanländas integration och större ideella föreningar eller idéburna organisationer med regional verksamhet i Stockholms län. I rapporten uppger vi i enstaka fall namn på organisation när detta bedöms vara relevant.

Intervjuer med nyanlända

Genom att intervjua nyanlända invånare i länet är vår målsättning att bidra till att lyfta fram målgruppens egna perspektiv och erfarenheter. Alla intervjuerespondenter representerar endast sig själva och sin egen expertis. Men även om berättelserna inte går att generalisera bidrar de med kunskap om hur nyanlända själva kan uppleva sin situation och ger en mer heltäckande bild av nuläget. Intervjuerna kan även bidra till att identifiera utvecklingsområden som annars varit osynliga.

Totalt har 49 nyanlända personer i Stockholms län intervjuats till denna rapport. Ambitionen har varit att i så stor utsträckning som möjligt inkludera perspektiv där nyanlända, förutom att vara nya i Sverige och i länet, kan påverkas i sin boendesituation utifrån sitt kön eller sin könsidentitet, ålder, sexualitet, eventuella funktionsnedsättningar eller andra individuella faktorer. Ett sätt att uppnå denna ambition har varit att samarbeta med det civila samhället som i riktad verksamhet möter nyanlända i sitt arbete. Totalt har 29 intervjuer genomförts av RFSL Newcomers respektive Arvsfondsprojektet Disabled Refugees Welcome med nyanlända HBTQ-personer respektive nyanlända personer med funktionsnedsättningar. Samtliga 29 intervjuerespondenter har i någon mån uppsökt just de verksamheterna. Därutöver har vi låtit ytterligare två personer med förankring och nätverk i civilsamhället genomföra intervjuer.

Omar Al Zankah har genomfört 11 intervjuer och Samron Dawit 4 intervjuer med nyanlända kvinnor respektive män i Stockholms län. Dessa totalt 44 personer som har intervjuats är alla över 18 år, har ingått i hushåll med barn och/eller en partner, eller har varit ensamstående, har anvisats en kommun i Stockholms län genom bosättningslagen eller har självbosatt sig. Några har vidarebosatts som kvotflyktingar genom UNHCR och några bor inte längre kvar i länet.

Ett barnperspektiv handlar om att synliggöra barnen och det kan vi göra bland annat genom att ta del av barns egna berättelser. Barn har egna perspektiv och enligt barnkonventionen har barn en grundläggande rätt att få bilda åsikter samt uttrycka och få dem beaktade i de frågor som berör dem. Med vårdnadshavarnas tillåtelse har 5 intervjuer genomförts av Omar Al Zankah med nyanlända barn, såväl flickor som pojkar, i Stockholms län. Barnen är mellan 10 och 14 år.

Samtliga 49 intervjuer har genomförts mellan juni och november 2019. De flesta har hållits på respondentens modersmål, men några intervjuer har hållits på svenska. Alla intervjuer, intervjureferat och transkriberingar är anonymiserade. Det betyder att Länsstyrelsen inte har fått tillgång till uppgifter om namn, adress eller andra identitetsröjande uppgifter. All kontakt mellan intervjuare och respondent har skett helt utan Länsstyrelsens inblandning. I rapporten har vi givit samtliga intervjupersoner fiktiva namn.

Urval av intervjupersoner

Urvalet av intervjupersoner har dels skett genom att nyanlända personer uppsökt verksamheter i det civila samhället som når ut till nyanlända (RFSL Newcomers respektive Disabled Refugees Welcome), dels genom kontakter till de personer som genomfört intervjuer och dels genom så kallad snöbollseffekt. Det senare innebär att nya intervjupersoner rekommenderats in av tidigare intervjupersoner eller att nyanlända har anmält intresse att intervjuas vid tidpunkten för genomförande av en annan intervju.

Kommunerna tillämpar olika arbetssätt i mottagandet av nyanlända för bosättning, till exempel vad avser tidslängd på bostadskontrakt och typ av bostadslösningar. Vi

har eftersträvat en geografisk spridning av intervjupersonernas bosättningskommun. Samtliga kommuner i länet är dock inte representerade i materialet. De boendetyper som representeras av de nyanlända intervjupersonerna i denna rapport motsvarar inte nödvändigtvis omfattningen av boendetyper i länet. Till exempel bodde ett relativt stort antal intervjupersoner vid tidpunkten för intervjun eller tidigare i modulbostäder eller i fastigheter endast med andra nyanlända hushåll. Alla intervjupersoner som har anvisats länet bodde därtill vid intervjutillfället eller tidigare i en kommun som tillämpar tidsbegränsade bostadskontrakt i någon mån. I avsnittet ”Tidsperspektiv i tillämpningen av bosättningslagen” redogörs för kommunernas arbetssätt vad gäller tidslängder på bostadskontrakten. Där framgår att ett litet antal kommuner i länet tillämpar vad som kan betraktas som permanenta kontrakt för hela eller delar av målgruppen. Om nyanlända i dessa kommuner också hade intervjuats hade materialet kunnat ge kompletterande perspektiv. Detsamma skulle även kunna vara fallet om en representativ variation av typer av bostadslösningar hade åstadkommit i intervjumaterialet. Samtidigt är det viktigt att ha i åtanke att individuella faktorer och andra yttre omständigheter än de som här exemplifieras också har betydelse för vad intervjupersoner fokuserar i en intervjusituation.

Samtliga intervjuer utgick från en intervjuguide framtagen av Länsstyrelsen i samråd med en referensgrupp av organisationer i det civila samhället. Intervjuguiden bestod av ett antal bakgrundsfrågor samt frågor om aktuell boendesituation. Därtill innehöll intervjuguiden riktade frågor till de som anvisats en kommun enligt bosättningslagen, till de som delar boende med personer utanför den egna familjen och till nyanlända personer som har barn. Slutligen återfanns några generella frågor som syftade till att ge intervjupersonerna möjlighet att utifrån egna erfarenheter och kunskaper i allmänhet reflektera om nyanländas boendesituation i länet. Intervjuguiden syftade till att erbjuda ett stöd till den som intervjuade. Det innebär att det inte fanns något krav om att ställa samtliga frågor till respektive intervjuperson. Avgränsning och typ av frågor påverkar givetvis utfallet av intervjun. Hade intervjuguiden direkt inriktat

sig även på andra delar av mottagandet av nyanlända, eller strukturerats på ett annat hade materialet kunnat ge ytterligare eller andra perspektiv.

Analys av statistik

Länsstyrelsen har beställt statistik av SCB för bearbetning. Den data som ligger till grund för tabellerna är hämtad från befintliga register hos SCB samt från Migrationsverket. Statistiken avser nyanländas flyttmönster. Till sin karaktär är statistiken beskrivande vilket innebär att den inte förklarar orsaker till de förhållanden som redovisas. Övrig kunskap som har tagits

fram i arbetet med denna rapport och som delas här, kan bidra till en djupare förståelse för de förhållanden som statistiken påvisar. Det är viktigt att understryka att inga sådana samband har säkerställts statistiskt och därför ska sådana kopplingar på sin höjd förstås som indikationer.

Till rapporten har vi därtill sammanställt och använt oss av statistik i Boverkets bostadsmarknadsenkät (BME) och länsstyrelsernas lägesbildsenkät, samt Migrationsverkets statistik över mottagande av nyanlända.

Rättigheter och bostadsbrist

Bostad som en rättighet

Rätten till bostad i svensk lagstiftning

Bostaden betraktas som en grundläggande social rättighet enligt svensk grundlag samt i internationella och europeiska konventioner. I Regeringsformen¹ anges att det allmänna ska trygga rätten till arbete, bostad och utbildning, samt verka för social omsorg, trygghet och för goda förutsättningar för hälsa. Med det allmänna menas stat, kommun, region, rättsväsendet och statliga myndigheter. Rätten till bostad uttryckt i grundlagen ska betraktas som en målsättning för det allmännas verksamhet. Det är därmed inte en garanti som en enskild individ kan utkräva rättsligt. Istället kan omnämmandet av rätten till bostad förstås som en signal om att staten anser att rättigheten är så pass viktig att den ska prioriteras, precis som arbete och utbildning.²

Regeringsformen

1 kap. 2 §

Det skall särskilt åligga det allmänna att trygga rätten till arbete, **bostad** och utbildning samt att verka för social omsorg och trygghet och för en god levnadsmiljö.

Det allmänna ska även verka för att värna den enskildes privatliv och familjeliv. Det framgår i Europakonventionens artikel 8 som anger att var och en har rätt till respekt för sitt privat-

och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Konventionen är införlivad med svensk rätt och gäller som svensk lag.

Rätten till bostad inom folkrätten

Utöver grundlagsbestämmelsen och Europakonventionen har Sverige ratificerat en rad FN-konventioner där bostaden utgör en grundläggande mänsklig rättighet. Utgångspunkten som ligger till grund för rätten till bostad och andra mänskliga rättigheter är att varje människa har ett värde och därför också har en rätt att behandlas värdigt.

Rätten till bostad är en del av rätten till en tillfredstillande levnadsstandard. Bostaden utgör grunden till ett tryggt och socialt liv, till deltagande i samhället och möjlighet till utveckling. Rättigheten återfinns framför allt i konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, men omnämns även i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och i konventioner som fastställer specifika gruppers rättigheter. Rättigheterna ska förverkligas enligt principen om icke-diskriminering, det vill säga för alla och envar utan åtskillnad.

Rätten till bostad omnämns därtill i konventioner som fastställer specifika gruppers rättigheter, däribland i konventionen om barnets rättigheter, konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt i konventionen mot rasdiskriminering. FN:s kvinnokonvention (CEDAW) omnämner inte specifikt kvinnors rätt till bostad. Artikel 3 anger dock att staten ska garantera kvinnor fullt åtnjutande av mänskliga rättigheter i jämlikhet med män, särskilt avseende politiska, sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter till vilka rätten till bostad tillhör.

¹ SFS 1974:152. Kungörelse om beslutad ny regeringsform.

² Björkhagen Turesson, Annelie (red.). Hemlösa barns vardagsliv i Malmö - utifrån ett barnrättsperspektiv, 2019

Hållbara samhällen

Betydelsen av en bostad uttrycks även som ett av de globala målen i Agenda 2030 som har antagits av FN:s medlemsländer. Staterna uppmanas att senast 2030 säkerställa tillgång för alla till fullgoda, säkra och ekonomiskt överkomliga bostäder, som en del i att uppnå mål 11 om hållbara städer och bosättningar. I förverkligandet av de globala målen ska särskild hänsyn tas till kvinnor och barns behov. Vidare ska konventionsstaterna möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet. Staterna ska bland annat arbeta för att säkerställa lika möjligheter och minska förekomsten av ojämlika utfall (mål 10.2 resp. 10.3).³ I Sveriges genomförande av Agenda 2030 preciseras vad den ojämna fördelningen i befolkningen innebär i en svensk kontext. Den svenska ojämlikheten drabbar specifika grupper, till exempel har personer med funktionsnedsättning svårare än den övriga befolkningen att få jobb, och trångboddheten drabbar främst utrikes födda med utomeuropeisk bakgrund.⁴

Barnets rätt till bostad

Sedan 1 januari 2020 är barnkonventionen svensk lag. Konventionen om barnets rättigheter har fyra huvudprinciper, som ska vägleda tolkningen av de övriga rättigheterna. Artiklarna 2, 3, 6 och 12 fastslår att

- alla barn har samma rättigheter och lika värde
- barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn
- alla barn har rätt till liv och utveckling
- alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Artikel 2 tydliggör särskilt principen om icke-diskriminering, det vill säga att alla barn ska garanteras rättigheterna utan åtskillnad av något slag, baserat på till exempel barnets eller föräldrarnas hudfärg, kön, religion, nationella, etniska eller sociala bakgrund. Utöver huvudprinciperna anger barnkonventionen att alla barn har rätt till den levnadsstandard som tillgodoser deras fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Konventionsstaterna ska särskilt garantera denna rättighet i relation till mat, kläder och bostad. Om barnets föräldrar, eller andra som är ansvariga för barnet, inte kan uppfylla barnets behov ska staten bistå och när det är nödvändigt utarbeta till exempel stödprogram för att hjälpa familjen (artikel 27). Vidare hänger rätten till bostad samman med de övriga rättigheterna i barnkonventionen.

³ Regeringskansliet. Att förändra vår värld: Agenda 2030 för en hållbar utveckling

⁴ Statistiska centralbyrån. Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige: Statistisk lägesbild 2019

Rätten till bostad i konventioner

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (1948), Artikel 25

”Var och en har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande, inklusive mat, kläder, **bostad**, hälsovård och nödvändiga sociala tjänster [...]”

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (1953), Artikel 8 – Rätt till skydd för privat- och familjeliv

”Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt **hem** och sin korrespondens.

FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (1966), Artikel 11 (1)

Konventionsstaterna erkänner rätten för var och en till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat och kläder och **en lämplig bostad** samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor. Konventionsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att denna rätt förverkligas [...]”

FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (1969), Artikel 5

”I enlighet med de grundläggande åtagandena i artikel 2 förbinder sig konventionsstaterna att förbjuda och avskaffa rasdiskriminering i alla dess former och att tillförsäkra rätten för var och en, utan åtskillnad på grund av ras, hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung, till likhet inför lagen, särskilt när det gäller åtnjutande av följande rättigheter
e) ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, särskilt
iii) **rätten till bostad**”

FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (1979), Artikel 3 Utveckling och framsteg

”Konventionsstaterna skall på alla områden, och särskilt på de politiska, sociala, ekonomiska och kulturella områdena, vidta alla lämpliga åtgärder, inklusive lagstiftning, för att säkerställa full utveckling och framsteg för kvinnorna och därmed garantera dem utövande och åtnjutande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på grundval av jämställdhet med männen.”

FN:s konvention om barnets rättigheter (1989), Artikel 27

”Slår fast barnets rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Konventionsstaterna ska bistå och vid behov erbjuda materiellt bistånd och utarbeta stödprogram för att garantera denna rättighet, särskilt gällande mat, kläder och **bostad.**”

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006), Artikel 28 (1) Tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

”Konventionsstaterna erkänner rätten för personer med funktionsnedsättning till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat, kläder och **en lämplig bostad** samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor, och ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att trygga och främja att denna rätt förverkligas utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning.”

En sådan relaterad rättighet är barnets rätt till lek, vila, fritid och rekreation som är anpassad till barnets ålder (artikel 31). FN understryker att barns hälsa, utbildning och generella välmående och utveckling starkt påverkas av bostadens kvalitet, utifrån att barn har särskilda behov.⁵

På svensk nivå synliggörs betydelsen av en bostad för barn till exempel i betänkandet ”Vräkning och hemlöshet – drabbar också barn”, där följande formuleras:

” ‘Barnets bästa’ innebär i fråga om tillgång till bostad bland annat att undvika ofrivilliga flyttningar och en osäker boendesituation. Barnets bästa kräver också stabilitet i relationen till förskola, skola och kamratgrupp.”⁶

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ger en fingervisning om vad ett lämpligt boende för barn kan innebära i den definition som togs fram i samband med genomförandet av en undersökning av Malmös tillfälliga boenden. Definitionen fokuserade både på den konkreta

5 United Nations. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. UN Habitat, The right to adequate housing. Fact sheet No 21 (rev1)

6 SOU 2005:88. Vräkning och hemlöshet – drabbar också barn

Ett adekvat boende – IVO:s definition

- Barn ska känna sig trygga.
- Barn ska ha tillgång till yta för lek och samvaro, möjlighet till att läsa läxor i avskildhet och att kunna få vila utan att bli störda av andra personer i boendet.
- Alla i familjen ska ha en egen sovplats.
- Familjen ska kunna förvara och tillaga sin mat.
- Det ska finnas hygienutrymme av god standard.

boendemiljön och barnens känsla av trygghet i boendet.⁷

Vad innebär rätten till bostad?

I syfte att övervaka staternas konventionsåtaganden om de mänskliga rättigheterna finns inom FN-systemet så kallade konventionskommittéer som är knutna till en viss konvention. Kommittéerna, som består av experter, ger vägledning i hur konventioner ska tolkas och lämnar så kallade allmänna kommentarer om vad rättigheter innebär.

I konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter diskuteras inte enbart rätten till en bostad, utan till en lämplig sådan. Enligt de allmänna kommentarerna kan inte en lämplig bostad jämföras med endast tak över huvudet. Det handlar om att bo någonstans i trygghet, säkerhet och under värdiga förhållanden.⁸ FN:s barnrättskommitté gör samma tolkning gällande barns rätt till bostad uttryckt i barnkonventionen.⁹ Att ha någonstans att bo är även ömsesidigt kopplat till andra rättigheter, såsom rätt till hälsa, utbildning och arbete, liksom till principen om icke-diskriminering.

Rätten till en lämplig bostad har av kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter brutits ner i ett antal grundläggande minimivillkor. Dessa säger bland annat att bostaden är lämplig endast om prissättningen är överkomlig, om bostaden har tillräcklig yta för umgänge och vila samt ligger på rimligt avstånd från skola, sjukvård och arbetstillfällen. Bestämmelsen ger alla rätt till en rättssäker upplåtelseform och ett starkt rättsskydd mot trakasserier och olaga vräkningar, särskilt om barn berörs.

För att tillgodose rätten till en lämplig bostad krävs även arbete mot diskriminering och att säkerställa tillgången till bostad för alla utan åtskillnad. Stater bör även särskilt prioritera sårbara grupperns tillgång till bostad, såsom kvinnor, barn och funktionsnedsatta. Hemlöshet ska också motverkas av allra högsta prioritet.¹⁰

7 Barnombudsmannen. Inget rum för trygghet, 2016

8 United Nations. CESCR General Comment No.4: The Right to Adequate Housing (Art.11 (1) of the Covenant)

9 United Nations. Convention of the right of the child. Committee on the rights of the child. Report on the eleventh session (Geneva, 8-26 January 1996)

10 United Nations. CESCR General Comment No. 4: The Right to Adequate Housing (Art. 11 (1) of the Covenant); United Nations. UN Habitat Fact Sheet No. 21 (Rev. 1)

Minimivillkor för lämplig bostad enligt FN*

- **Rättsligt skyddad upplåtelseform**, som ger ett starkt rättsskydd mot olaga vräkningar, särskilt om barn berörs.
- **Tillgång till service och infrastruktur** grundläggande för hälsa, säkerhet, komfort och trivsel, till exempel sanitet, värme och elektricitet och för att tvätta, förvara och laga mat.
- **Överkomlig prissättning** (eller med stöd av offentliga subventioner) så att inte möjligheten att tillgodose och tillfredsställa andra basala behov hotas.
- **Beboelighet**, såsom tillräcklig yta och skydd från väder och vind samt fysisk säkerhet. Här finns en särskild koppling till hälsa.
- **Acceptabelt läge** med tanke på sysselsättning, skola, sjukvård eller andra samhällsfunktioner som den enskilde är i behov av.
- **Tillgänglighet** för alla, för vilka en del grupper såsom äldre, barn, funktionsnedsatta och fysiskt eller psykiskt sjuka ska garanteras viss prioritet.
- **Kulturell lämplighet** handlar om att respektera och ta i beaktande olika former av uttryck av kulturell identitet.

* UN Habitat Fact Sheet No 21 (Rev. 1), fritt översatt av Länsstyrelsen i Stockholm

Rimlig standard enligt Europarådet

I artikel 31, som reglerar rätten till bostad i Europarådets sociala stadga, ställs villkor upp som påminner om FN:s begrepp om lämplig bostad. Den sociala stadgan innebär att Europarådets medlemsstater har gått med på att tillförsäkra sina medborgare vissa sociala rättigheter. Den sociala stadgan ska komplettera Europakonventionen genom att förtydliga den sociala rättighetsdimensionen.¹¹ Med ”rimlig standard” i artikel 31 menas bland annat att bostaden inte ska vara för trång, att boendet inte ska vara en hälsorisk och att boendet ska ha grundläggande bekvämligheter som rinnande vatten, värme, sophantering och elektricitet. Även här lyfts vikten av att förebygga och minska hemlöshet fram

Europarådets sociala stadga (rev. 1996)

Artikel 31
Var och en har rätt till bostad

För att trygga att den enskilde i praktiken kommer i åtnjutande av rätt till bostad, åtar sig parterna att vidta åtgärder som syftar till

- att främja tillgången till bostad med rimlig standard
- att förebygga och minska hemlösheten i syfte att successivt undanröja den
- att göra bostäder ekonomiskt tillgängliga för personer som saknar tillräckliga medel.

¹¹ Björkhagen Turesson, Annelie (red.). Hemlösa barns vardagsliv i Malmö – utifrån ett barnrättsperspektiv, 2019

för att successivt undanröja den. Bestämelsen understryker även att staterna ska göra bostäder tillgängliga för personer som saknar tillräckliga ekonomiska medel.¹²

FN granskar Sveriges åtaganden i konventioner

Med jämna mellanrum granskar FN genom sina kommittéer hur väl Sverige lever upp till sina åtaganden i de konventioner som staten har undertecknat. Kommittéerna ger med ett visst tidsintervall positiva och negativa omdömen samt rekommendationer till Sverige. Detta sker med stöd från rapporter från regeringen och andra underlag från det civila samhället.¹³

Senast 2016 granskade kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter Sveriges efterlevnad av åtagandena i konventionen. Kommittén uppmärksammade det stora antalet flyktingar som kommit till Sverige och de åtgärder som genomförts i syfte att tillgodose flyktingars behov, såsom bosättningslagen. De uttryckte dock oro för bostadsituationen i Sverige. Den bristande tillgången på bostäder särskilt i storstäderna omnämndes, liksom den bristande tillgången på ekonomiskt överkomliga hyresrätter. Kommittén ansåg att Sverige bör vidta åtgärder för att underlätta utsatta invandrares inträde på bostadsmarknaden. Vidare rekommenderades att policyer och program mot främlingsfientlighet och fördomar på bostadsmarknaden utvecklas, i konsultation med grupper som är särskilt berörda. Kommittén såg även ett behov av riktade åtgärder i syfte att motverka bostadssegregation, som särskilt påverkar afro-svenskar, muslimer och romer. Slutligen lyftes behovet av ett förstärkt skydd mot vräkning och bättre statistik över hemlöshet, som tar faktorer såsom kön, ålder och etnicitet i beaktande.¹⁴

FN:s kommitté för barnets rättigheter granskade Sveriges efterlevnad av barnkonventionen senast år 2015. Kommittén uttryckte då oro över att en relativt hög andel barn lever i fattigdom i Sverige. Barn i migration som i högre utsträckning lever

under ekonomiska svårigheter omnämndes särskilt. Oro över uppgifter om förekomsten av vräkning av barnfamiljer lyftes och Sverige rekommenderades att säkerställa att familjer inte utsätts för vräkning, samt att barnets rätt till ett adekvat boende alltid respekteras. Kommittén ansåg även att Sverige särskilt bör fokusera på preventiva åtgärder mot diskriminering och där det är nödvändigt även utveckla insatser för att skydda barn i utsatta situationer. Detta inkluderar barn i marginaliserade och missgynnade familjer, till exempel med migrationsbakgrund.¹⁵

I slutet på januari 2020 kallades Sverige till en så kallad universell periodisk granskning av FN. Det är FN:s råd för mänskliga rättigheter som återkommande granskar den allmänna människorättssituationen i Sverige. Inför granskningen lämnade 17 svenska organisationer i det civila samhället in en så kallad skuggrapport, vid sidan av regeringens rapport till FN. Skuggrapporten följer upp de senaste rekommendationerna från FN:s råd för mänskliga rättigheter från 2015 och sätter fokus på den mänskliga rättighetssituationen i Sverige inom en rad områden. I skuggrapporten lyfter det civila samhället bland annat fram den rådande bostadssituationen samt att bristande tillgång på ekonomiskt överkomliga bostäder främst drabbar familjer med låg inkomst och grupper som riskerar marginalisering i det svenska samhället. I samband med det kommenteras att kommuner i många fall endast tar ett tvåårigt ansvar för att ordna bostad för nyanlända personer. Det civila samhället väljer även att lyfta fram att hemlöshet och vräkning är en växande fråga i Sverige. I rapporten hänvisas till statistik från Kronofogden som visar att antalet vräkningar var högre 2018 än tidigare år och att barn kontinuerligt vräks från sina hem. Det civila samhället rekommenderar att regeringen skyndsamt åtgärdar bostadsbristen, med särskilt fokus på ekonomiskt överkomliga bostäder.¹⁶

12 SÖ 1998:35. Europeisk social stadga (rev. 1996)

13 Länsstyrelserna. På tal om mänskliga rättigheter, 2017

14 United Nations. E/C.12/SWE/CO/6. Committee on Economic, Social and Cultural Rights. Concluding observations on the sixth periodic report of Sweden, 14 July 2016

15 United Nations. CRC/C/SWE/CO/5. Committee on the Rights of the Child. Concluding observations on the fifth periodic report of Sweden, 6 March 2015

16 Svenska FN-förbundet. Joint submission for Sweden's third Universal Periodic Review in 2020, 2019

Nationella målsättningar

Förutom grundlagens bestämmelse om rätten till bostad har Sverige antagit en rad mål för olika politikområden på nationell nivå. Dessa mål ska vägleda det offentliga samhällets arbete inom de olika politikområdena.

Målet för politiken för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Innebörden i strategin är att efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna inte kan tas för given. Därför krävs bland annat en struktur för att skydda och främja rättigheterna. Det inbegriper däribland ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet. Enligt regeringen ska kommunala, regionala och statliga myndigheter i det reguljära arbetet ta hänsyn till respekten för mänskliga rättigheter.¹⁷

Målet för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.¹⁸ Det finns en tydlig koppling mellan integrationspolitikens målsättning och integration på bostadsmarknaden. Det handlar till exempel om att alla människor över huvud taget ska ha möjlighet att inträda på bostadsmarknaden och därtill bo i en bostad som passar de behov man har.¹⁹

Jämställdhetspolitikens övergripande mål är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Detta inkluderar bland annat att det offentliga ska verka för jämställd hälsa, ekonomisk jämställdhet och en jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män.²⁰

Folkhälsopolitikens mål ska skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Därutöver finns åtta målområden som är av stor betydelse

för en god och jämlik hälsa och som visar inriktningen. I målområde 7, boende och närmiljö, betonas bostadens och boendemiljöns betydelse för hälsa och välmående, möjligheter att klara av arbete och studier och att främja social gemenskap, trygghet och tillit.²¹

Utsatta grupper på bostadsmarknaden

Ofta pekas unga vuxna, studenter, barnfamiljer, nyanlända eller utrikes födda personer ut som särskilt utsatta på bostadsmarknaden, i en del fall även personer med funktionsnedsättning.²² Bland annat Stockholms Stadsmission, Rädda Barnen och Barnombudsmannen uppmärksammar att ensamstående föräldrar och familjer med låga inkomster är alltmer utsatta grupper på bostadsmarknaden och riskerar långvarig bostadslöshet.²³ Barnombudsmannen (BO) oroas över att allt fler barn bor i tillfälliga boenden. Något som drabbar familjer som redan är i en utsatt situation, till exempel i separationer eller som nya i Sverige med svaga sociala nätverk. BO menar att detta kan skapa ett stort, eller i värsta fall permanent, utanförskap för redan utsatta barn.²⁴ En svag ekonomi kan i kombination med andra individuella och strukturella faktorer orsaka ytterligare utsatthet på bostadsmarknaden. Det kan handla om faktorer såsom nätverk, hälsa, funktionsnedsättningar, familjerelationer, migrationsstatus, strukturell diskriminering, ålder, kön, hushållssammansättning och så vidare.²⁵ Socialstyrelsen beskriver att ett hem är grundläggande för möjligheten att kunna forma sin tillvaro och planera för framtiden. De menar att förlusten av bostaden kan beskrivas som förlusten av ett antal ”förmågor”, såsom att ha ett arbete,

17 Skr. 2016/17:29. Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter

18 Prop. 2018/19:1: Utgiftsområde 13. Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering

19 Boverket. Etniska hierarkier i boendet: lägesrapport om integration, 2007

20 Skr. 2016/17:10. Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid

21 Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälso-politik

22 Länsstyrelsen i Stockholms län. Läget i länet - bostadsmarknaden i Stockholms län 2019; Länsstyrelsen i Stockholms län. Mänskliga rättigheter i Stockholms län – ett regionalt perspektiv, 2019

23 Stockholms Stadsmission. Hemlös 2017. Tema: Sverige i stort behov av nya grepp i hemlöshetspolitiken - kommunerna måste ta kampen mot hemlöshet på allvar, 2017. Barnombudsmannen. Inget rum för trygghet – barn och unga om hemlöshet och vräkning, 2016; Rädda Barnen. En plats att kalla hemma: Barnfamiljer i bostadskrisens skugga, 2017; Regeringskansliet. Bostad sökes – slutrapport från den nationella hemlöshetssamordnaren, 2014; FOU Södertörns skriftserie nr 155/17. Bostadslöshet som uppväxtvillkor – barns och föräldrars vardagsliv i en familj som saknar egen bostad, 2017

24 Barnombudsmannen. Inget rum för trygghet – barn och unga om hemlöshet och vräkning, 2016

25 Länsstyrelserna. Bostadsförsörjning mer än bostadsbyggande, 2018

att kunna sköta sin hälsa och att ha ett stabilt socialt nätverk.²⁶ Boverket anger att personer med ursprung utanför västvärlden, vilka refereras till som ”synliga minoriteter”, möter de största utmaningarna på bostadsmarknaden. Denna grupp är långt mer trångbodd, har lägre inkomst och trivs sämre i sitt boende än andra grupper.²⁷

Kommunernas ansvar

Den svenska bostadspolitiken har sedan 1940-talet grundats på en ansvarsfördelning där staten ansvarar för regelverk och finansiella instrument, medan kommunerna ansvarar för planering och befogenheter för genomförande.²⁸

Enligt bostadsförsörjningslagen ska varje kommun planera för bostadsförsörjningen i syfte att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder och för att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs. Kommunen ska ta fram riktlinjer med uppgifter om kommunens mål för bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet, kommunens planerade insatser för att nå uppsatta mål, och hur kommunen har tagit hänsyn till relevanta mål, planer och program som är av betydelse för bostadsförsörjningen. Uppgifterna ska särskilt grundas på en analys av den demografiska utvecklingen, av efterfrågan på bostäder, bostadsbehovet för särskilda grupper och marknadsförutsättningar.²⁹

Riktlinjerna för bostadsförsörjning ska omfatta alla grupper i samhället för att uppfylla bostadsförsörjningslagens mål om att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder. Boverket beskriver att tanken är att kommunen i sin analys identifierar olika gruppers behov för att på så vis möjliggöra det stöd och de strategier som kan underlätta för respektive grupp på bostadsmarknaden. Nyanlända är en av de grupper som behöver uppmärksammas särskilt. Boendeplanering handlar om att analysera och bedöma vilka

förändringar som behövs i bostadsbeståndet utifrån de krav och önskemål som nuvarande och framtida befolkning har och förväntas ha.³⁰ Socialnämnden har bland annat i uppgift att medverka i samhällsplaneringen utifrån sina sociala erfarenheter. Socialnämnden ska också i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.³¹

Bostadsförsörjningslagen har en generell karaktär. Kommunerna har enligt socialtjänstlagen (SoL) det yttersta ansvaret för att människor som bor eller vistas i kommunen får den hjälp och stöd de behöver, men det finns inte heller i SoL bestämmelser som ger bostadslösa en allmän rätt till att få en bostad av socialtjänsten. Reglerna i SoL innebär att var och en i första hand är skyldig att försörja sig själv och sin familj inom ramen för sin förmåga, och i detta ingår ansvar för att ordna bostad. Däremot kan socialtjänsten i särskilda fall vara skyldig att tillhandahålla en bostad som bistånd om detta bedöms vara en förutsättning för att upprätthålla en skälig levnadsstandard eller om särskilda skäl föreligger. Generellt gäller dessa förutsättningar hushåll som är helt bostadslösa och har speciella svårigheter att skaffa bostad av egen kraft. Kommunen har ett direkt kommunalt ansvar för tre grupper: äldre personer, personer med funktionsnedsättning, och nyanlända som anvisats kommunen med stöd av bosättningslagen.³² Dessa grupper har således genom lagstiftning givits en rätt till särskilt stöd och hjälp med bostad. Det kommunala ansvaret regleras inom ramen för fyra lagar:

- Lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (bostadsförsörjningslagen).
- Socialtjänstlagen (2001:453) (SoL).
- Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).
- Lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (bosättningslagen).

26 Socialstyrelsen. Hemlöshet – många ansikten, mångas ansvar. Genomförande av regeringens strategiför att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2007–2009, 2010

27 Boverket. Etniska hierarkier i boendet. Lägesrapport om integration, 2007

28 SOU 2018:35. Ett gemensamt bostadsförsörjningsansvar. Slutbetänkande av Utredningen om kommunal planering för bostäder.

29 SFS 2000:1383. Lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar

30 Boverket. Olika grupper på bostadsmarknaden, 2016

31 SFS 2001:453. Socialtjänstlag

32 Socialstyrelsen. Kunskapsguiden. Kommunens och socialtjänstens ansvar för boendeinsatser, 2018; Granath Hansson, Anna. En social bostadssektor i Sverige?, 2020

Regeringen har i maj 2020 givit en särskild utredare i uppdrag att utreda uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun, samt de bostadspolitiska verktyg som kommuner har för att hjälpa de hushåll som står längst ifrån bostadsmarknaden.

I kommittédirektivet beskrivs att ”syftet med utredningen är att skapa förutsättningar för en socialt hållbar bostadsförsörjning som underlättar situationen för hushåll som har svårt att skaffa en bostad på marknadens villkor, bl.a. strukturellt hemlösa. Samtidigt ska boendesegregation motverkas och förutsättningarna för jämlika uppväxt- och levnadsvillkor förbättras. I det sammanhanget är det angeläget att det finns en tydlig uppgiftsfördelning inom det allmänna och att de bostadspolitiska verktygen är effektiva och ändamålsenliga”. Utredningen ska redovisas senast den 8 november 2021.³³

Bosättningslagen

Bosättning av nyanlända genom anvisning är tänkt att vara ett organiserat mottagande där den nyanlände får hjälp att bosätta sig i en kommun och kommunen erbjuder en bostad. Innan bosättningslagen trädde i kraft var mottagandet av nyanlända på anvisning organiserat utifrån frivilliga överenskommelser. Kommuner gjorde åtaganden genom att teckna en överenskommelse med länsstyrelsen om att ta emot ett visst antal nyanlända. En utmaning var att överenskommelsen inte var bindande och det faktiska mottagandet i många fall inte nådde upp till det åtagande som gjorts. Mottagandet fördelades också ojämnt över landet och inom län. Underskottet av anvisningsbara platser ledde även till att nyanlända som beviljats uppehållstillstånd blev kvar i anläggningsboenden i väntan på att bli kommunmottagna. Då kommuner utifrån bosättningsunderlag gavs möjlighet att välja vilka nyanlända som skulle tas emot på anvisning förekom det att nyanlända med särskilda behov fick vänta längre på anvisning. Väntetiden fördröjde etableringen och en del nyanlända

valde att istället ordna sitt boende själva – ofta i kommuner som redan hade ett högt mottagande av nyanlända.³⁴

Politiskt stöd för en ny lag

Hösten 2015 fanns det brett stöd i riksdagen för en lag som skulle innebära att alla kommuner delar ansvaret för att ta emot en nyanländ med uppehållstillstånd. En bidragande anledning var det kraftigt ökande antalet asylsökande till Sverige och svårigheterna att bosätta dessa efter uppehållstillstånd. Den blocköverskridande migrations- och integrationsuppdraget som kom till stånd i oktober 2015 bekräftade att bosättningslagen skulle införas. I slutet av januari 2016 beslutade riksdagen om en ny bosättningslag och den 1 mars 2016 trädde lagen i kraft.

Vad innebär bosättningslagen?

Enligt bosättningslagen är landets kommuner skyldiga att efter anvisning ta emot nyanlända för bosättning i kommunen, i enlighet med anvisningsbeslutet.³⁵ I förordning

regleras att endast nyanlända som bor i Migrationsverkets anläggningsboenden och kvotflyktingar kan omfattas av anvisningar.³⁶

Bosättningslagen syftar till en jämnare fördelning av mottagandet av nyanlända och till att alla kommuner ska vara med och bidra. Genom en mer proportionerlig fördelning av mottagandet, och ett mottagande som i högre grad styrs mot kommuner med goda arbetsmarknadsförutsättningar, ges nyanlända bättre förutsättningar att snabbare etablera sig på arbetsmarknaden och i samhällslivet.³⁷

För kommunerna innebär bosättningslagen en ny planeringsförutsättning. Tidigare kunde kommuner avstå från att ta emot nyanlända efter anvisning. Bosättningslagen innebär att alla kommuner måste ha beredskap för att ta emot nyanlända och även planera bostads-

33 Regeringen. Kommittédirektiv 2020:53. En socialt hållbar bostadsförsörjning, 2020

34 DS 2015:33 Ett gemensamt ansvar för mottagande av nyanlända; Projekt SMAK slutrapport. Stärkt mottagande av kvotflyktingar. Tillsammans gör vi skillnad, 2015.

35 SFS 2016:38. Lag om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning, Prop. 2015/16:54 Ett gemensamt ansvar för mottagande av nyanlända.

36 SFS 2016:39. Förordning om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning

37 Prop. 2015/16:54 Ett gemensamt ansvar för mottagande av nyanlända

försörjningen med utgångspunkt från detta.³⁸ I propositionen framgår att kommuners riktlinjer för bostadsförsörjningen ska beakta det integrationspolitiska målet liksom ansvaret på den regionala nivån för integration och bosättning för nyanlända och deras anhöriga. Propositionen tillägger att *”En utgångspunkt för bostadspolitiken är att bostaden är en social rättighet. Målsättningen är att skapa förutsättningar för alla att leva i goda bostäder till rimliga kostnader. Förverkligandet av denna målsättning förutsätter aktiva insatser av kommunerna.”*³⁹

Fördelning mellan län och kommuner

Vid fördelningen av anvisningar mellan kommuner ska hänsyn tas till kommunens arbetsmarknadsförutsättningar, befolkningsstorlek, sammantagna mottagande av nyanlända och ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som vistas i kommunen. Tillgången till bostäder beaktas inte vid regeringens beslut om fördelningen mellan länen (länstal). När länsstyrelserna beslutar om fördelningen mellan kommuner inom respektive län (kommuntal) får förutsättningar att tillhandahålla bostäder beaktas, förutom de kriterier som också styr länstalen.⁴⁰

Inga särskilda krav på typ av bosättning

I bosättningslagen ställs inga särskilda krav på typ av bosättning. Bosättningslagen preciserar inte heller någon tidsperiod för kommunens skyldighet eller några kvalitetskrav. Det är upp till kommunen att avgöra hur skyldigheten att ta emot en nyanländ för bosättning ska fullgöras i varje enskilt fall.⁴¹

I förarbeten till bosättningslagen framgår att regeringens intention är att kommunerna i så stor utsträckning som möjligt bör erbjuda de nyanlända som omfattas av anvisningar permanenta bostäder. Samtidigt anför regeringen att det inte kan uteslutas att kommuner kommer att bli tvungna att erbjuda tillfälliga bostäder för att kunna fullgöra sin skyldighet. För att inte begränsa den flexibilitet som är nödvändig

för att kommunerna vid behov ska kunna erbjuda boenden av mer tillfällig karaktär bedömer regeringen att det inte är lämpligt att i lagen reglera vilken typ av boende som avses. I förarbetena diskuteras vidare att bostadsbristen kan utgöra en utmaning för kommuner, men regeringen hänvisar till kommuners skyldigheter enligt bostadsförsörjningslagen.⁴²

I början av 2019 prövade Kammarrätten i Stockholm Lidingö stads beslut att säga upp bostadskontrakt för nyanlända som anvisats till staden. Målet var en så kallad laglighetsprövning vilket innebär att en person som bor i kommunen kan få lagligheten av kommunens beslut prövad genom att överklaga det till en förvaltningsdomstol. Lidingö stad hade i oktober 2017 beslutat att alla bostadskontrakt för bostäder till nyanlända som hade anvisats till kommunen från och med den 1 mars 2016 skulle sägas upp i samband med etableringstidens utgång. Den klagande hade bland annat yrkat att kommunstyrelsen felaktigt kopplat ihop bosättningslagen med ersättningstiden om 24 månader i lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare⁴³ och att det inte finns stöd i bosättningslagen att ställa upp en sådan tvåårsgräns. Kammarrätten konstaterade i sin dom att Lidingö stads beslut att säga upp bostadskontrakt för nyanlända inte strider mot bosättningslagen. Kammarrätten konstaterade att vad som avses med att ta emot en nyanländ för bosättning i kommunen inte framgår av lagtexten. Det framgår inte heller i vilken utsträckning anvisade kommuner är skyldiga att tillhandahålla nyanlända bostäder eller hur bosättningen ska ordnas. *”Med hänsyn till hur lagen är utformad och det som anges i förarbetena anser kammarrätten att bosättningslagen inte ställer upp något hinder mot att en kommun erbjuder boenden som endast är tillfälliga till nyanlända som anvisas. Kommunstyrelsens beslut kan därför inte anses strida mot den skyldighet att ta emot nyanlända för bosättning i kommunen som följer av bosättningslagen.”*⁴⁴

Kommuner kan, utan att bryta mot bosättningslagen, välja att erbjuda tidsbegränsade bostäder till nyanlända som anvisas. Domen

38 SOU 2018:35. Ett gemensamt bostadsförsörjningsansvar. Slutbetänkande av Utredningen om kommunal planering för bostäder.

39 Ibid.

40 SFS 2016:38 Lag om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning samt SFS 2016:39 Förordning om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning

41 SFS 2016:38. Lag om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning

42 Prop. 2015/16:54 Ett gemensamt ansvar för mottagande av nyanlända

43 Lagen (2010:197) har sedermera upphävts genom lag (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare

44 Kammarrätten i Stockholm. Mål nr 4155-18

från Förvaltningsrätten i Stockholm innebär inte att kommuner *bör* erbjuda tidsbegränsade bostäder.⁴⁵

Kommande granskning

Riksrevisionen beslutade i april 2020 att inleda en granskning av om införandet av bostadslagen och regeringen och myndigheternas tillämpning av lagen levt upp till intentionerna. Under skälen till beslutet specificeras att frågan är om etableringen på arbetsmarknaden har förbättrats till följd av reformen, och om reformen har genomförts på ett tillfredsställande sätt.⁴⁶

Bostadssituationen i Stockholms län

Stor bostadsbrist i länet

Bostadsbristen i länet är stor och det finns ett glapp mellan befolkningsökning och bostadsbyggande. De senaste åren har nettoökningen varit runt 35 000 invånare per år. Befolkningssökningen består till största delen av födelsoverskott och nettoinflyttning från andra länder.⁴⁷ Inflyttningen från övriga landet har utgjort en mindre del, och 2018 hade länet ett negativt flyttnetto – det var fler som flyttade ut än in. Det är historiskt sett mycket ovanligt och troligt är att bostadsbristen är en orsak.⁴⁸

Bostadsbristen påverkar främst hushåll med låga inkomster och särskilt ungdomar, barnfamiljer och nyanlända. För hushåll utan stora besparingar eller lång kötid har det blivit mycket svårt att etablera sig på bostadsmarknaden i länet. Bostadsbristen leder också till att grupper som redan har svårt att ta sig in på bostadsmarknaden får det än svårare, bland annat på grund av diskriminering och risk för utnyttjande på en osäker andrahandsmarknad.⁴⁹

Brist på hyresrätter

Sedan 1990-talet har bostadsmarknaden genomgått stora förändringar. Hyresrätten var tidigare den dominerande upplåtelseformen,

men idag är bostadsrätten vanligast. Många hyresrätter har ombildats till bostadsrätter. Det har också byggts fler bostadsrätter än hyresrätter i länet. Andelen hyresrätter skiljer sig stort mellan olika kommuner, vilket påverkar förutsättningar för hushåll med svag ekonomi att ta sig in på bostadsmarknaden. De grupper som har svårast att etablera sig på bostadsmarknaden har sällan den kapitalinsats som krävs för att köpa en bostad. Svårigheter att få bostadslån och höjda amorteringskrav gör att hyresmarknaden ofta är det enda alternativet. Men även på hyresmarknaden finns hinder såsom otillräckligt utbud av hyresrätter med rimlig hyra, långa kötider, och höga inkomstkrav från hyresvärdar.⁵⁰

Varierande roll för allmännyttan

I länet finns 25 allmännyttiga kommunala bostadsföretag eller stiftelser fördelade på 20 kommuner. I Danderyd, Lidingö, Nacka, Salem, Täby och Vaxholm finns ingen allmännyttan.⁵¹ Under de senaste fem åren har allmännyttans bostadsbestånd utökats i länet. Men bilden är blandad och det förekommer både nyproduktion och inköp av bostäder liksom försäljningar för ombildning till bostadsrätter eller till privata fastighetsägare för fortsatt uthyrning.⁵²

Allmännyttan kan vara ett viktigt verktyg i kommuners arbete med bostadsförsörjning, men det varierar hur stark bostadssocial roll som allmännyttiga bolag tar.⁵³ Med ägardirektiv kan en kommun ställa krav på hur det allmännyttiga bolaget ska arbeta med till exempel nybyggnation och uthyrningsregler eller ge det kommunala bostadsföretaget i uppdrag att avsätta lägenheter för bostads-sociala ändamål som kan omfatta anvisade nyanlända. Ett antal av länets kommuner använder ägardirektiv på dessa sätt.⁵⁴ De allmännyttiga bostadsbolag i riket som har upplåtit bostäder för anvisade nyanlända har främst gjort det genom att ge förturer och teckna förstahandskontrakt eller genom sociala kontrakt, som i många fall kan omvandlas till förstahandskontrakt.⁵⁵

45 Holappa, Tim. Glöm inte barnen – om bostadslagens konsekvenser för barnfamiljers boende, 2018

46 Riksrevisionen. Införandet och tillämpningen av bostadslagen, 2020

47 Stockholms läns landsting. Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen – RUF 2050. 2018

48 Länsstyrelsen i Stockholms län. Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2019; Länsstyrelsen i Stockholm. Nutid och framtid: Stockholmarna om befolkningsökning och bostadsbyggande, 2019

49 Länsstyrelsen i Stockholms län. Läget i länet: bostadsmarknaden i Stockholms län 2019

50 Ibid.

51 Ibid.

52 Boverket. Förändringar i allmännyttans bestånd, 2019

53 Martin Grander, Anna Granath Hansson och Hans Swärd i SABO Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag. En bostadspolitik för alla? 16 intervjuer om social bostadspolitik, 2019

54 Boverket. Öppna data – Boverkets bostadsmarknadsenkät 2020

55 SABO Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag. Bostadslagen i praktiken: En studie av kommunernas ansvar och allmännyttans roll, 2018

Höga hyresnivåer och tillträdeskrav

I länet är det framförallt stor brist på hyresrätter med låg eller godtagbar hyra. Hyrorna i nyproduktion är ofta höga, men även renoveringar och upprustningar i befintligt hyresrättsbestånd leder till höjda hyresnivåer.⁵⁶ Hyresvärdars tillträdeskrav är ytterligare ett hinder och kan innebära att hushåll inte godkänns som hyresgäster på grund av att de inte har en tillsvidareanställning eller har en låg inkomst, försörjningsstöd, etableringsersättning eller bostadsbidrag. De flesta bostadsbolag ställer någon form av inkomstkrav på blivande hyresgäster.⁵⁷ Höga hyresnivåer och tillträdeskrav torde försvåra för nyanlända att ta sig in på länets bostadsmarknad när tidsbegränsade kontrakt löper ut.

Några kommuner i länet använder kommunala hyresgarantier, vilket innebär

att kommunen går i borgen för en hyresgäst som har tillräckligt god ekonomi för att betala hyran, men ändå har svårt att bli godkänd på bostadsmarknaden.⁵⁸ Det är oklart om någon kommun i länet har använt hyresgarantier som ett verktyg för att hjälpa nyanlända in på bostadsmarknaden.

Lång bostadskö

Majoriteten av länets allmännyttiga bostadsbolag har egna bostadsköer. I länet finns också en kommunal bostadsförmedling, Bostadsförmedlingen i Stockholm AB, som förmedlar bostäder i de flesta kommuner i länet. Drygt 670 000 personer står i bostadskön. Endast 13 procent av de som står i bostadskön söker bostad aktivt. De flesta har någon form av ordnat boende, exempelvis eget förstahandskontrakt, egen bostadsrätt eller egen villa. Under 2019 förmedlades 15 000 bostäder med en genomsnittlig kötid på 10,5 år.⁵⁹ Kösys-

56 Länsstyrelsen i Stockholms län. Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2019

57 Boverket. Hyresvärdars krav på blivande hyresgäster. 2017; Fastighetsägarna – Sveriges Allmännyttiga. Tillträdeskrav vid uthyrning av bostäder. En vägledning från Fastighetsägarna och Sveriges Allmännyttiga, 2018; Fastighetsägarna. Fler kom in på bostadsmarknaden med flexibla inkomstkrav, 2019.

58 Boverket. Öppna data. Boverkets bostadsmarknadsenkät, 2019

59 Bostadsförmedlingen i Stockholm. Snabbfakta om Bostadsförmedlingen och bostadskön.

temet kan å ena sidan upplevas som ett rättvist system, men missgynnar å andra sidan de som är nya på en marknad, främst yngre personer och nyanlända som inte har kunnat samla på sig en lång kötid. Förturer och behovsprövning kan också vara ett sätt att prioritera grupper som annars hamnar utanför.⁶⁰

Otrygg och dyr andrahandsmarknad

De som hamnar utanför den ordinarie bostadsmarknaden hänvisas till en otrygg andrahandsmarknad. I regioner där det råder ett större underskott på bostäder är hyrorna på andrahandsmarknaden högre – och Stockholms län sticker ut. Den genomsnittliga hyresnivån för hyresrätter på andrahandsmarknaden i Stockholm län är dubbelt så hög som hyrorna i beståndet, och än högre för bostadsrätter som hyrs ut i andra hand.⁶¹ De höga hyrorna, i kombination med att de som bor i andrahand ofta har låga inkomster, leder till att hushållen i många fall har en ansträngd ekonomi, vilket inte är en långsiktig hållbar situation.⁶²

Trångboddhet

De utmaningar som förekommer på länets bostadsmarknad riskerar också att bidra till en ökad trångboddhet. Data om trångboddhet kan användas för att belysa skillnader i levnadsstandard mellan olika grupper i befolkningen. Trångboddhet är till exempel högre bland utrikes födda.⁶³ Allra vanligast förekommande är trångboddhet bland invånare födda utanför Europa och som bott i Sverige i mindre än tio år. Nästan var tredje person som tillhör den gruppindelningen bor i en bostad med fler än 2 personer per sovrum.⁶⁴ I Länsstyrelsens Medborgarundersökning från 2019 ansåg sig 19 procent i länet trångbodda. Bland unga och personer med utländsk bakgrund var den upplevda trångboddheten högre och var fjärde ansåg sig vara trångbodd.⁶⁵

Riksrevisionen lyfter behovet av att mer noggrant följa den extrema trångboddhetens eventuella hälsoeffekter. Den extrema trångboddheten, som innebär att fler än två personer delar sovrum, har ökat de senaste 20 åren i Sverige.⁶⁶

Hemlöshet

Hemlöshet kan ha olika orsaker och beskrivs inte en person utan en situation som en individ kan befina sig i under en kortare eller längre tid. Hemlöshet kan vara förknippad med sociala problem, till exempel missbruk, psykisk ohälsa eller annan social problematik. Det finns också en växande strukturell hemlöshet, som orsakas av bostadsbrist, svag ekonomi och bristande förankring och nätverk för att ta sig in på ordinarie bostadsmarknad.⁶⁷ Nyanlända är en del av den strukturella hemlösheten. Det bör också noteras att det inte alltid finns en tydlig gräns mellan social och strukturell hemlöshet och att den strukturella hemlösheten kan övergå i en social hemlöshet om hemlösheten består över tid.⁶⁸

I Socialstyrelsens kartläggning av hemlöshetens omfattning och karaktär som genomfördes 2017 uppgavs drygt 33 200 personer vara hemlösa, varav 7 200 i Stockholms län. Socialstyrelsens definition omfattar fyra olika situationer av hemlöshet. Akut hemlöshet omfattar till exempel personer som är hänvisade till akutboenden, härbärgen och skyddade boenden eller som sover utomhus eller i offentliga utrymmen. En annan kategori omfattar personer som ska skrivas ut inom tre månader från institutionsvistelse eller stödboende och som inte har en egen bostad ordnad tre månader inför utskrivningen. Personer anses även hemlösa som bor i en långsiktig boendelösning som kommunen har ordnat på grund av att personen inte får tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden, såsom träningslägenheter och sociala kontrakt. Dessa bostadskontrakt är förenade med tillsyn, särskilda villkor eller regler. En person som bor tillfälligt och kontraktslöst hos kompisar, bekanta, familj eller släktingar eller som har

60 Se exempelvis Martin Grander och Anna Granath Hansson i SABO Sveriges allmännyttiga Bostadsföretag. Bostadspolitik för alla. 16 intervjuer om social bostadspolitik

61 Boverket. Uppdrag att följa utvecklingen på andrahandsmarknaden, 2018

62 Länsstyrelsen i Stockholms län. Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2019

63 Länsstyrelserna. På tal om statistik och mänskliga rättigheter, 2019; Boverket. Etniska hierarkier – lägesrapport om integration, 2007

64 Statistiska Centralbyrån. Integration – en beskrivning av läget i Sverige, 2019

65 Länsstyrelsen i Stockholms län. Nutid och framtid: Stockholmarna om befolkningsökning och bostadsbyggande, 2019

66 RIR 2019:9. Trångboddhet - konsekvenser för hälsa och skolresultat, 2019

67 Se till exempel Länsstyrelsen i Stockholms län. Mänskliga rättigheter i Stockholms län – ett regionalt perspektiv, 2019; Stockholms Stadsmission. Hemlös 2016. Tema: Bostäder för ekonomiskt svaga hushåll, 2016; Björkhamnen Turesson, Annelie (red.). Hemlösa barns vardagsliv i Malmö - utifrån ett barnrättsperspektiv, 2019

68 Granath Hansson, Anna. En social bostadssektor i Sverige. 2020.

tillfälliga max tre månader långa inneboende- eller andrahandskontrakt omfattas av hemlöshetskategorin ”eget ordnat kortsiktigt boende”.⁶⁹ Det är oklart i vilken omfattning anvisade nyanlända i tidsbegränsade kontrakt räknas in i hemlöshetskategorin ”långsiktig boendelösning”.

Kommunernas boendelösningar

Socialtjänsten har fått en allt viktigare roll som hyresvärd på den så kallade sekundära bostadsmarknaden. Termen används för att beskriva kommunernas utbud av boendelösningar som hyrs ut i andra hand till hushåll som inte lyckats få en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden. Kommuners sociala kontrakt – också kallade sociala andrahandskontrakt, kommunkontrakt, bostadssociala kontrakt eller sekundära kontrakt – är vanligtvis förenade med tillsyn och/eller särskilda villkor och regler. Det kan till exempel innebära begränsat besittningsskydd eller att hyresgästen inte får ha inneboende eller måste ta emot boendestöd. Sociala kontrakt kan vara så kallade genomgångskontrakt och gäller då under en i förväg bestämd tid, eller övergångskontrakt som hyresgästen under vissa förutsättningar kan få ta över med förstahandskontrakt efter en viss tid. Till detta kommer även andra lösningar

som ”Bostad först” där ett förstahandskontrakt erbjuds direkt.⁷⁰

Sociala kontrakt finns i både kommunala och privata bostadsbestånd, liksom i begränsad omfattning även i bostadsrättsföreningar. Vissa kommuner köper eller bygger också bostäder som används för sociala ändamål och väljer att låta kommunen direktägga dessa. Ett annat exempel är att låta det kommunala bolaget hyra ut ett större antal lägenheter under ett blockhyresavtal till kommunen som sedan kan användas för bostadssociala ändamål.⁷¹

Vid ingången av 2019 fanns det i landet minst 26 000 lägenheter som hyrdes ut i andra hand till personer som inte blivit godkända på den ordinarie bostadsmarknaden. Drygt 4 800 fanns i Stockholms län. Det är oklart i vilken omfattning kommuner fattar ett biståndsbeslut enligt socialtjänstlagen när anvisade nyanlända erbjuds tidsbegränsade bostadslösningar. Vi vet därför inte heller hur vanligt det är att dessa bostadslösningar räknas in i kategorin sociala kontrakt och i antalet lägenheter som hyrs ut i andra hand. Socialtjänsten kan också

69 Socialstyrelsen. Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär, 2017

70 Boverket. Kommunernas kostnader för boendelösningar till personer utanför den ordinarie bostadsmarknaden. 2015

71 Socialstyrelsen. Kunskapsguiden. Insatser vid hemlöshet 2020; Granath Hansson, Anna. En social bostadssektor i Sverige. 2020.

bistå hushåll som hamnat i ett akut läge genom olika former av akutboenden såsom härbärgen, hotellrum och vandrarhem. Antalet sociala kontrakt och akutlösningar liksom förturer kan ge en indikation på de bostadssociala svårigheterna i en kommun, men beror också på kommuners policy för sociala förturer, övergångskontrakt, riktlinjer för bistånd till boende och kommunens tillgång till sociala kontrakt.⁷²

Inom ramen för Storsthlm har länets kommuner tagit fram en överenskommelse om ärendeansvar för personer i hemlöshet. Det har funnits liknande riktlinjer/överenskommelser sedan 2006 och överenskommelsen syftar till samsyn om var personer som inte har en stadigvarande bostad ska söka stöd.⁷³

Konsekvenser för social hållbarhet

Om inte samhället förmår komma tillrätta med bostadsförsörjningen kan det leda till att social sammanhållning, trygghet och tillit minskar. I länet har graden av segregation ökat sedan mitten av 1990-talet. Skillnader märks inte enbart i olika områdens fysiska utformning, utan det handlar även om åldersfördelning, utbildningsnivå, inkomstnivå och hälsa. Ekonomin är den tydligaste segregationsfaktorn.⁷⁴ Bristen på bostäder får konsekvenser inom många områden. Den påverkar företagets förmåga att rekrytera arbetskraft, studenters vilja att studera i länet, unga vuxnas möjlighet att flytta hemifrån och äldres möjlighet att finna en tillgänglig bostad, samt nyanländas förutsättningar att etablera sig i länet. Olika livsvillkor påverkar också människors framtidstro och tillit till varandra och till samhällets institutioner. Goda livsvillkor minskar risken för social oro och samhällsplaneringen har en viktig roll för att skapa hälsosamma och trygga miljöer.⁷⁵

Sammanfattande kommentarer

De mänskliga rättigheterna förväntas vägleda det offentliga arbete och utformning av

insatser. I detta avsnitt har vi exemplifierat hur Sveriges åtaganden om rätten till bostad i konventioner återspeglas i nationell lagstiftning, i myndigheters vägledning och tolkningar samt i nationella målsättningar inom olika politikområden. Sammantaget tydliggör det i vissa avseenden ett faktiskt åtgärdsansvar för det offentliga och synliggör den ambitionsnivå Sverige har antagit för att tillgodose rätten till en lämplig bostad. Samtidigt pekar bland annat FN:s granskningsorgan, organisationer i det civila samhället och myndigheter på brister i efterlevnaden av rätten till bostad, vilket är särskilt påtagligt för specifika grupper.

Det finns stora utmaningar på bostadsmarknaden och som en effekt av det ökar den strukturella hemlösheten. Nyanlända är en av flera grupper som har stora svårigheter att etablera sig på bostadsmarknaden. Enligt nuvarande system är det kommunerna som ska planera för bostadsförsörjningen och skapa selektiva lösningar för de som hamnar utanför. Kommuner har olika förutsättningar i arbetet med bostadsförsörjningen, men olika verktyg finns att tillgå. Här är frågan vilka verktyg som har prövats och vilka som återstår. Kommuner kan också med stöd av bostättningslagen välja att erbjuda anvisade nyanlända långsiktiga bostadslösningar. Den bostadssociala utredningen som aviserades i maj 2020 pekar på att bostadsfrågan är mycket angelägen och inte minst hur stat och kommun gemensamt kan trygga rätten till bostad för alla, inklusive de grupper som möter de största hindren att inträda och stanna kvar på bostadsmarknaden. Samtidigt är konsekvenserna av en icke-fungerande bostadsmarknad något som måste belysas och hanteras också på kortare sikt, här och nu. Diskussionen om bostadssituationen i länet fördjupas i Länsstyrelsens kommande rapport Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2020⁷⁶.

72 Boverket. Öppna data. Boverkets bostadsmarknadsenkät, 2019; Granath Hansson, Anna. En social bostadssektor i Sverige. 2020; Boverket. Bostadsmarknadsenkäten 2019. Veidekke. Från Nyanlända till hemlös – en rapport om den nya hemlöshetens utmaningar. 2019.

73 Storsthlm Kommuner i Samverkan. Hemlöshet.

74 Stockholms läns landsting. Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen. RUF5 2050. 2018.

75 Länsstyrelsen i Stockholms län. Verksamhetsplan 2019–2020

76 Länsstyrelsen Stockholm. Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2020. Rapport 2020:10.

Målgruppen nyanlända

Vi inleder resultatdelen med att i korthet beskriva målgruppen som rapporten handlar om och vilka avgränsningar vi har gjort.

Vilka är de nyanlända?

De nyanlända är först och främst människor – flickor, pojkar, kvinnor och män, icke binära och transpersoner – som av olika skäl tvingats lämna sina hem och börja ett nytt liv i Sverige. För berörda myndigheter, och i denna rapport, betyder ordet ”nyanländ” att en person har beviljats uppehållstillstånd i Sverige som flykting, skyddsbehövande, efter synnerligen ömmande omständigheter eller som anhörig. En nyanländ som efter beviljat uppehållstillstånd antingen bosätts eller själv bosätter sig i en kommun kallas för kommunmottagen. När en nyanländ har blivit kommunmottagen är den nyanlände en kommuninvånare.

Under perioden 2016–2019 har drygt 200 000 nyanlända blivit kommunmottagna i riket, varav 38 000 i Stockholms län. Cirka 40 procent är barn under 18 år. Fördelningen kvinnor och män har under perioden varit 43 procent kvinnor och 57 procent män.⁷⁷

Nyanländ – ingen avgränsad tidsperiod

Det finns inte en exakt tidsperiod för hur länge en nyanländ är just nyanländ. Kommuner får schablonersättning för nyanlända barn och vuxna under två års tid. Nyanlända mellan 20–64 år kan delta i etableringsprogrammet i sammanlagt 24 månader och inom en period på 36 månader från den tidpunkt då den nyanlände fick sitt personnummer. I skolan räknas en elev som nyanländ under fyra år.

I denna rapport följer vi nyanlända som tagits emot i en kommun över tid, utan att göra en avgränsning i tid.

Tre grupper kommunmottagna

Vi menar att det finns tre huvudsakliga grupper av kommunmottagna nyanlända: anvisade nyanlända, självbosatta nyanlända, och ensamkommande barn med uppehållstillstånd. I statistik och sammanställningar är det vanligt förekommande att gruppen ensamkommande barn med uppehållstillstånd räknas in i gruppen självbosatta nyanlända. Vi väljer att betrakta ensamkommande barn som en separat grupp eftersom ensamkommande barn anvisas till kommuner redan som asylsökande och kommunernas ansvar för mottagandet av ensamkommande barn skiljer sig från mottagandet av (övriga) självbosatta.

Anvisade nyanlända tas emot och bosätts i en kommun med stöd av bosättningslagen. Kommunen erbjuder en bostad. Gruppen anvisade nyanlända omfattar

- vidarebosatta kvotflyktingar som blivit uttagna av Migrationsverket i samarbete med FN:s flyktingorganisation UNHCR. Kvotflyktingar har uppehållstillstånd vid inresa till Sverige och bosätts i kommun efter anvisning. Bland kvotflyktingar finns en mindre grupp barn under 18 som är ensamkommande och ändå anvisas till en kommun med stöd av bosättningslagen

⁷⁷ Migrationsverket (2020). Anvisning till kommuner och bosättning [statistik över nyanlända kommunmottagna som omfattas av förordningen (2010:1122) om statlig ersättning]

- före detta asylsökande som bott i Migrationsverkets boenden för asylsökande (ABO) och efter beviljat uppehållstillstånd anvisas och bosätts i en kommun.

Självbosatta nyanlända har själva bosatt sig i en kommun. Kommunen har ett generellt bostadsförsörjningsansvar.

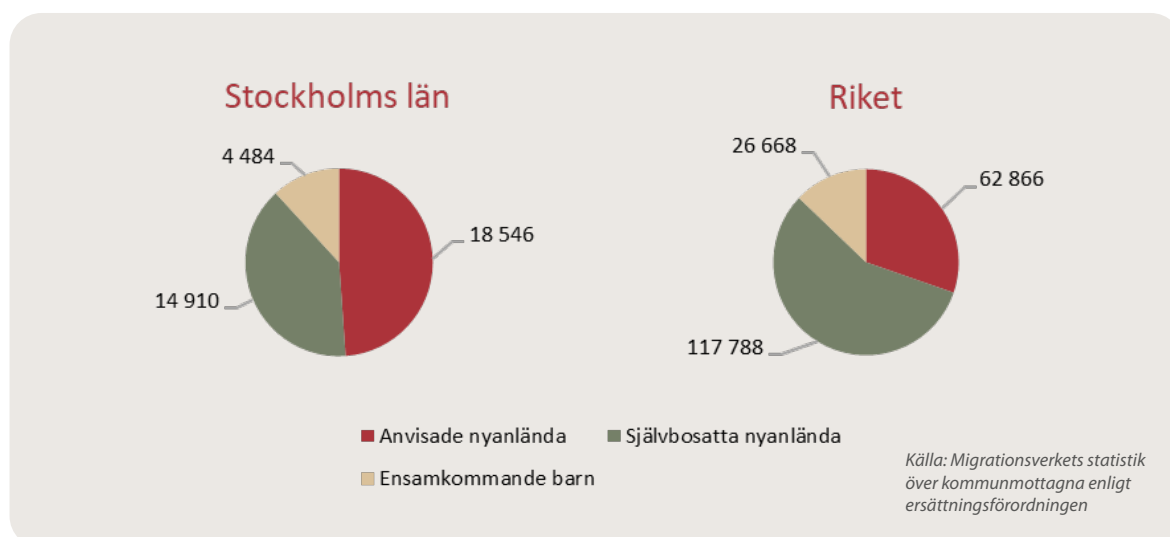
- Många självbosatta har redan under asyltiden ordnat eget boende (EBO) i en kommun och bor kvar där efter uppehållstillstånd. Andra har bott i Migrationsverkets boenden som asylsökande, men väljer att själva bosätta sig i en kommun efter uppehållstillstånd.
- Anhöriga är familjemedlemmar eller nära släktingar till en nyanländ. Anhöriga har uppehållstillstånd vid inresa till Sverige och räknas som kommunmottagna från och med folkbokföring. Gruppen anhöriga omfattar både anhöriga till personer som själva ordnat boende, anhöriga till anvisade nyanlända och anhöriga till ensamkommande barn.
- I Migrationsverkets statistik över kommunmottagna enligt ersättningsförordningen finns också kategorin ”övriga” som bland annat inkluderar personer som beviljats uppehållstillstånd enligt den så kallade gymnasielagen.⁷⁸

78 Migrationsverket (2020). Anvisning till kommuner och bosättning [statistik över nyanlända kommunmottagna som omfattas av förordningen (2010:1122) om statlig ersättning]

Ensamkommande barn har vanligtvis anvisats till en kommun redan under tiden som asylsökande och utifrån annan lagstiftning än bosättningslagen. Det förekommer också att ensamkommande barn kommer till Sverige som kvotflyktingar och då anvisas kommuner med stöd av bosättningslagen. Efter mottagande ansvarar kommunen för boende och omsorg. Boendeformer kan inkludera familjehem, hem för vård och boende (HVB) samt stödboende. I förlängningen kan även ensamkommande barn behöva hjälp att etablera sig på bostadsmarknaden. Ensamkommande barn räknas som kommunmottagna i samband med uppehållstillstånd.

Diagrammet nedan ger en bild av hur de tre grupperna kommunmottagna förhåller sig storleksmässigt till varandra, i Stockholms län och i riket, under tidsperioden 2016–2019. Fortsättningsvis kommer vi att exkludera ensamkommande barn, med undantag för de ensamkommande kvotflyktingar som anvisas med stöd av bosättningslagen, i beräkningar och jämförelser av kommunmottagandet. Rapporten fokuserar på mottagandet och bosättningen av anvisade nyanlända och hur detta relaterar till gruppen självbosatta.

Diagram 1. Fördelning kommunmottagna uppdelat på anvisade, självbosatta och ensamkommande barn i Stockholms län respektive riket, 2016-2019.

Bosättningslagens inverkan på det initiala mottagandet

I detta avsnitt tittar vi på vilken inverkan bosättningslagen har haft på det initiala kommunmottagandet, det vill säga det första kommunmottagandet efter uppehållstillstånd. Vi har bearbetat Migrationsverkets statistik över kommunmottagna enligt ersättningsförordningen.^{79 80}

År 2015 mottogs totalt cirka 47 400 nyanlända i Sveriges kommuner jämfört med 21 000 nyanlända år 2019. Minskningen av det totala antalet nyanlända beror på andra faktorer än bosättningslagen. Frågan är istället hur bosättningslagen har påverkat fördelningen av mottagandet.

Dubblerad andel av mottagandet

Länets andel av mottagandet av anvisade och självbosatta nyanlända, exklusive ensamkommande barn, har successivt ökat efter bosättningslagens införande. År 2015 var länets andel av det totala mottagandet 12 procent.

79 Migrationsverket (2020). Anvisning till kommuner och bosättning [statistik över nyanlända kommunmottagna som omfattas av förordningen (2010:1122) om statlig ersättning]

80 I alla beräkningar i detta avsnitt av rapporten har mottagandet av ensamkommande barn (med undantag för ensamkommande kvotflyktingar som anvisats med stöd av bosättningslagen) exkluderats från det totala antalet kommunmottagna i län och kommuner.

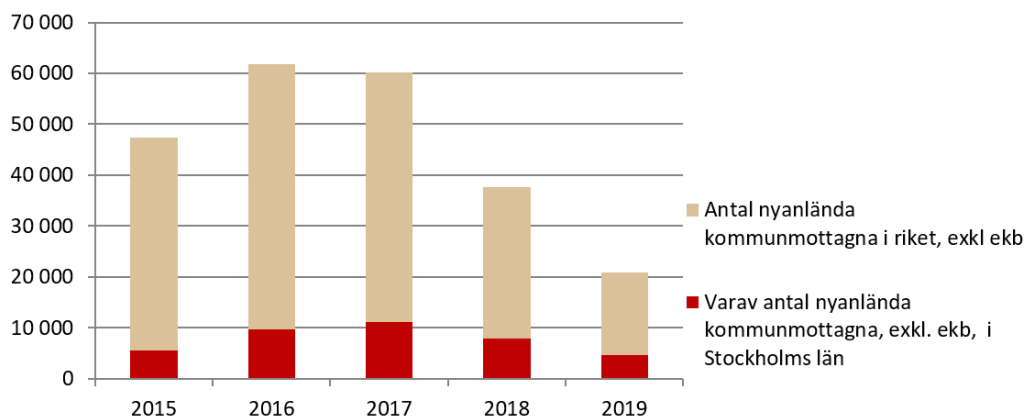
År 2019 hade andelen ökat till 22 procent. Mellan 2015 och 2019 har alltså Stockholms läns andel av mottagandet nästan dubblats, se diagram 2.

När vi jämför storleken på mottagandet 2015 med 2019 kan vi se att mottagandet, efter toppen under 2016–2017, har mer än halverats i riket. I Stockholms län ligger mottagandet däremot på en liknande nivå 2019 som 2015. Totalt mottogs cirka 5 500 nyanlända i länet år 2015, vilket kan jämföras med 4 700 nyanlända 2019.

Jämnare mottagande mellan län och kommuner

Innan bosättningslagen var mottagandet ojämnt fördelat i riket. Vid en jämförelse mellan länens mottagande av nyanlända invånare i förhållande till befolkningsstorlek blir det tydligt att mottagandet 2019 är betydligt jämnare fördelat i riket som helhet än 2015. Skillnaderna mellan länen är idag marginella, vilket synliggörs i diagram 3. År 2015 var det endast ett län som tog emot färre nyanlända per 1 000 invånare än Stockholms län. År 2019 har Stockholms län närmast sig snittet för riket och ligger på plats 14 av 21 län.

Diagram 2: Antal nyanlända kommunmottagna, exklusive ensamkommande barn, i riket och i Stockholms län

Källa: Migrationsverket. Bearbetning av Länsstyrelsen.

Innan bosättningslagen var mottagandet mellan länets kommuner ojämnt. År 2015 representerades länets ytterligheter av Södertälje kommun, med 9,5 mottagna nyanlända per 1 000 invånare, och Vaxholm som inte tog emot någon alls. Mottagandet i länet är betydligt jämnare fördelat 2019. Det är inte heller samma kommuner som tar emot flest. Södertälje, Sundbyberg, Upplands Väsby och Botkyrka hade det högsta mottagandet per 1000 invånare 2015. År 2019 är det istället Vallentuna, Ekerö, Sollentuna och Danderyd som ligger högst. Drygt tre år efter bosättningslagens införande är alltså mottagandet mellan länets kommuner betydligt jämnare fördelat och länets genomsnittliga mottagande har närmast sig riksgenomsnittet, se diagram 4.⁸¹

En ökad andel anvisade i Stockholms län

Innan bosättningslagen trädde i kraft hade Stockholms län ett förhållandevis lågt mottagande av nyanlända genom anvisning. Dåvarande fördelningsmodeller genererade relativt låga målsättningar för länet. Innan bosättningslagen var det också en lägre andel av det totala kommunmottagandet som bestod av mottagande genom anvisning.

När bosättningslagen trädde i kraft justerades fördelningsmodellen utifrån kriterierna i

bosättningslagen. För Stockholms län innebar det att förväntningarna på länets mottagande genom anvisning nästan tredubblades. Den mer avgörande skillnaden var dock att förväntningarna inte längre var målsättningar, utan tvingande länstal. Sedan bosättningslagen trädde i kraft har kommunerna i länet tagit emot cirka 30 procent av det totala antalet anvisade nyanlända i riket, se tabell 1.

En tredjedel av kvotflyktingarna bosätts i länet

Fler kommuner tar emot kvotflyktingar sedan bosättningslagens införande. År 2015 tog ungefär hälften av landets kommuner emot kvotflyktingar, varav nio kommuner i Stockholms län.⁸² År 2019 tar alla kommuner med ett mottagande på anvisning emot kvotflyktingar. Kommunerna i Stockholms län tog emot nästan 1 700 kvotflyktingar år 2019 jämfört med 87 kvotflyktingar år 2015. Antalet kvotflyktingar som anvisas till Stockholms län har därmed nästan 20-dubblats på fyra år.

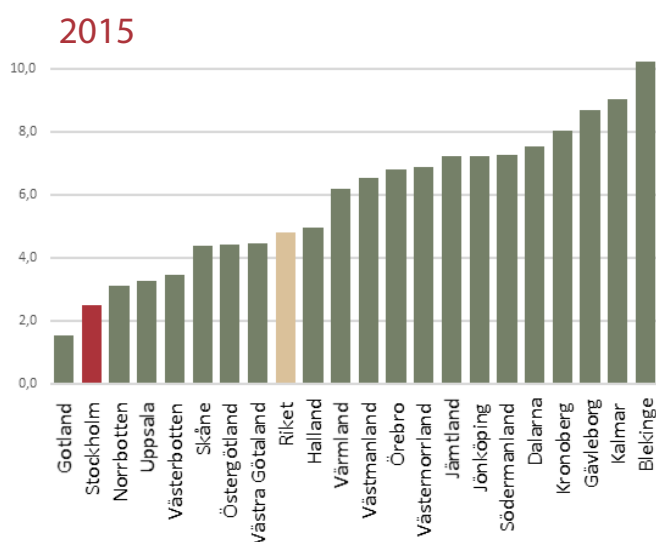
Flyktingkvoten har successivt ökat de senaste åren. År 2015 var flyktingkvoten 1 900 och år 2019 hade den ökat till 5 000.⁸³ Ökningen av flyktingkvoten är inte en konsekvens av bosättningslagen utan angavs i den migrations- och integrationsuppgörelse som kom till stånd i oktober 2015. Däremot

81 Diagram 4 är baserat på Migrationsverkets statistik över kommunmottagna enligt ersättningsförordningen år 2015. Det skiljer sig åt i antal från siffrorna för kommunmottagna exklusive ekb 2015 från SCB som återfinns i diagram 9.

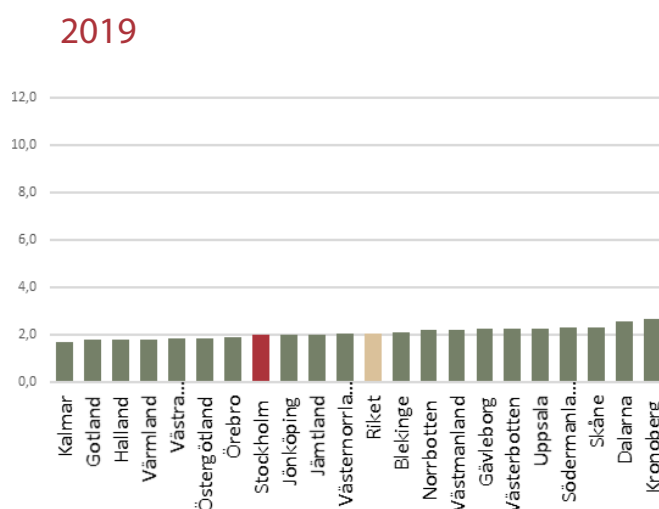
82 Järfälla, Lidingö, Nacka, Nykvarn, Stockholm, Sundbyberg, Södertälje, Tyresö och Värmdö.

83 Flyktingkvoten var 1 900 åren 2015 och 2016, 3 400 år 2017 och 5 000 från och med 2018.

Diagram 3: Kommunmottagna per 1 000 invånare, exklusive ensamkommande barn, per län, 2015 respektive 2019

Källa: Migrationsverket och SCB

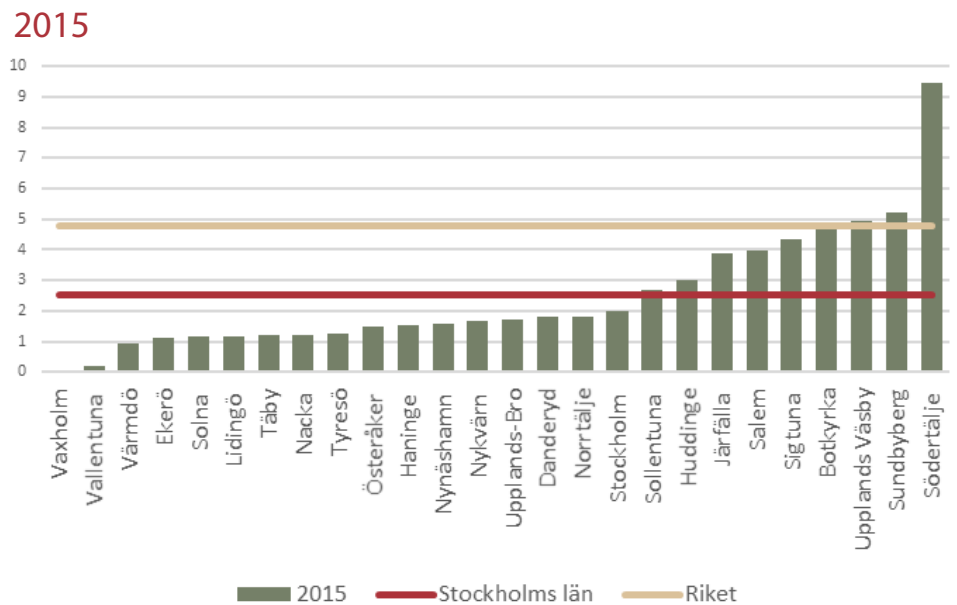
Källa: Migrationsverket och SCB (befolkningsstatistik per 30 juni 2019)

inverkar bosättningslagen på fördelningen av kvotflyktingar. Innan bosättningslagen trädde i kraft kunde de kommuner som hade en överenskommelse om att ta emot nyanlända genom anvisning själva bestämma om de önskade ta emot kvotflyktingar. Efter bosättningslagens införande var inriktningen att alla kommuner skulle kunna ta emot kvotflyktingar, se tabell 2. Under 2016 och 2017 anvisades kvotflyktingar i första hand till kommuner med erfarenhet av kvotmottagande.

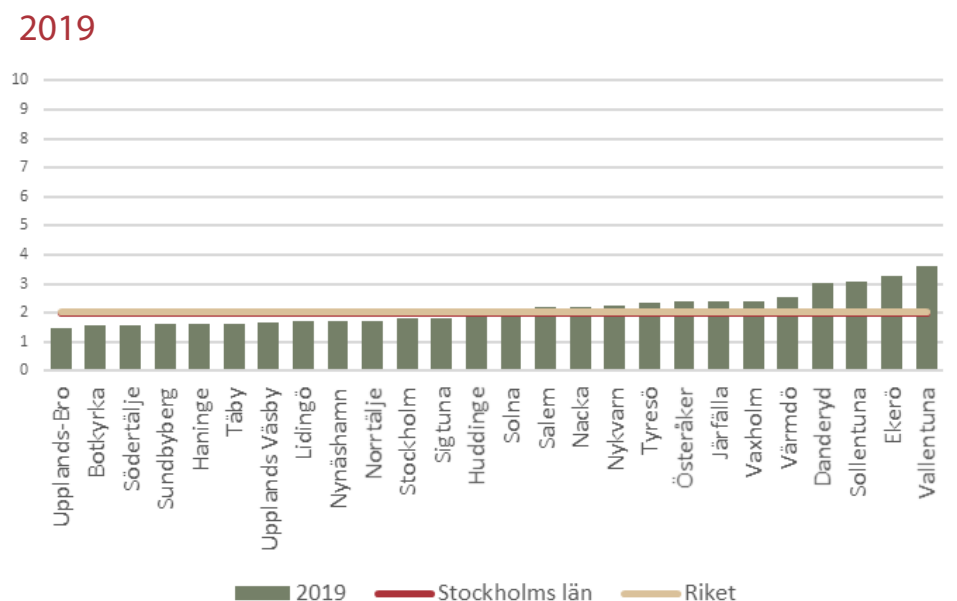
Från och med 2018 anvisas kvotflyktingar proportionerligt utifrån kommunal om det inte finns medicinska eller andra särskilda skäl att bosätta kvotflyktingar i annan kommun. Ensamkommande kvotflyktingar anvisas i första hand till kommuner som har uttryckt önskemål om att ta emot dessa och som redan har ett mottagande av asylsökande ensamkommande barn. Under åren 2018 och 2019 har Stockholms län tagit emot en tredjedel av alla kvotflyktingar.

Diagram 4: Kommunmottagna per 1 000 invånare, exklusive ensamkommande barn, per kommun, 2015 respektive 2019

Källa: Migrationsverket och SCB (befolkningsstatistik per 30 juni 2019)

Källa: Migrationsverket och SCB. Bearbetning av Länsstyrelsen.

Tabell 1: Behov av anvisning samt faktiskt antal mottagna genom anvisning, 2015-2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Behov av anvisning riket	23 100	21 600	23 600*	15 200	9 000
Länstal Stockholms län	2 508	6 689	6 904*	4 931	2 959
Stockholms läns andel av det totala anvisningsbehovet	11 %	31 %	29 %*	32 %	33 %
Antal mottagna genom anvisning. För 2016–2019 avses mottagandet utifrån respektive års kommunal.**	935	5 852	6 904	4 624**	2 587**

* År 2017 reviderades kommunaltalen efter att behovet av anvisningsbara platser minskade. Vid revideringen gavs kommuner som önskade behålla sitt kommunaltal möjlighet att göra så. Övriga kommuner fick nya och lägre kommunaltal. I samband med revideringen minskade Stockholms läns andel av det totala anvisningsbehovet.

** 2018 och 2019 hade inte Migrationsverket underlag att anvisa upp till kommunal. Det finns också anvisningar som återstår att avräkna. Se statistiken Anvisningar och mottagande enligt 2018/2019 års kommunal, uppdaterad 2020-05-18.

Källa: Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Tabell sammanställd av Länsstyrelsen.

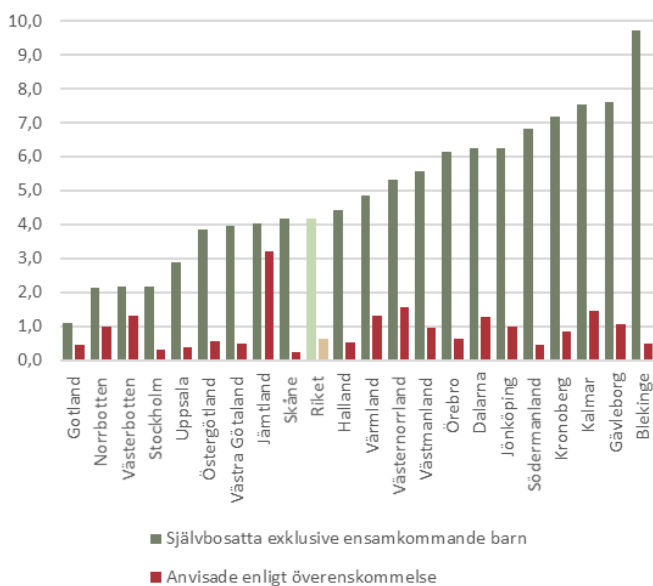
Tabell 2: Antal mottagna kvotflyktingar 2015-2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Stockholms län	87	192	877	1 626	1 679
Riket	1 897	1 892	3 419	5 028	5 004
Stockholms läns andel av riket	5 %	10 %	26 %	32 %	34 %

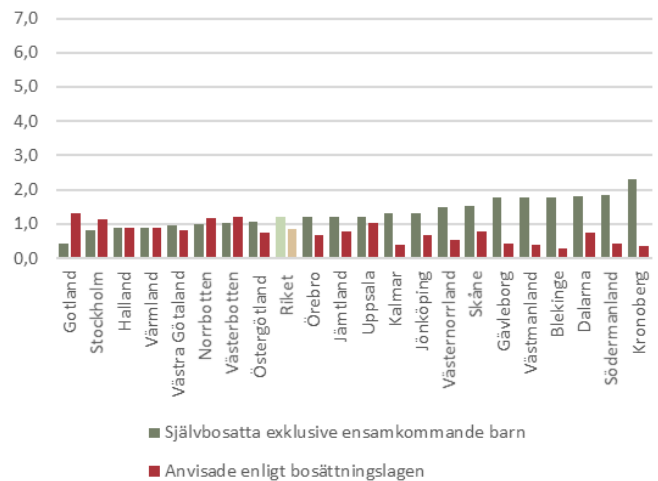
Källa: Migrationsverket. Tabell sammanställd av Länsstyrelsen.

Diagram 5: Kommunmottagna anvisade respektive självbosatta per 1 000 invånare, exklusive ensamkommande barn, per län, 2015 respektive 2019

2015

2019

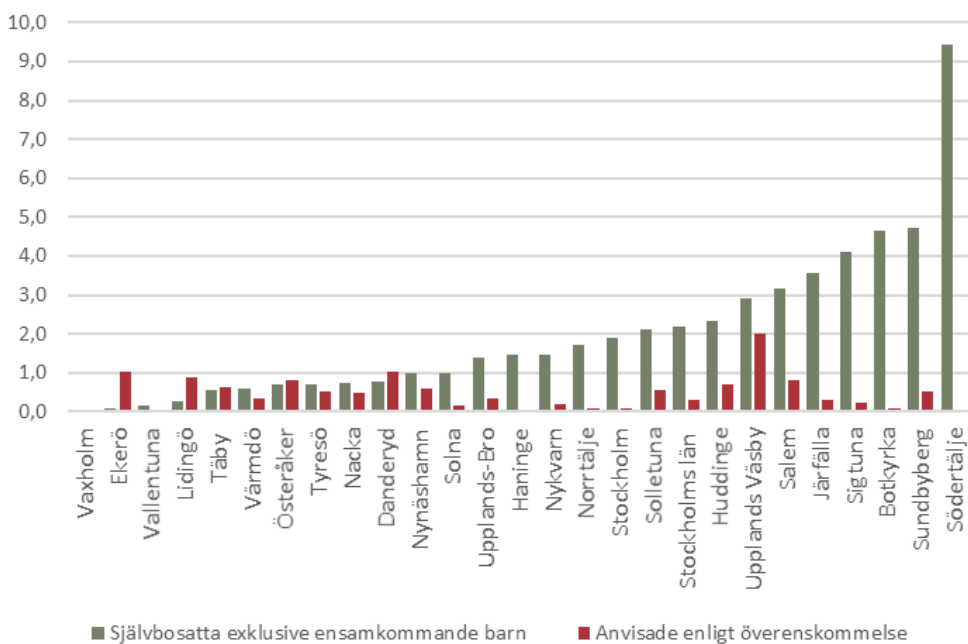
Källa: Migrationsverket och SC. Bearbetad av Länsstyrelsen.

Källa: Migrationsverket och SCB (befolkningsstatistik per 30 juni 2019).

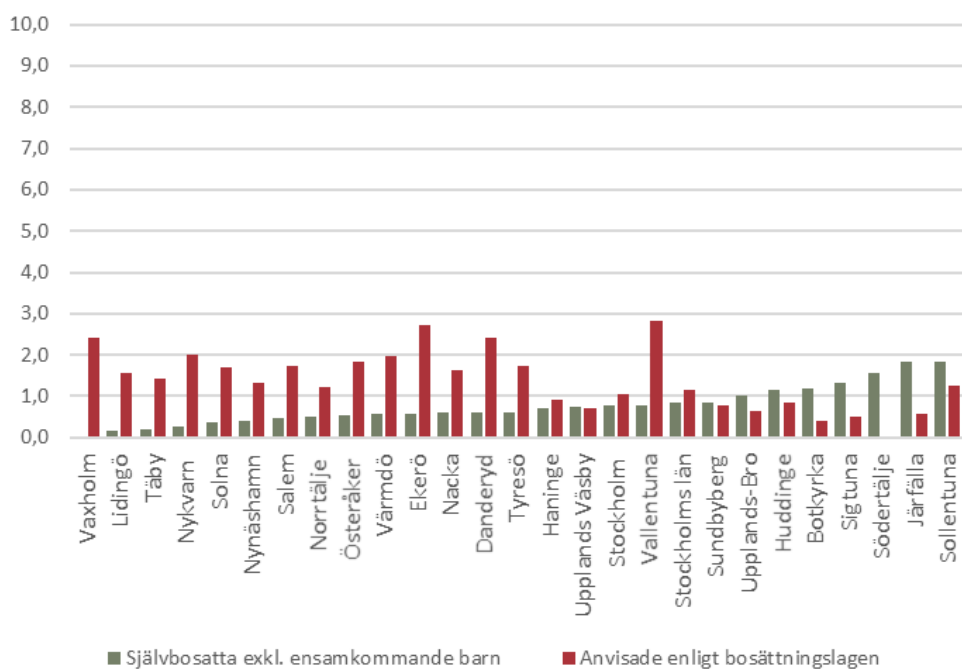
Diagram 6: Kommunmottagna anvisade respektive självbosatta per 1 000 invånare, exklusive ensamkommande barn, per kommun, 2015 respektive 2019

Källa: Migrationsverket och SCB. Bearbetad av Länsstyrelsen

2015

2019

Källa: Migrationsverket och SCB (befolkningsstatistik per 30 juni 2019)

Minskad andel självbosatta

Innan bosättningslagen utgjorde de självbosatta en mycket större andel av det totala kommunmottagandet. I riket var nästan 90 procent av de kommunmottagna självbosatta. År 2019 har den andelen minskat till 60 procent. Omvänt har alltså andelen anvisade ökat från drygt 10 till 40 procent. Sammantaget kan vi se en jämnare fördelning mellan självbosatta och anvisade nyanlända i alla län 2019 jämfört med 2015, se diagram 5.

År 2015 hade alla län en högre andel självbosatta än anvisade nyanlända. År 2019 har riket som helhet en högre andel självbosatta än anvisade nyanlända invånare. I 15 av 21 län är det fler som självbosätter sig än som anvisas, i förhållande till sin befolkningsstorlek. 2 län uppvisar 2019 samma andel mottagna självbosatta respektive anvisade invånare. I endast 4 av rikets 21 län anvisas fler nyanlända än som självbosätter sig. Lägst andel självbosatta har Gotland och Stockholms län. Det kan bero på flera olika faktorer. I Stockholms fall har bosättningslagen styrt en stor del att mottagandet genom anvisning mot Stockholms län. Rimligtvis påverkar även Stockholms läns bostadsbrist som försvårar för nyanlända att själva hitta en bostad.

År 2015 utgjordes nästan 90 procent av Stockholms läns mottagande av självbosatta nyanlända. År 2019 är bilden en annan och 60 procent av de kommunmottagna har anvisats till länet. År 2015 hade 21 av länets 26 kommuner en högre andel självbosatta än anvisade nyanlända. År 2019 är det 8 av länets kommuner som har en högre andel självbosatta än anvisade, se diagram 6. I övriga 18 kommuner är det en högre andel som anvisas än som självbosätter sig. Sammantaget kan vi se en jämnare fördelning mellan självbosatta och anvisade i länet.

Sammanfattande kommentarer

Bosättningslagen har haft en stor inverkan på det initiala kommunmottagandet vad gäller fördelningen i riket och fördelningen mellan kommunerna i Stockholms län. Bosättningslagen har också haft stor inverkan på sammansättningen av mottagandet, det vill säga fördelningen av anvisade jämfört med självbosatta samt fördelningen av kvotflyktingar mellan län och kommuner.

Bosättningslagen har bidragit till en jämnare fördelning av kommunmottagna nyanlända invånare i förhållande till befolkningsstorlek mellan Sveriges 21 län och Stockholms läns 26 kommuner. Stockholms läns mottagande av nyanlända har närmast sig riksgenomsnittet i förhållande till befolkningsstorlek.

Stockholms läns andel av rikets mottagande har nästan dubblats, från 12 procent till 22 procent. Mottagandet genom anvisning har ökat kraftigt i Stockholms län och länet tar efter bosättningslagens införande emot cirka 30 procent av det totala antalet anvisade nyanlända. En tredjedel av alla kvotflyktingar bosätts i Stockholms län. Antalet kvotflyktingar har nästan 20-dubblats. Detta innebär att länet på mycket kort tid har byggt upp kapacitet för mottagande och bosättning genom anvisning och även utvecklat arbetssätt för mottagande av kvotflyktingar. Det har varit en stor utmaning att snabbt skapa tillräckliga bostadslösningar och att utveckla arbetssätt för mottagandet av nya grupper av nyanlända såsom kvotflyktingar.

När vi tittar på det initiala mottagandet kan vi se att bosättningslagen har lett till en jämnare fördelning av mottagandet av nyanlända och till att alla kommuner är med och bidrar. Mottagandet har i högre grad styrts mot Stockholms län och andra delar av landet med goda arbetsmarknadsförutsättningar. Frågan är dock om detta är tillräckligt för att ge nyanlända bättre förutsättningar att snabbare etablera sig på arbetsmarknaden och i samhällslivet.

Tidsperspektiv i tillämpningen av bosättningslagen

Kommuner har valt att hantera bosättningslagen på olika sätt. En fråga som diskuterats över tid är om kommuner får begränsa sin skyldighet att ta emot anvisade nyanlända till en viss tidsperiod. Som tidigare beskrivits kan kommuner, utan att bryta mot bosättningslagen, välja att erbjuda tidsbegränsade bostäder till nyanlända som anvisas. Kommuner kan också med stöd av bosättningslagen välja att erbjuda anvisade nyanlända permanenta och långsiktiga bostadslösningar.

Jämförelse mellan riket och Stockholms län

Innan vi tittar närmare på tidsperspektiven i bosättningen av nyanlända i Stockholms län, breddar vi det geografiska perspektivet till landet som helhet. I både länsstyrelsernas lägesbildsenkät och Boverkets bostadsmarknadsenkät (BME) finns frågor om tidsperspektiv vid bosättning av nyanlända.

Stor skillnad i tidsperspektiv mellan riket och Stockholms län

I lägesbildsenkäten från hösten 2019⁸⁴ har kommuner angett hur väl de instämmer med påståendet ”Kommunen erbjuder permanenta bostäder till anvisade nyanlända” utifrån en skala från *Instämmer helt* till *Instämmer inte alls*. Svaren gav följande lägesbild:

- Ungefär 70 procent av landets kommuner erbjuder helt, i hög grad eller delvis permanenta bostäder till anvisade nyanlända. I Stockholms län är motsvarande siffra nästan 15 procent.
- Ungefär 30 procent av landets kommuner erbjuder inte alls eller i låg grad permanenta bostäder till anvisade nyanlända. I Stockholms län är motsvarande siffra drygt 85 procent.

84 Länsstyrelserna. Lägesbilder från kommuner och regioner 2019 – Mottagande av asylsökande, nyanlända och ensamkommande barn, 2019

Tabell 3: 2019 års lägesbildsenkät. Kommunernas svar utifrån påståendet ”Kommunen erbjuder permanenta bostäder till anvisade nyanlända”

Svarsalternativ	Riket		Stockholms län		Svarsalternativ	Riket		Stockholms län	
	Antal	Andel	Antal	Andel		Antal	Andel	Antal	Andel
Instämmer helt	69	43 %	-	-	Instämmer inte alls	33	21 %	13	81 %
Instämmer i hög grad	20	13 %	-	-	Instämmer i låg grad	11	7 %	1	6 %
Instämmer delvis	26	16 %	2	13 %					
Totalt*	115	72 %	2	13 %	Totalt*	44	28 %	14	87 %

* 159 av 290 kommuner har besvarat frågan, varav 16 av 26 kommuner i Stockholms län.
Källa: Länsstyrelserna, 2019. Bearbetad av Länsstyrelsen i Stockholms län.

70 % av landets kommuner erbjuder helt, i hög grad eller delvis permanenta bostäder till anvisade nyanlända.

I Stockholms län är motsvarande siffra **15 %**

Svaren från lägesbildsenkäten redovisas i tabellen nedan. Då svarsfrekvensen i 2019 års enkät var relativt låg har vi även jämfört med resultaten i 2018 års lägesbildsenkät⁸⁵ och ser att bilden i stort är samstämmig.

I bostadsmarknadsenkäten (BME) som genomfördes i början av 2019 har landets kommuner besvarat följande fråga: *"Vilka tidsperspektiv har kommunen vid bosättning av anvisade nyanlända?"* Kommuner kan markera flera olika svarsalternativ. I tabellerna 4 och 5 på nästa sida redovisas först svaren för hela landet och därefter svaren för Stockholms län. Vi har slutligen tittat på antal nyanlända som anvisas till kommuner med specifika arbetssätt. Resultaten ger följande bild av tidsperspektiven vid bosättning av nyanlända:

- Ungefär 65 procent av landets kommuner erbjuder permanenta kontrakt, antingen

omedelbart eller över tid. I Stockholms län är motsvarande siffra nästan 10 procent.

- Ungefär 35 procent av landets kommuner erbjuder tidsbegränsade kontrakt som inte följs av permanenta kontrakt. I Stockholms län är motsvarande siffra nästan 90 procent.
- Drygt 10 procent av landets kommuner erbjuder både permanenta och tidsbegränsade kontrakt. I Stockholms län är motsvarande siffra nästan 10 procent, vilket innebär att de kommuner som uppger att de erbjuder permanenta kontrakt också erbjuder tidsbegränsade kontrakt.
- Ungefär 25 procent av alla anvisade under 2018–2019 har tagits emot i kommuner där nyanlända hänvisas till ordinarie bostadsmarknad i hela landet när tidsbegränsade kontrakt upphör. Dessa kommuner ligger framförallt i Stockholms län och i övriga storstadslän.

⁸⁵ Länsstyrelserna. Mottagande och etablering av nyanlända 2018 – lägesbilder från kommuner och landsting, 2018

Tabell 4: 2019 års BME. Kommunernas (hela riket) svar på frågan "Vilka tidsperspektiv har kommunen vid bosättning av anvisade nyanlända?" (flervalsfråga)

Svarsalternativ som innebär att kommunen erbjuder permanenta kontrakt, antingen omedelbart eller över tid	Riket		Svarsalternativ som innebär att kommunen erbjuder tidsbegränsade kontrakt som inte följs av permanenta kontrakt	Riket	
	Antal	Andel		Antal	Andel
Permanent kontrakt erbjuds omedelbart eller efter provotid	113	44 %	Tidsbegränsade kontrakt upphör efter en specificerad tid och nyanlända hänvisas till ordinarie bostadsmarknad i hela landet	45	17 %
Tidsbegränsade kontrakt följs av permanenta kontrakt i kommunen	59	23 %	Tidsbegränsade kontrakt erbjuds till dess att den nyanlända har en god möjlighet att etablera sig på bostadsmarknaden i kommunen	54	21 %
Barnfamiljer erbjuds i regel permanenta kontrakt omedelbart eller efter provotid	33	13 %			
Kommuner som anger något eller flera av ovan svarsalternativ	162	63 %	Kommuner som anger något eller båda av ovan svarsalternativ	94	36 %
Varav kommuner som enbart anger något/några av svarsalternativen ovan (permanent kontrakt)	130	50 %	Varav kommuner som <i>enbart</i> anger något/båda av ovan svarsalternativ (tidsbegränsade kontrakt)	62	24 %
Varav kommuner som även anger andra svarsalternativ associerade med tidsbegränsade kontrakt	32	12 %	Varav kommuner som även anger andra svarsalternativ associerade med permanenta kontrakt	32	12 %

*258 av 290 kommuner har besvarat frågan. 224 kommuner har angivit svarsalternativ som listas i tabellen. 43 kommuner har angivit svarsalternativet "Annat". Källa: Boverket, 2019. Bearbetad av Länsstyrelsen i Stockholms län.

Tabell 5: 2019 års BME. Stockholms läns kommuners svar på frågan "Vilka tidsperspektiv har kommunen vid bosättning av anvisade nyanlända?" (flervalsfråga)

Svarsalternativ som innebär att kommunen erbjuder permanenta kontrakt, antingen omedelbart eller över tid	Stockholms län		Svarsalternativ som innebär att kommunen erbjuder tidsbegränsade kontrakt som inte följs av permanenta kontrakt	Stockholms län	
	Antal	Andel		Antal	Andel
Permanent kontrakt erbjuds omedelbart eller efter provotid	-	-	Tidsbegränsade kontrakt upphör efter en specificerad tid och nyanlända hänvisas till ordinarie bostadsmarknad i hela landet	19	76 %
Tidsbegränsade kontrakt följs av permanenta kontrakt i kommunen	-	-	Tidsbegränsade kontrakt erbjuds till dess att den nyanlända har en god möjlighet att etablera sig på bostadsmarknaden i kommunen	4	16 %
Barnfamiljer erbjuds i regel permanenta kontrakt omedelbart eller efter provotid	2	8 %			
Kommuner som anger något eller flera av ovan svarsalternativ	2	8 %	Kommuner som anger något eller båda av ovan svarsalternativ	22	88 %
Varav kommuner som <i>enbart</i> anger något/några av svarsalternativen ovan (permanent kontrakt)	-	-	Varav kommuner som <i>enbart</i> anger något/båda av ovan svarsalternativ (tidsbegränsade kontrakt)	20	80 %
Varav kommuner som även anger andra svarsalternativ (tidsbegränsade kontrakt)	2	8 %	Varav kommuner som även anger andra svarsalternativ (permanent kontrakt)	2	8 %

*25 av 26 kommuner har besvarat frågan. 22 kommuner har angivit svarsalternativ som listas i tabellen. 4 kommuner har angivit svarsalternativet "Annat", varav en kommun också har angivit ett av svarsalternativen i tabellen. Källa: Boverket, 2019. Bearbetad av Länsstyrelsen i Stockholms län.

45 kommuner i landet uppger att de helt eller delvis erbjuder tidsbegränsade kontrakt som upphör efter en specificerad tid och att nyanlända då hänvisas till ordinarie bostadsmarknad i hela landet. 34 av dessa kommuner har *enbart* angivit att de arbetar på detta sätt.⁸⁶

6 240 nyanlända vuxna och barn har under 2018–2019 anvisats till de 34 kommuner som enbart erbjuder tidsbegränsade kontrakt och som hänvisar nyanlända till ordinarie bostadsmarknad i hela landet när kontrakten upphör. Det motsvarar cirka 25 procent av alla anvisade. 18 av de 34 kommunerna ligger i Stockholms län, 7 i Skåne län och 3 i Västra Götalands län. Det är alltså framförallt kommuner i storstadslän som uppger att nyanlända hänvisas till ordinarie bostadsmarknad i hela landet när tidsbegränsade kontrakt upphör.

Resultaten i lägesbildsenkäten och i bostadsmarknadsenkäten visar att tidsperspek-

tiven vid bosättning av anvisade nyanlända i Stockholms län skiljer sig stort från riket som helhet.

Tidsbegränsningar i Stockholms län

25 av 26 kommuner i Stockholms län har ett mottagande på anvisning. Som tidigare konstaterats särskiljer sig länet från landet som helhet genom att en stor andel av kommunerna erbjuder anvisade nyanlända tidsbegränsade kontrakt. Vi såg anledning att vidare utforska variationer i arbetssätt.

Om källorna

I Länsstyrelsens kommunenkät om nyanländas bosättning och boendesituation har vi ställt flera frågor som rör tidsbegränsningar av kontrakt. Vi har frågat om kommuner erbjuder tidsbegränsade bostadskontrakt (helt eller delvis) till nyanlända som anvisas enligt bosättningslagen. Om så är fallet har vi också efterfrågat information om tidslängder på kontrakt, eventuella skillnader mellan olika hushållstyper, möjligheter att överta kontrakt

⁸⁶ Två av dessa kommuner har inte haft ett mottagande på anvisning sedan bosättningslagens införande och torde ha svarat utifrån tidigare/andra erfarenheter

25 %

av alla anvisade under 2018–2019 har tagits emot i kommuner där nyanlända hänvisas till ordinarie bostadsmarknad i hela landet när tidsbegränsade kontrakt upphör. Dessa kommuner ligger framförallt i Stockholms län och i övriga storstadslän.

och eventuella boendekedjor. Vi har frågat om kommunen kan förlänga tidsbegränsade kontrakt och vilka förutsättningar kommunen i så fall tar hänsyn till. Vi har också efterfrågat uppgifter om antalet utlöpta eller uppsagda kontrakt och vilka som berörs. I vår resultatanalys har vi använt andra källor som referensram, till exempel Boverkets bostadsmarknadsenkät och länsstyrelsernas lägesbildsenkäter. I några fall har vi även kontaktat kommuner med följdfrågor. Vi ser att frågor behöver ställas på olika sätt för att få en sammantagen bild av en komplex verklighet. I de fall det finns motsägelser i materialet har vi använt de svar som finns i länsstyrelsernas kommunenkät om nyanländas bosättning och boendesituation.

Tre inriktningar i kommuners tidsperspektiv vid bosättning

Vi har identifierat tre huvudsakliga inriktningar i kommuners tidsperspektiv vid bosättning av anvisade nyanlända. Frågan om hur länets kommuner valt att arbeta med tidsgränser, förlängningar och utflyttningar är komplex. Vi ser att det finns stora variationer i arbetssätt. Det finns också skillnader över tid när kommuners arbetssätt antingen har utvecklats eller omprövats.

Vi har klustrat kommuner utifrån uppgifter om tidsbegränsningar av kontrakt och boende, möjligheter till förlängning samt antal utlöpta eller uppsagda kontrakt. Syftet med att klustra är att synliggöra huvuddrag i arbetssätt trots stora skillnader kommuner emellan. Inom varje kommunkluster finns också variationer i arbetssätt och några kommuner ligger i gränslandet mellan två kluster. Vi använder också klustringen av kommuner vid analysen av vidareflyttar i resultatdelen om nyanländas flyttmönster för att undersöka eventuella samband mellan tidsbegränsningar och vidareflyttar. Den exakta gränsdragningen är en svårighet med klustring och då kommuners arbetssätt även utvecklas över tid, är huvuddragen inom varje kommunkluster av större intresse än vilka kommuner som räknas till vilken kluster.

1. Strikt tidsgräns på två år, eller etableringstidens längd, för både ensamhushåll och barnfamiljer

I detta kommunkluster ingår kommuner som erbjuder tidsbegränsade kontrakt på två år, eller etableringstidens längd, för både ensamhushåll och barnfamiljer. Med ”strikt tidsgräns” menar vi att bostadskontrakt inte kan förlängas, eller endast kan förlängas i enstaka fall och situationer.

Vi räknar följande kommuner till kommunkluster 1: Nacka, Lidingö, Salem, Sigtuna, Solna, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Värmdö och Österåker.⁸⁷

Inom klustret finns ett spektrum av arbetssätt. Några kommuner tillämpar en strikt tidsgräns på två år utan möjlighet till förlängning. I ett par kommuner finns en flexibilitet kopplad till den tid som nyanlända deltar i etableringsprogrammet. Kontrakt kan exempelvis förlängas vid avbrott i etableringsprogrammet på grund av föräldraledighet, eller när kvotflyktingar fått vänta på att påbörja etableringsprogrammet. Ett par kommuner uppger att förlängningar kan göras utifrån ett barnperspektiv och när det finns synnerliga skäl. I några fall har kommuner svarat att bostadskontrakt kan förlängas och angett flera faktorer som tas hänsyn till vid en individuell behovsprövning. Dessa faktorer kan vara att behovet av bostad kvarstår, att hushållet inte har egen försörjning, att barn ingår i hushållet samt att hänsyn tas till om individen varit aktiv i sitt bostadssökande. Eftersom samma kommuner har rapporterat att ett större antal kontrakt till anvisade nyanlända har sagts upp eller löpt ut har vi gjort bedömningen att förlängningar av bostadskontrakt endast sker i enstaka fall och situationer.

⁸⁷ Fram till mitten av 2019 räknades även Sundbyberg till kommunkluster 1. Sundbyberg tillämpade tidigare en strikt tidsgräns på två år, men i mitten av 2019 fattade kommunfullmäktige beslut om att ge möjlighet till längre tidskontrakt efter en översyn av hanteringen och ändrade omständigheter. När vi i resultatdel ”Nyanländas flyttmönster” analyserar vidareflyttar räknas Sundbyberg till kommunkluster 1 utifrån att analysen i huvudsak berör tidsperioden innan mitten av 2019.

2. Tidsbegränsat boende på två år med möjlighet till förlängning efter behovsprövning för hela eller delar av målgruppen

I detta kommunkluster ingår kommuner som erbjuder tidsbegränsade kontrakt på två år med möjlighet till förlängning efter individuell behovsprövning. Möjligheten till förlängning kan avse hela eller delar av målgruppen. I några kommuner ges enbart barnfamiljer möjlighet till förlängning, medan andra kommuner även ger personer i ensamhushåll denna möjlighet. Som längst förlängs kontrakt upp till sammanlagt fyra år. Arbetsätt och tidsramar varierar stort mellan kommunerna.

Vi inkluderar följande kommuner i kommunkluster 2: Danderyd, Ekerö, Haninge, Norrtälje, Nynäshamn, Tyresö, Upplands-Bro och Upplands Väsby.

Förlängningar görs med olika tidsintervall. I några kommuner finns möjlighet till förlängning i ytterligare två år. I andra kommuner kan en förlängning exempelvis innebära att en prövning görs var sjätte månad under max två år. I ett par kommuner ges endast barnfamiljer möjlighet till förlängning.

Bedömningsgrunderna vid individuell prövning skiljer sig åt kommunerna emellan. Alla kommuner tar hänsyn till om barn ingår i hushållet. Det är också vanligt att ta hänsyn till om behovet av bostad kvarstår och om hushållet inte har egen försörjning. Hälften av kommunerna tar hänsyn till prestation, vilket innebär krav på att ha varit aktivt bostadssökande. Det förekommer också att kommuner ger möjlighet för personer som fått arbete och blivit egenförsörjande att få bo kvar ytterligare en period. Hänsyn kan också tas till etableringstidens längd.

I åtminstone ett par kommuner – Ekerö och Haninge – avser förlängningen *själva boendet*. Den nyanlände kan få kvarbo i samma bostad, men med en annan kontraktsform utifrån bedömning enligt SoL om bistånd till boende.

3. Mer långsiktiga lösningar för hela eller delar av målgruppen

I det tredje kommunklustret samlar vi kommuner som på olika sätt erbjuder mer långsiktiga lösningar för hela eller delar av målgruppen. Dessa kommuner har antingen initiala tidsbegränsningar som är längre än två år, förlängningar av tidsbegränsade kontrakt som sammantaget blir längre än fyra år, kontrakt utan tidsbegränsning, eller erbjuder permanenta kontrakt till framförallt barnfamiljer, antingen initialt eller i ett senare skede.

Till detta kommunkluster räknar vi Botkyrka, Huddinge, Järfälla, Nykvarn, Sollentuna, Stockholms stad och Sundbyberg.⁸⁸

Ett par av kommunerna tillämpar längre initiala tidsbegränsningar, vilket innebär fyraåriga bostadskontrakt från start. Sollentuna har sedan länge fyraåriga kontrakt för att ge bättre förutsättningar att därefter kunna etablera sig på bostadsmarknaden. Sundbyberg erbjuder sedan mitten av 2019 kvotflyktingar och nyanlända barnfamiljer fyraåriga bostadskontrakt från tidpunkten för anvisning.

I Stockholms stad erbjuds anvisade hyreskontrakt till genomgångsbostäder. Kontrakten gäller en månad och förlängs en månad i taget. Avståendet av besittningsskydd gäller i fem år.

I fyra av länets kommuner ges möjlighet till permanenta lösningar. I tre av kommunerna är det enbart barnfamiljer som har denna möjlighet. Nykvarn arbetar för att på olika sätt ge alla anvisade möjlighet att över tid få ett tillsvidarekontrakt och bo kvar i kommunen. När de nyanlända blir självförsörjande finns möjlighet till förstahandskontrakt. Botkyrka erbjuder barnfamiljer permanenta boendelösningar i allmännyttans bestånd. Efter en provotid på cirka 6–8 månader då de hyr av kommunen finns möjlighet att ansöka om konvertering till

⁸⁸ Fram till oktober 2019 tillämpade Tyresö kontrakt på fyra år från tidpunkten för anvisning. När vi i resultatdel "Nyanländas flyttmönster" analyserar vidareflyttar räknas Tyresö till kommunkluster 3 utifrån att analysen i huvudsak berör tidsperioden innan mitten av 2019

förstahandskontrakt. Även i Huddinge kommun finns möjlighet för barnfamiljer, liksom personer med särskilda behov, att få överta bostadskontrakt. Efter en tid i genomgångsboende ges möjlighet till andrahandskontrakt som kan övergå till förstahandskontrakt under förutsättning att den bosatte betalar hyran och i övrigt sköter sitt åtagande gällande hyresavtal under två års tid. Järfälla har inte satt en tidsgräns för anvisades boende och barnfamiljer har möjlighet till permanenta kontrakt.

Vi kan se att det i alla kommunkluster finns en variation i tidsgränser och arbets sätt. Kommuner kan vara olika strikta. Förlängningar kan vara olika långa och med olika mycket förutsägbarhet. Olika bedömningsgrunder tillämpas vid individuell prövning. Några kommuner har olika tidsgränser för olika grupper av anvisade nyanlända. I de flesta fall är det barnfamiljer som ges möjlighet till mer långsiktiga och hållbara lösningar. I en kommun ges även kvotflyktingar möjlighet till längre kontrakt.

Vi kan konstatera att ett tidsbegränsat kontrakt inte nödvändigtvis innebär att den nyanlände har möjlighet att bo kvar i samma bostad under hela den tid som kommunen ordnar bostad. Det förekommer att nyanlända måste flytta mellan bostäder. Vi kan också konstatera att vi inte, utifrån tillgängliga underlag, vet i vilken omfattning kommuner

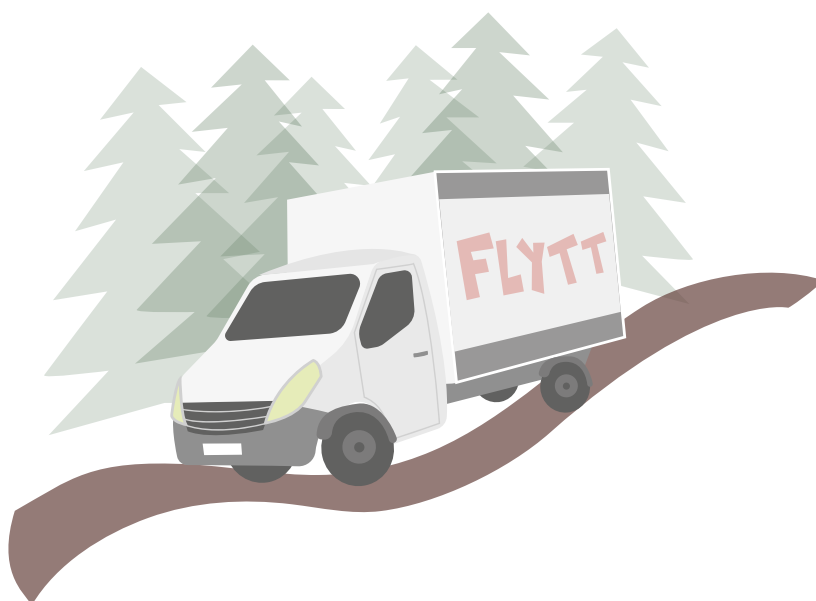
fattar beslut utifrån socialtjänstlagen vid bosättning av nyanlända med stöd av bosättningslagen. Det torde däremot vara vanligt att kommuner fattar beslut enligt socialtjänstlagen vid förlängningar efter behovsprövning. Vi ser exempel på att en bedömning enligt SoL om bistånd till boende kan innebära att nyanlända ges möjlighet att bo kvar i samma bostad, men med en annan kontraktsform. Ett sådant arbets sätt kan både vara mindre kostsamt för kommunen och innebära färre flyttar och uppbrott för individer.

Konsekvenser för välmående och etablering

Nyanlända invånare som har anvisats till kommuner i länet beskriver i intervjuer oro, stress och en känsla av att inte kunna slå sig till ro utan att ständigt vara på väg. De utmaningar som ofta uppstår i tillfälliga boendelösningar, vilka ibland även präglas av trångboddhet, kan beskrivas med begreppen oförutsägbarhet och ofrivillighet. En oviss framtid, begränsad makt och kontroll över sin boendesituation och att bo på ett sätt som upplevs som otillfredsställande kan i sin tur bidra till vanmakt och försämrad livskvalitet.⁸⁹

Rim och Kassim är 35 respektive 43 år. De har åtta barn och har varit i Sverige i snart tre år. De kom till Sverige som kvotflyktingar

⁸⁹ Björkhagen Turesson, Annelie (red.) (2019). Hemlösa barns vardagsliv i Malmö – utifrån ett barnrättsperspektiv, 2019

från Libanon efter att ha flytt från sitt hemland. Under de två år de fick boende ordnat av kommunen tvingades de att byta bostad tre gånger. Varje gång behövde de avbryta sina pågående studier. Efter två år uppgav kommunen att de måste ordna bostad själva. Rim och Kassim hittade en bostad via Blocket i samma kommun.

”Boendesituationen påverkar oss negativt för att det känns fortfarande som att vi väntar på ett besked men vi vet inte från vem. I första boendet skaffade vi många kontakter och vänner. När vi flyttade igen måste barnen sänka. De orkar inte vara sociala eller skaffa nya vänner för att de inte vet om vi ska flytta igen. När vi flyttade till centrum hörde vi ord som att vi är terrorister. När vi sökte lägenhet kändes det som att svenskar inte vill ha oss som grannar. Alla mina kompisar som sökt och hittat lägenhet på egen hand har känt samma sak. Jag lyckades hitta ett boende hos en man från Portugal.”

Ett vanligt förekommande sätt att förstå hälsa och olika hälsoutfall är utifrån hälsans bestämningsfaktorer. Vid sidan av genetiska faktorer, påverkar levnadsvanor och livsvillkor. Boende, liksom arbete och utbildning, är några exempel. Ojämlighet i hälsa skapas av att olika grupper i samhället har systematiskt olika livsvillkor och levnadsvanor, till exempel män och kvinnor eller olika socioekonomiska grupper. Därtill finns grupper som kan ha särskilt utsatta livsvillkor, såsom HBTQ-personer, migranter, nationella minoriteter, personer med funktionsnedsättningar och personer som står utanför arbetsmarknaden. En individ kan tillhöra flera av dessa grupper.⁹⁰

Bostaden har en stark koppling till förmågan att klara av andra fundamentala delar av livet, såsom arbete och utbildning. Vikten av att bostaden och närmiljön möjliggör social gemenskap betonas också eftersom det i sin tur främjar trygghet, tillit och en god och jämlik hälsa.⁹¹ Flera

organisationer i det civila samhället som har besvarat Länsstyrelsens enkät om nyanländas boendesituation kommenterar att både tids- och kvalitetsaspekter bidrar till oro och frustration samt påverkar möjligheterna till etablering för både barn och vuxna negativt. En av organisationerna berättar följande:

”Jag ser stora utmaningar med den otroliga stress som ovissheten kring bostadsfrågan skapar. Barnen som hamnar i kläm och på grund av att de oftast är de i familjen som kan bäst svenska och även blir de som tar på sig ett gigantiskt ansvar när det gäller att hitta bostad till familjen. Är till exempel äldsta barnet nio är det nioåringen som ringer mig klockan 23 på kvällen och ber om hjälp. Hen är den som ber kommunen om hjälp att få förlängt kontrakt när etableringen går mot sitt slut och är den som skriver och ringer på Blocketannonser. Stressen blir ofta så stor att barn och vuxna får svårt att fokusera på skola och etablering.”

Amro är 47 år och kom ensam till Sverige. Han anvisades till Stockholms län och fick ett litet rum i en korridor i ett modulhus där köket delades med 22 personer. När Amros fru och tre barn också beviljades uppehållstillstånd bodde hela familjen i rummet under en månad. Familjen fick därefter bo i en lägenhet under ett år, men kommunen ansåg inte att familjen var kommunens ansvar. Amro sökte bostad i hela landet och lyckades hitta en lägenhet i Flen – men förlorade sitt jobb.

”Det kändes som att de bara ville bli av med oss och att vi ska flytta därifrån. Jag kan inte säga att vi fick hjälp. Förut när jag bodde i Stockholm jobbade jag som skogsarbetare. I Stockholm var jag en skattebetalare. Men nu bor jag i Flen. Jag blev tvungen att flytta från Stockholm på grund av att kontraktet har utlöpt. I Flen hittar jag inga jobb. Nu går jag på sfi och söker jobb.”

90 Folkhälsomyndigheten. Folkhälsans utveckling - årsrapport 2019

91 Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälso-politik

Maher är 35 år och kom till Sverige genom vidarebosättning som kvotflykting från Libanon, tillsammans med sin fru och tre små barn på 4–9 år. Alla barnen har problem med hjärtat och har vid något tillfälle opererats för det. Innan de reste till Sverige fick de information om att de skulle få tillgång till en bostad i fyra år. Kommunen dit de anvisades bekräftade detta inledningsvis, men sa efter ett år att kontraktet endast gäller i två år. Idag bor familjen i en bra bostad i en annan del av Sverige, som de lyckades ordna själva, men både Maher och hans fru tvingades säga upp sig från sina jobb när de flyttade.

”Efter de berättat för mig att jag måste lämna boendet efter två år började jag gå på obligatoriska möten där jag träffar någon som hjälper mig att söka en lägenhet. Jag behövde boka tid för att träffa någon som ber mig att kolla FB, Blocket eller betala avgift för att ställa mig i någon bostadskö. Det var inte ett effektivt sätt att söka boende. [...] Hela processen känns inte rätt. Jag menar kolla på oss. Nu är vi här igen, vi förlorade våra jobb och nu bor vi i en ny kommun, vi måste skapa nya kontakter och hitta nya jobb igen.”

”

... när det gick två år ville kommunen att vi lämnar lägenheten samma dag. Vi försökte förklara till dem att vi har redan hittat en lägenhet och att vi kommer flytta snart. Vi ville stanna tolv dagar bara... Barnen hade tolv dagar kvar i skolan. Vi blev tvungna att åka och lämna skolan...”

*Farah och Maher, 29 och 35 år,
med tre barn 4–9 år*

Salma, 31 år och Aya, 14 år har båda erfarenheter av att ha tvingats byta bostad flera gånger efter att de har anvisats en kommun. De beskriver båda upplevelser av att inte ha något att säga till om och att informationen har varit bristande.

”Vi fick en lägenhet. Vi bodde i ett hus med svenska grannar. Jag hade jättebra relation med mina grannar. De var nyfikna, de ville lära känna mig. De var snälla mot mig. Jag, min man och våra fyra barn fick en 3:a. Vi var glada och började knyta kontakter med våra grannar och jag lärde mig sopsortering. En dag kom socialtjänsten och sa att jag ska flytta någon annanstans. Vi ville inte. Mina grannar skrev ett brev och alla signerade. De ville ha kvar oss. Men socialtjänsten brydde sig inte om alla mina grannars önskemål. Jag fick två små ettor i ett studentboende, när jag frågade socialtjänsten hur ska jag, min man och våra fyra barn bo nu sa de ”du får bo i en etta med två barn och din man i den andra med två barn.”

Känslan av samhörighet och möjlighet till delaktighet och inflytande i samhället är grundläggande för människors välbefinnande och hälsa. Samhällsengagemang och deltagande i samhällsutvecklingen bygger på förtroende mellan invånare och samhällets institutioner och kan skadas om människor upplever att de blir orättvist behandlade eller inte blir lyssnade på av samhällets institutioner.⁹² Civilsamhällesorganisationer uttrycker också en stor frustration när de beskriver vilka konsekvenser tidsbegränsade kontrakt får för nyanländas etablering.

”Min största irritation är de som påbörjat yrkesutbildning, fått arbete men tvingas avbryta studier eller säga upp sig för att flytta till annan kommun eller del i landet. Det är inte alla kommuner som godkänner att fortsätta betala en påbörjad yrkesutbildning trots att den kommer ge arbete och det är inom Stockholmsområdet och möjligt att resa.”

”Det finns exempel på där en småbarnsfamilj fick lämna sin lägenhet efter två år. Pappan hade fast jobb och kunde själv betala hyran för lägenheten, om han hade fått. Kommunen tillät det inte utan han fick säga upp sig, ta sin familj och flytta till Västerås. Nio månader senare står samma lägenhet fortfarande tom! Viljan saknas.”

Tidsbegränsade kontrakt har börjat sägas upp

I kommunenkäten om nyanländas bosättning och bostadssituation har vi försökt få en bild av hur många tidsbegränsade kontrakt till anvisade nyanlända som har sagts upp eller löpt ut under 2018–2019. Vi har ställt frågan om hur många tidsbegränsade kontrakt som har utlöpt eller sagts upp med avsikt att hushållet ska lämna bostaden. I tabell 6 redovisas antal utlöpta och uppsagda kontrakt, hushållstyper

och antal berörda individer och minderåriga barn. Utlöpta och uppsagda kontrakt torde i de flesta fall avse anvisade nyanlända som togs emot under 2016–2017 och i tabell 7 har vi därför gjort en jämförelse med antalet nyanlända som anvisats till berörda kommuner under dessa år. Utifrån uppgifter från kommunerna är den sammantagna bilden att

- i 16 kommuner har sammanlagt minst 1 300 tidsbegränsade bostadskontrakt till anvisade nyanlända utlöpt eller sagts upp under 2018 och 2019 med avsikt att hushållet ska lämna bostaden
- cirka 65 procent av uppsagda och utlöpta kontrakt avser ensamhushåll och cirka 30 procent hushåll med minderåriga barn
- minst 2 700 individer berörs av uppsagda och utlöpta kontrakt, varav minst 850 minderåriga barn
- antalet individer vars kontrakt utlöpt eller sagts upp under 2018 och 2019 motsvarar 50 procent av antalet nyanlända som anvisades till samma kommuner under 2016–2017.

I de kommuner⁹³ som angett att tidsbegränsade kontrakt har utlöpt eller sagts upp med avsikt att hushållet ska lämna bostaden finns stora skillnader i antal kontrakt och individer. Vi ser också att det kan finnas skillnader i hur kommuner har tolkat ”med avsikt att hushållet ska lämna bostaden”. 15 kommuner uppger att kommunens socialtjänst har beviljat bistånd i form av boende efter att ett tidsbegränsat bostadskontrakt löpt ut eller sagts upp.

Eftersom flera kommuner ger möjlighet till förlängningar av tidsbegränsade kontrakt i upp till 4 år är det troligt att antalet utlöpta och uppsagda kontrakt kommer att vara större under kommande år.

Nyanlända kan också flytta på eget initiativ innan kontrakt utlöper eller sägs upp. Flytten kan ske utifrån egen önskan att flytta till annan plats eller utifrån att individer tänker att det är bättre att flytta i ett tidigare skede om de ändå inte kan bo kvar i ett längre perspektiv. Kvalitetsaspekter kan också påverka.

92 Stockholms stad. Stad i samverkan: Stockholms stad och civilsamhället. (Delrapport från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm), 2016

93 Botkyrka, Danderyd, Ekerö, Haninge, Huddinge, Lidingö, Nacka, Salem, Sigtuna, Solna, Sundbyberg, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Värmdö och Österåker

Tabell 6: Faktiskt och beräknat antal uppsagda eller utlöpta kontrakt under 2018 och 2019 samt hushållstyp och antal minderåriga barn och individer som berörs.

Tidsperiod	Antal kontrakt	Antal ensamhushåll	Antal hushåll med minderåriga barn	Antal minderåriga barn	Antal individer
2018 och första hälften av 2019 (faktiskt antal)	781	464	280	577	1 627
Andra hälften av 2019 (beräknat antal)	529	360	124	281	1 097
Totalt	1 310	824	404	858	2 724

Källa: Kommunenkät om nyanländas bosättning och bostadssituation. Länsstyrelsen i Stockholm, 2019.

Tabell 7: Faktiskt och beräknat antal uppsagda eller utlöpta kontrakt under 2018 och 2019, antal minderåriga barn och individer som berörs samt jämförelse med kommunernas mottagande på anvisning 2016-2017

16 kommuner	Antal kontrakt	Antal minderåriga barn	Antal individer	Avräknade anvisningar enligt 2016 års kommunal	Avräknade anvisningar enligt 2017 års kommunal
Totalt antal för de berörda kommunerna	1 310	858	2 724	2 453	2 886

Källa: Kommunenkät om nyanländas bosättning och bostadssituation. Länsstyrelsen i Stockholm, 2019, Migrationsverkets statistik över avräknade anvisningar, samt länsstyrelsernas förteckning över beslutade kommunal 2017.

Avhysningar

21 kommuner har i länsstyrelsens enkät om bosättning och boendesituation besvarat frågan om kommunen tagit kontakt med Kronofogden om avhysning/vräkning av nyanlända anvisade som inte flyttat i enlighet med kontraktets upphörande.

Sex kommuner uppger att kommunen med Kronofogde avhyst anvisade nyanlända som inte flyttat i enlighet med bostadskontraktets upphörande. Sammanlagt omfattades 11 hushåll och minst fyra barn. Fem kommuner svarade att kontakt tagits med Kronofogden, men att berörda hushåll flyttat innan avhysning. Dessa fall berörde sammanlagt 19 hushåll och 12 barn.

Vanligare med tidsbegränsade kontrakt efter bosättningslagen

Under 2015 och början av 2016 samordnade Länsstyrelsen en regional arbetsgrupp som utifrån enkäter och intervjuer med kommuner tog fram rapporten *Bosättning av nyanlända – utmaningar och möjligheter i Stockholms län*. Här framkom att länets kommuner med anledning av det ökande antalet nyanlända och den nya bosättningslagen, arbetade med en palett av olika bostadslösningar. Följande bostadslösningar redovisades för år 2015:

- 16 kommuner med allmännyttan fick tillgång till bostäder. I de flesta kommuner tecknade kommunen inledningsvis andrahandskontrakt med den nyanlände som sedan i de flesta fall fick möjlighet att överta bostadskontraktet.
- 8 kommuner använde bostäder från privata fastighetsägare, vilka hyrdes ut i andra hand. Flera av kommunerna uppgav att det var möjligt för de nyanlända att överta hyreskontraktet, men höga hyror och inkomstkrav kunde vara hinder.
- 8 kommuner hyrde ut bostadsrätter till nyanlända med maxgräns på 4 år.
- Bostäder som byggts med tidsbegränsade bygglov (moduler) var vid denna tid en ny lösning och tidsbegränsningar av kontrakt framkom inte, men boendeformen är till sin natur tidsbegränsad.
- Uthyrning av bostäder från privatpersoner var också det ett nytt arbetssätt och innebar tidsbegränsade kontrakt. Kommuner eftersträvade att kontrakten skulle vara relativt långa med minimigränser på ett eller två år.
- SHIS Bostäder (Stiftelsen Hotellhem i Stockholm) fick 2015 i uppdrag av Stockholms stad att ordna bostäder till nyanlända. Dessa var genomgångsbostäder med korttidskontrakt.

Utifrån de uppgifter som kommuner redovisade 2015 ser vi alltså att det innan bostättningslagens införande var möjligt för anvisade nyanlända att få överta bostadskontrakt i många av länets kommuner. Samtidigt framkommer att kommuners bostadslösningar per se innebar olika tidsramar. Däremot framkommer *inte* att det fanns politiska ställningstaganden eller principiella beslut om tidsgränser för bostättningen. I rapporten förutsågs att: *"I Stockholms län kommer det att bli allt vanligare med tillfälliga bostadslösningar eller med tidsbegränsade kontrakt vid bostättning av nyanlända. Många kommuner kommer inte att kunna erbjuda permanentboende i hyresrätt, eller enbart kunna göra det för en mindre del av de som anvisas. Detta innebär att kommuner behöver arbeta i parallella spår. Å ena sidan behöver kommunerna lösa bostadssituationen för nyanlända här och nu; å andra sidan krävs en långsiktig planering kring flyttkedjor för att de nyanlända ska ges möjlighet att bo kvar i den kommun som de har anvisats till."*⁹⁴

När Länsstyrelsen under 2016 besökte alla länets kommuner med anledning av det ökade mottagandet av nyanlända framgick att kommuner arbetade aktivt med att skapa bostäder för det initiala mottagandet, men antingen hade svårt att mäta med planeringen på lång sikt eller valde att betrakta bostättningen mer som en tillfällig boendeplacering. Den stora och snabba ökningen av antalet anvisade nyanlända torde ha påverkat utvecklingen av arbetssätt i länet.

Sammanfattande kommentarer

Tidsperspektiv med konsekvenser

Tidsperspektiven vid bostättning av anvisade nyanlända i Stockholms län skiljer sig stort från riket som helhet. Att erbjuda tidsbegränsade kontrakt till anvisade nyanlända bryter inte mot bostättningslagen, men får konsekvenser. Vi ser en risk att tidsbegränsade kontrakt över tid underminerar bostättningslagens proportionerliga fördelning. I synnerhet när en fjärdedel av alla anvisade nyanlända har tagits emot i kommuner där nyanlända

hänvisas till ordinarie bostadsmarknad i hela landet när tidsbegränsade kontrakt upphör. Dessutom är det problematiskt för berörda individer att den rätt till bostättning som uttalas i bostättningslagen kan ge så olika utfall.

Kommuner kan med stöd av bostättningslagen välja att erbjuda anvisade nyanlända permanenta och långsiktiga bostadslösningar. Många kommuner i länet erbjuder tidsbegränsade kontrakt, men det finns också flera exempel på arbetssätt som syftar till mer långsiktighet och till att underlätta inträdet på bostadsmarknaden. Resultaten väcker frågor om ifall barns rätt till en skälig levnadsstandard och ett barnperspektiv är tillräckligt integrerad del av de överväganden som ligger till grund för kommuners ställningstaganden vid bostättning av nyanlända. Nyanlända beskriver i intervjuer en känsla av att fortfarande vara på väg och en frustration över att inte få förutsättningar att etablera sig i länet. Begränsad makt över boendesituationen, osäkerhet om framtiden, oro för barnen och press att aktivt leta annan bostad påverkar välbefinnande och hälsa, möjligheter att fokusera på språkstudier och skola, och ork att hitta vänner och sammanhang. Utan en trygg bostadssituation hämmas barnens rätt till utveckling.

Nyanser i vad "permanent" och "tidsbegränsat" betyder"

I de olika källorna framkommer att det finns nyanser i hur ord förstås och variationer i arbetssätt.

Att "erbjuda permanenta kontrakt" kan betyda att nyanlända får ett tillsvidarekontrakt direkt vid mottagandet i kommunen. I andra fall erbjuds nyanlända ett andrahandskontrakt som efter en tid övergår i ett första-handskontrakt. Det kan också förekomma att anvisade nyanlända inledningsvis får bo i ett genomgångsboende/tillfälligt boende för att i ett senare skede erbjudas ett permanent kontrakt eller ett kontrakt som kan övergå i ett permanent kontrakt. Ordet "permanent" kan ses som ett samlingsbegrepp för lösningar som innebär att den nyanlände kan bo kvar i anvisningskommunen, som syftar till mer långsiktighet och till att underlätta inträdet på bostadsmarknaden.

Att erbjuda tidsbegränsade kontrakt behöver inte per se innebära att kommunen

⁹⁴ Länsstyrelsen i Stockholms län. Bostättning av nyanlända – utmaningar och möjligheter i Stockholm län, 2016

tolkar sitt ansvar som tidsbegränsat. Tidsbegränsade bostadskontrakt får olika konsekvenser beroende på hur bostadsmarknaden ser ut i den enskilda kommunen. I kommuner där det är möjligt att etablera sig på bostadsmarknaden inom den aktuella tidsperioden kan det tidsbegränsade kontraktet fungera som ett första steg i en boendekedja mot permanent boende, och den anvisade kan trots det tidsbegränsade kontraktet etablera sig på bostadsmarknaden i anvisningskommunen.

Ett tidsbegränsat kontrakt i en kommun där längden på bostadskön vida överstiger längden på det tidsbegränsade kontraktet riskerar däremot att leda till långvarig hemlöshet och ofrivilliga vidareflyttar till andra kommuner.

Det finns en risk att tidsbegränsade kontrakt sätter den proportionerliga fördelningen mellan kommuner ur spel. Längden på de tidsbegränsade kontrakten torde också spela roll för individers möjligheter att hitta lösningar på egen hand.

Vi ser att ”tidsbegränsat” och ”permanent” inte nödvändigtvis är ett motsatsförhållande. Arbetsätt och kontext kan göra att uppdelningen överlappar. Kommuner kan erbjuda både tidsbegränsade och permanenta kontrakt. Att ”inte erbjuda tidsbegränsade kontrakt” behöver inte nödvändigtvis betyda att kommunen erbjuder permanenta kontrakt. Och tidsbegränsade kontrakt kan följas av permanenta lösningar.

Kvalitetsaspekter i bostadslösningar

Hur bor nyanlända som anvisas?

I Boverkets årliga bostadsmarknadsenkät ställs en fråga om vilken typ av bostadslösningar kommunerna tillhandahåller nyanlända som mottas i kommunerna genom anvisning. Enkätsvaren för år 2019 visar att många av Stockholms läns kommuner tillämpar flera olika bostadslösningar parallellt. Allra vanligast är att få tillgång till bostäder genom ett samarbete med det allmännyttiga bostadsbolaget och nästan lika vanligt är att samarbeta med privata fastighetsägare. Att blockhyra⁹⁵ fastigheter förekommer i drygt hälften av

⁹⁵ Blockuthyrning innebär att en fastighetsägare hyr ut ett antal lägenheter i ett eller flera bostadshus till en hyresgäst som i sin tur hyr ut lägenheterna i andra hand. Förstahandshyresgästen kan vara kommuner eller landsting. Bestämmelserna om blockuthyrning finns i hyreslagen 1 § sjätte stycket, se Sveriges Allmännyttiga, Blockhyresavtal, 2020

kommunerna, liksom att bygga bostäder med tidsbegränsade bygglov. Förutom de förvalda alternativen uppger några kommuner ytterligare bostadslösningar, såsom hyra av konferensanläggningar, bostäder från en stiftelse och omvandlade före detta omsorgsboenden som inte längre uppfyller kraven. Svartalternativen anger endast vilka olika lösningar kommunerna tillämpar men säger inget om antalet bostäder som genereras genom de olika lösningarna.

Även i riket som helhet är ett regelbundet samarbete med det allmännyttiga bostadsbolaget det vanligaste sättet att säkerställa att det finns bostäder för anvisade nyanlända personer och samarbete med privata fastighetsägare är näst vanligast. Av de 266 kommuner som 2019 hade ett mottagande på anvisning

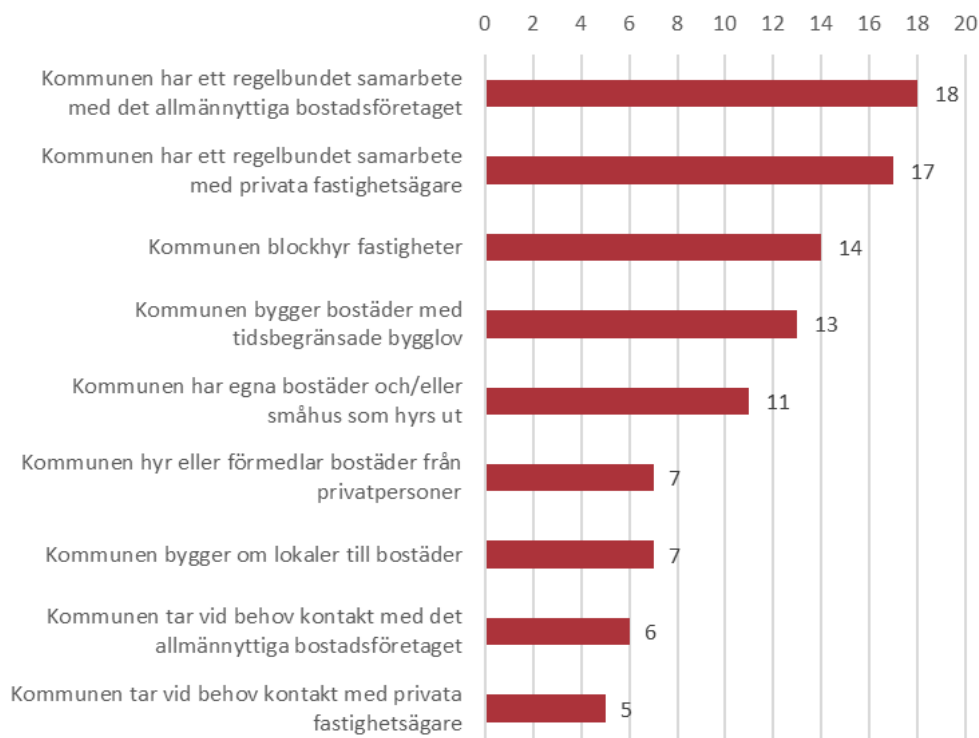

Diagram 7. Stockholms läns kommuners svar på frågan "Hur arbetar ni för att säkerställa att det finns bostäder för anvisade nyanlända personer?" (flervalsfråga)

Källa: Boverket, BME 2019.
Diagram sammanställt av
Länsstyrelsen.

angav 225 respektive 118 kommuner att de tillämpar dessa två arbetssätt. I Stockholms län är det vanligare än i riket att blockhyra fastigheter och att bygga bostäder med tidsbegränsade bygglov för att ordna bostäder till anvisade nyanlända. Endast 27 av 266 kommuner i riket som helhet har byggt bostäder med tidsbegränsade bygglov, varav 13 av dessa återfinns i Stockholms län.⁹⁶

Betydelsen av bostadens kvalitet

Det görs inte någon uppföljning på nationell nivå av aspekter som rör kvalitet i de bostadslösningar kommunerna ordnar för anvisade nyanlända personer. Varken bostadsmarknadsenkäten eller länsstyrelsernas uppdrag om att årligen sammanställa en lägesbild över mottagandet av nyanlända inbegriper frågor som rör bostadslösningarnas kvalitet. Det framgår inte heller i bostättningslagen vilken typ av bostad som ska erbjudas nyanlända personer som anvisas och det finns inte heller kriterier framtagna som rör bostadens kvalitet.

En lämplig bostad är mer än tak över huvudet. Anledningen till det är att bostaden är så intimt kopplad till hälsa, säkerhet, trygghet, arbete och studier och därmed möjlighet till utveckling. Utifrån dessa faktorer kan kvaliteten i bostaden och bostadsmiljön upplevas på olika sätt av olika grupper såsom kvinnor, män, flickor, pojkar, personer med funktionsnedsättning, äldre, barnfamiljer etcetera. Boverket poängterar bostadens betydelse för nyanlända invånares möjligheter till integration genom att bostaden har en så central roll för människors vardagsliv. Vikten av en bostad som både passar behoven och som man trivs i är grund-

läggande för en individs mående. Brister i bostadssituationen påverkar möjligheterna till att etablera sig på arbetsmarknaden eller att göra bra ifrån sig i skolan. Barnens uppväxtvillkor är av stor betydelse i detta sammanhang. Bostadsmiljön både inomhus och i närmiljön kan vara avgörande för barns möjligheter senare i livet.⁹⁷

Som vi kunde se i avsnittet ”Bostad som en rättighet” har FN:s minimivillkor för lämplig bostad i stor utsträckning fokus på aspekter som rör bostadens kvalitet, såsom yta och möjligheter till vila liksom aspekter som rör hygien, matlagning och förvaring. Bostaden ska även ha ett acceptabelt läge, med tanke på sysselsättning, skola, sjukvård och andra samhällsfunktioner som den enskilde är i behov av. Boverket använder begreppet boendeförhållanden för att beskriva faktorer såsom bostadens storlek och standard och tillgång till service och rekreationsområden.⁹⁸ Världshälsoorganisationen (WHO) uppmärksammar särskilt kopplingen mellan bostaden och hälsa. De har framtagit riktlinjer som till exempel understryker vikten av att arbeta mot

97 Boverket. Etniska hierarkier i boendet - lägesrapport om integration, 2007

98 Ibid.

96 Boverket. Öppna data - Boverkets bostadsmarknadsenkät Nyanlända, 2019

trångboddhet utifrån ett hälsoperspektiv.⁹⁹ Även Boverket redovisar en koppling mellan trångboddhet och individers fysiska och psykiska hälsa och välmående.¹⁰⁰

Bostadslösningar med delade ytor

Bostadslösningar där ytor delas gemensamt av personer som inte är familj eller känner varandra sedan tidigare förekommer för olika grupper, till exempel unga vuxna, studenter och för personer inom äldreomsorgen och inom ramen för verksamhet om stöd och service till vissa funktionshindrade. Delade boendelösningar kan vara ett sätt att till exempel skapa naturliga möjligheter till gemenskap och en mer social tillvaro och att minska totala boendeytor och därmed kostnader. I mottagandet av nyanlända som anvisas kommunerna i Stockholms län förekommer boendelösningar som innebär att olika hushåll delar gemensamma ytor. Det är därför en fråga som är aktuell i diskussioner avseende kvalitetsaspekter såsom tillräcklig yta, möjlighet till matlagning och förvaring men även upplevelser av trygghet och säkerhet.

Åren 2014–2015 uppgav endast tre av länets kommuner att de i mindre omfattning använde sig av delad bostad vid mottagandet av nyanlända. Vid den tidpunkten ansågs delade boenden vid behov kunna vara lämpligt för ensamhushåll. Året innan bostättningslagen trädde i kraft var det få ensamhushåll som anvisades till Stockholms län. Incitamenten

för kommunerna att ta emot ensamhushåll var låga, eftersom lämpliga bostäder för den gruppen saknades. Delade boenden innebar då framförallt att flera ensamhushåll delade villor eller större lägenheter.¹⁰¹ I Länsstyrelsens kommunenkät om nyanländas bosättning och boendesituation ställde vi en fråga om förekomsten av bostadslösningar där nyanlända delar gemensamma ytor såsom sovrum, kök och toalett.

Hur vanligt förekommande är delade bostäder?

Boendeformen delade boenden har sedan bostättningslagen trädde i kraft blivit vanligare i mottagandet av nyanlända i Stockholms län. I Länsstyrelsens enkät till kommunerna om nyanländas bosättning och boendesituation uppgav 6 kommuner att de har boenden där anvisade nyanlända delar sovrum med personer utanför den egna familjen. Kommunerna uppgav att det nästan uteslutande är ensamhushåll av samma kön som har anvisats till boendelösningar där sovrum delas. Inga barnfamiljer delar sovrum med personer utanför den egna familjen.

I huvudsak är det ensamhushåll av samma kön, antingen enstaka eller de flesta nyanlända hushållen i respektive

¹⁰¹ Länsstyrelsen i Stockholms län. Bosättning av nyanlända - utmaningar och möjligheter i Stockholms län, 2016

⁹⁹ World Health Organization. WHO housing and health guidelines, 2018

¹⁰⁰ Boverket. Var finns rum för våra barn? - En rapport om trångboddhet i Sverige, 2006

kommun, som delar toalett och hygienutrymmen med personer som inte ingår i den egna familjen. Fem kommuner uppger även att enstaka barnfamiljer bor på detta sätt. Några kommuner låter ensamhushåll av olika kön eller par utan barn dela toalett och hygienutrymmen med personer utanför den egna familjen.

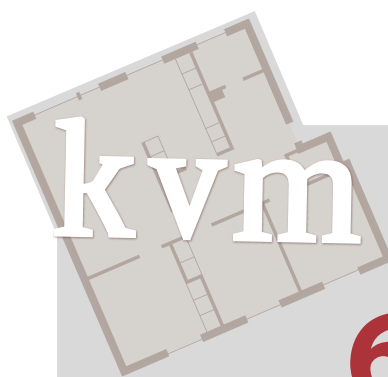
De flesta kommuner, 21 stycken, har bostadslösningar där kök delas med personer utanför den egna familjen. I 8 kommuner bor enstaka barnfamiljer på detta sätt, i en kommun de flesta. I 11 kommuner bor de flesta av ensamhushållen på detta sätt.

6 kommuner; Solna, Järfälla, Haninge, Stockholm, Täby och Upplands-Bro, har svarat ja på samtliga tre frågor om förekomsten av boendelösningar där ytor delas med personer utanför den egna familjen. Det innebär dock inte att samtliga boendelösningar i respektive kommun karakteriseras av delade sovrum, toalett och hygienutrymmen samt kök. Två kommuner; Danderyd och Sollentuna, uppger att de inte har några delade boenden alls för anvisade nyanlända.¹⁰²

Kommunernas och nyanländas perspektiv på bostadens kvalitet

I Länsstyrelsens kommunenkät om nyanländas bosättning och boendesituation ställde vi även frågor om förekomsten av utmaningar i bostadslösningarna samt om några grupper är särskilt utsatta kopplat till dessa utmaningar. Syftet med frågorna är att på några olika sätt försöka fånga aspekter som rör bostadslösningarnas kvalitet. Ett annat sätt att få en uppfattning om kvaliteten i bostadslösningarna är att låta nyanlända själva komma till tals. I detta avsnitt redovisas kommunernas enkätsvar varvat med nyanländas perspektiv på aspekter som rör bostadens kvalitet i ett brett perspektiv. Där det är relevant kommenteras resultaten med hjälp av tidigare forskning och rapporter. Samtliga intervjupersoner har tilldelats fiktiva namn.

¹⁰² Två kommuner; Upplands Väsby och Lidingö, har inte besvarat dessa enkätfrågor. Södertälje kommun har inget mottagande på anvisning och svarade därmed inte på dessa frågor.

6

kommuner har nyanlända boende i bostäder med delat sovrum med personer utanför den egna familjen.

18

kommuner har anvisade nyanlända bosatta i bostäder där toalett och hygienutrymmen delas med personer utanför den egna familjen.

21

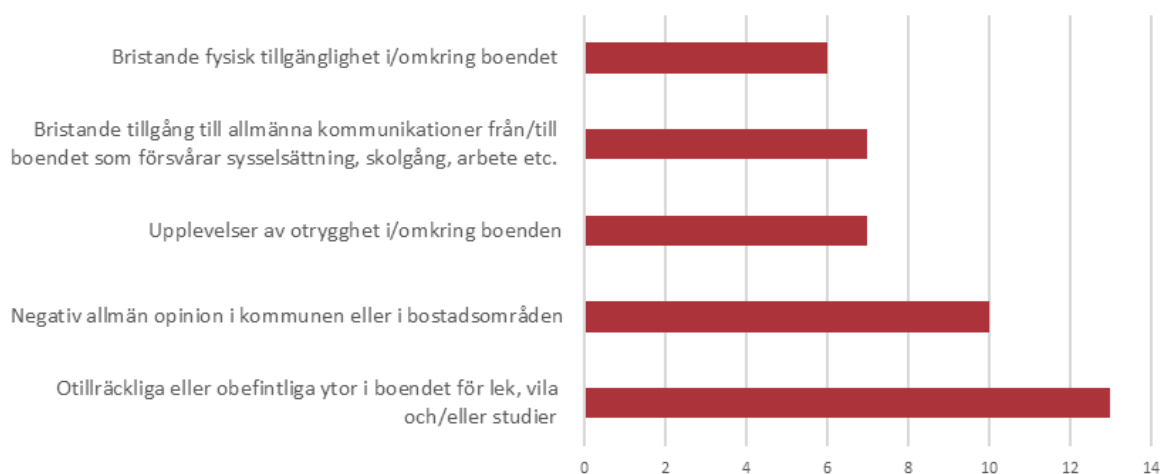
kommuner har anvisade nyanlända bosatta i bostäder där kök delas med personer utanför den egna familjen.

19

kommuner har identifierat eller uppmärksammat på utmaningar kopplat till en eller flera av kommunens boendelösningar för anvisade nyanlända.

Källa: Länsstyrelsens kommunenkät om nyanländas bosättning och boendesituation i Stockholms län, 2019

Diagram 8. Kommunerna i Stockholms läns svar på frågan "Har kommunen vid minst ett tillfälle 2018–2019 identifierat eller uppmärksammats på utmaningar kopplade till en eller flera av kommunens boendelösningar för anvisade nyanlända (av till exempel egen personal, samarbetsorganisationer, nyanlända själva)? Om ja, ange typ av utmaning/ar" (flervalsfråga)

Källa: Länsstyrelsens kommunenkät om nyanländas boställning och boendesituation i Stockholms län, 2019.

En majoritet kommuner uppger förekomst av utmaningar i de egna boendelösningarna

19 av länets kommuner uppgav att de själva har identifierat eller har uppmärksammats på att det förekommer utmaningar i någon eller flera av kommunens boendelösningar för anvisade nyanlända. 3 kommuner svarar att de inte har identifierat eller uppmärksammats på utmaningar och 2 kommuner anger att de inte vet.¹⁰³

19 kommuner har identifierat eller uppmärksammats på utmaningar kopplat till en eller flera av kommunens boendelösningar för anvisade nyanlända.

Av de utmaningar som anges, uppger 13 kommuner att de har otillräckliga eller obefintliga ytor i boendet för till exempel barns lek, studier eller vila. Negativ allmän opinion i kommunen eller i specifika bostadsområden är en annan vanlig utmaning. Därefter följer upplevelser av otrygghet i eller omkring boenden och bristande tillgång till allmänna kommunikationer till och från boendet, liksom bristande fysisk tillgänglighet i eller omkring boenden. Några kommuner har lämnat

skriftliga kommentarer och anger för hög temperatur i boenden, för segregerade områden och skadedjur som andra utmaningar. Familjer med behov av egna bostäder och att hitta bostäder som passar stora familjer med många barn anges också.

Diagram 8 illustrerar kommunernas enkätsvar. Staplarnas siffror anger antal kommuner som har svarat ja på respektive påstående. De olika utmaningarna illustreras i det följande av korta berättelser som synliggör nyanlända personers egna erfarenheter.

Trångboddhet påverkar vardagslivet
Kommuner uppger att otillräckliga eller obefintliga ytor i boendet för till exempel lek, vila eller studier är den största utmaningen i kommunens boendelösningar för anvisade nyanlända. Trångboddhet är även ett återkommande tema i intervjuerna med nyanlända vuxna och barn i Stockholms län. Bland annat framkommer att trångboddheten upplevs kringräka livsmöjligheter och påverka möjligheter att tillgodogöra sig studier och andra insatser för att etableras.

¹⁰³ Frågorna har ej besvarats av Upplands Väsby kommun och Lidingö kommun

Elias som är 32 år beskriver hur trängseln påverkar hans välmående.

”Jag mår sådär. Jag funderar mycket på vårt liv, jobbet, boendet. Vi är sex personer som bor på 60 kvadratmeter. Jag tänker på hur jag kan fixa en lägenhet med ett eget rum för mina barn. Jag vill sova ordentligt. Vi bor, äter, sover i samma rum. Om jag vill plugga så måste de vara tysta. Eller tvärtom. Men jag försöker att vara ute hela tiden. Jobba, plugga, göra något annat än att vara hemma. Man mår inte bra i ett sånt hus. När det är så mycket folk. När polisen ofta kommer. Brandlarmet går hela tiden. Hissen funkar inte.”

Zahir som är 15 år berättar att han är trött i skolan därför att hans boendemiljö gör det svårt att få ordentlig sömn. Han bor i en fastighet med många andra nyanlända hushåll. Zahir säger att lärarna har märkt att han presterar sämre i skolan. Tidigare var han jätteduktig men nu orkar han inte bry sig om skolan. En av hans lärare har kontaktat socialtjänsten på grund av pojakens boendesituation eftersom den får honom att må dåligt.

”Min kropp är frisk. Men inte min själ. Jag känner mycket press och stress både hemma och i skolan [...] Lägenheten som vi fick under tiden hos Migrationsverket var jättebra. Man kan säga att det var en liten villa. När vi fick uppehållstillstånd blev vi tvingade att lämna vårt hem. Vi blev placerade i Stockholm i en liten lägenhet. Vi är fem personer och vi bor på 44 kvm. Vi lever hemskt. Det är bara ett rum. Alla sover i samma rum. Jag, mina föräldrar och min bror och min syster. Vi använder gardiner för att skapa små låtsasrum [...]. Ibland hatar jag skolan. Jag hatar skolan för att det bara blir tuffare för mig. Det är redan tufft hemma. Jag får läxor som jag inte kan jobba med [...] Jag och min bror har ingen plats att göra läxor. Varje dag stannar jag i skolan tills de stänger. Jag försöker göra mina läxor i klassrummet men jag hinner aldrig klart för att skolan stänger runt klockan 17.”

Sultan har varit i Sverige i ungefär fyra år. Han är 11 år gammal och beskriver att han oroar sig för framtiden och för hur han ska klara av att fokusera på studierna när skolan blir mer krävande och boendesituationen inte möjliggör det lugn och det utrymme som han behöver för att studera. Sultan beskriver en orolig boendemiljö och hur han drömmer om ett bättre boende för hela sin familj.

”Jag är rädd att boendet kommer påverka mig mer i framtiden, kommande åren kommer bli svårare i skolan och jag är rädd att jag inte kommer klara mina läxor och fokusera på mina studier här. Det finns inte ett skrivbord hemma för att det finns ingen plats. Jag gör mina läxor i skolan eller hos andra vänner. Poliser kommer alltid hit, det är ganska mycket problem. Jag vill inte att min yngre bror ska sova på en madrass, han ska få en säng. Jag jämför mig med mina vänner som jag spelar fotboll med. En gång kom kompisar på besök och de undrade varför bor jag i köket och varför finns det inte fler sovrum. De menade inget illa men de förstår inte varför vi bor på det sättet.”

Trångboddhetens konsekvenser

Forskning visar att trångboddhet kan försvåra möjligheten till avkoppling och bidra till avsaknad av privatliv. Trängsel i hemmet spiller även över på barnens möjlighet att tillgodogöra sig skolarbetet utanför skoltid. Statistik har visat att barn som inte har tillgång till ett eget rum ägnar mindre tid åt läxor än barn med eget rum. Detta skulle kunna få konsekvenser för barnens möjligheter till fortsatta studier. Pojkar kan i detta sammanhang ses som en särskilt utsatt grupp, då det finns forskning som tyder på att det finns ett samband mellan maskulinitetsnormer och lägre prestationer i skolan, samt att det finns en sorts ”antipluggkultur” bland pojkar. Utöver detta har nyanlända elever ofta flera missade skolår att ta igen och vikten av en lugn studiemiljö i hemmet kan därför inte nog betonas.¹⁰⁴

Trångboddhet kan också bidra till att barn tvingas spendera mycket av fritiden utanför hemmet. Framförallt kan det handla om äldre pojkar som tillbringar en stor del av sin fritid i centrala delar av kommunen,

vilket i sin tur minskar den sociala kontrollen från till exempel föräldrarna. Även kvinnor och flickor kan riskera att drabbas negativt av trångboddhet. Detta beror till exempel på givna könsroller i hushållet såsom ansvarsfördelning för hem och barn, men också på att kvinnor ofta spenderar en större del av sin tid i hemmet.¹⁰⁵ Tidigare studier visar att upplevelser av trångboddhet också kan handla om mer än bara bostaden, till exempel att trångboddhetssituationer ofta är kopplat till platser som känns osäkra, till bristande resurser och till flyktingskap.¹⁰⁶ Riksrevisionens granskning av trångboddhetens effekter på hälsa och skolresultat anger på liknande sätt att effekter av trångboddhet i själva verket kan vara effekter av andra faktorer kopplat till bostadens kvalitet eller hushållets ekonomi och andra sociala omständigheter.¹⁰⁷

Negativ allmän opinion i kommunen eller i bostadsområden

Tio kommuner i länet uppger förekomst av negativ allmän opinion i kommunen eller i specifika bostadsområden. I rapporten ”Migrationens ojämna geografi – bosättningslagen ur ett rättviseperspektiv” redogör forskarna för

104 Länsstyrelsen Stockholms län. Ett jämställt Stockholm – länsstrategi för jämställdhetsintegrering 2018–2020, 2017

105 Boverket. Var finns rum för våra barn? – En rapport om trångboddheten i Sverige, 2006

106 Björkhagen Turesson, Annelie (red.). Hemlösa barns vardagsliv i Malmö – utifrån ett barnrättsperspektiv, 2019

107 Riksrevisionen. Trångboddhet – konsekvenser för hälsa och skolresultat, 2019

utbredd förekomst av negativa attityder till social inkludering kopplat till boende i attitydundersökningar i Sverige. Frågorna handlar om preferenser avseende grannars bakgrund och kultur och huruvida sådana faktorer skulle påverka benägenheten att flytta.¹⁰⁸ Emad, 12 år, och Salma, 31 år, ger en bild av hur upplevelser och erfarenheter av negativa attityder kan ta sig uttryck i de bostadsområden dit de har anvisats av kommunen.

”När jag kom hit såg jag en kvinna som delade ut brev i allas brevlådor. Jag blev glad, trodde att det kanske är något event hon ville tipsa om. När vi öppnade brevet så upptäckte vi att hon inte vill ha oss här det var ett hotbrev som säger att vi ska inte vara ute och leka och det står att vi inte är välkomna här och att våra grannar inte gillar oss.”

”Lägenheterna var väldigt små. Vi bodde i ett studentboende. Lägenheterna är anpassade för en person, inte sex stycken, inte tre stycken heller. Studenterna var väldigt arga på oss.

Vi var många nyanlända i huset, runt 80 personer. Nästan alla var barnfamiljer. Studenterna tyckte att vi var väldigt jobbiga och att barnen störde dem. De hängde lappar i hissen, lappar som säger att de inte vill ha oss där. Hyresvärden lovade studenterna att ska hitta en lösning. De byggde billiga, dåliga modulhus. Jag fick flytta igen.”

Upplevelser av otrygghet i eller omkring boendet

I intervjuerna med nyanlända som har anvisats till Stockholms län framkommer att upplevelser av otrygghet kan vara kopplat till boendelösningar som innebär att många nyanlända hushåll placeras tillsammans i en och samma fastighet. Inte sällan delar hushåll som inte ingår i den egna familjen på ett kök eller andra ytor. Sju kommuner uppger att de själva har identifierat eller uppmärksammat på att nyanlända upplever otrygghet i eller omkring boendet.

Filmon är i 30-årsåldern och är döv och delvis blind som en konsekvens av den tortyr han utsattes för i sitt hemland. I sitt boende delar han kök med andra hushåll.

¹⁰⁸ Grange, Kristina & Björling, Nils. Migrationens ojämna geografi - bosättningslagen ur ett rättviseperspektiv, 2020

”Det är stressande och ibland försvinner min medicin när jag förvarar den i kylskåpet som jag delar med andra.”

Även Abel har anvisats till ett boende i Stockholms län där ytor delas gemensamt med andra hushåll. Abel har intervjuats av RFSL Newcomers som har verksamhet för asylsökande och nyanlända hbtq-personer.

”Idag bor Abel i ett boende med 50 andra personer och delat badrum. Abel har fått ett eget rum eftersom han är homosexuell. Han har påpekat att det är en dålig situation för honom men han får ingen hjälp att hitta något annat boende. [...] Kommunen säger att om han får problem med andra på boendet får han vända sig till polisen. Effekterna av att bo med andra där man inte kan leva fritt är att man blir isolerad, stressad och det blir svårt att söka jobb och skapa sig ett liv.”

Emad och Salma har med sina respektive familjer anvisats till fastigheter där endast nyanlända hushåll bor.

”Jag bor med mina föräldrar, min bror och tre systrar. Vi bor med många andra familjer som lever i samma situation som oss, alla är barnfamiljer. Polisen kommer då och då. De kommer med stora polisbilar. Det känns inte tryggt där jag bor och inte tryggt i skolan heller.”

”Vi fick hatbrev vid flera tillfällen, vi blev rädda. Min man kunde inte sova. Vi bor på bottenvåningen och han är rädd att någon kommer bränna upp huset medan vi sover. Vi kunde inte göra något tillsammans för att han sov på dagarna och var vakent på kvällarna.”

Bristande tillgång till allmänna kommunikationer till och från boendet

Sju kommuner uppger att de har identifierat eller uppmärksammats på bristande tillgång till allmänna kommunikationer till och från boenden, som kan försvåra sysselsättning, skolgång och möjligheterna till arbete. Frågan om tillgång till allmänna kommunikationer lyfts inte i någon större utsträckning av nyanlända personer eller av civilsamhällets organisationer som har besvarat Länsstyrelsen i Stockholms enkät om nyanländas boendesituation. Det skulle delvis kunna förklaras av var i länet informanter i intervjuer och enkäter bor och verkar eller att det finns andra utmaningar som för respondenterna är mer påtagliga.

Utmaningar gällande kommunikationer förekommer förvisso, men är framförallt något som berör vissa delar av länet mer än andra. Idris är 25 år gammal. Han beskriver att han bor i ett litet rum, långt från centrum. Han upplever en stor stress över boendesituationen och vart han ska ta vägen efter två år, då kommunens bostadskontrakt löper ut.

”Som du ser så är det ett litet rum som inte är till för en vuxen person, vi bor långt ifrån centrum och det enda som vi har runt omkring oss är skog, hur ska vi komma in i samhället genom att bo så här? Jag känner stor stress över min boendesituation, jag tänker på vad jag ska göra om två år när jag inte längre kan bo kvar.”

Bristande fysisk tillgänglighet i eller omkring boendet

Sex kommuner uppger slutligen att de har identifierat eller uppmärksammat på brister i den fysiska tillgängligheten i och/eller omkring boendelösningar. Bushra som är 61 år gammal är rullstolsburen och berättar om sina erfarenheter av bristande tillgänglighet.

”Min första lägenhet jag fick efter uppehållstillståndet var inte anpassad efter min funktionsnedsättning. Det är jättesvårt för mig att gå. Det är därför jag sitter i en rullstol. Min första lägenhet var på våning tre i en byggnad som inte hade någon hiss. Jag bodde i lägenheten i ett år. Det tog runt 45 minuter eller lite mer för mig varje gång att ta alla steg till våning tre. [...] Förra veckan flyttade vi in i den nya lägenheten. Nu bor vi i en bra lägenhet i ett hus med andra äldre personer.”

Bushra beskriver hur den bristande tillgängligheten påverkade hennes möjligheter att ta del av insatser för att bli etablerad i Sverige.

”Ibland i min första lägenhet i Stockholm funkade inte alltid hissen. Det hände att jag vaknade och förberedde mig för skolan och sen stod jag framför en hiss som inte fungerar och blev tvungen att vända rullstolen igen till lägenheten.”

Särskilt sårbara grupper

Vid sidan av de villkor som rör bostadens kvalitet betonar FN att det allmänna ska främja alla invånares tillgång till bostad och att en del grupper som kan ha särskilda behov ska garanteras viss prioritet. Ett sätt att leva upp till FN:s villkor om tillgänglighet, trygghet och säkerhet i boendet är att med utgångspunkt i individuella behov ordna en annan, mer lämplig bostad. Nästan alla länets kommuner uppger i Länsstyrelsens enkät att de utifrån individuella behov och vid minst ett tillfälle har erbjudit nyanlända som anvisats en annan bostad. Endast två kommuner uppger att de inte har gjort det. Det har varit lika vanligt att erbjuda en annan bostad utifrån behov av bostadsanpassning som för att skydda en eller flera personer från till exempel våld, hot, trakasserier eller sexuella trakasserier. Några kommuner uppger att andra orsaker till exempel har varit hälsoskäl, ålder, önskemål, behov av särskola eller förskola som ligger i en specifik kommunal del eller behov av större bostad.

I första delen av detta avsnitt om bostadslösningarnas kvalitet redovisade vi att 19 kommuner uppger att de har uppmärksammat på utmaningar kopplat till boendesituationen. Av dessa svarar 13 kommuner att vissa grupper i gruppen anvisade nyanlända personer påverkas mer av angivna utmaningar än andra. 7 kommuner svarar nej på frågan och 3 kommuner svarar att de inte vet.

Barnfamiljer

8 kommuner anger barnfamiljer som en särskilt utsatt eller sårbar grupp kopplat till de utmaningar som boendesituationen kan ge upphov till. I föregående avsnitt framkom att trångboddhet är en utmaning i boendelösningar och som inte minst drabbar familjer. Flera organisationer i det civila samhället lyfter även i sina enkätsvar fram nyanlända barnfamiljer som en särskilt sårbar grupp på bostadsmarknaden i Stockholms län. De lyfter fram att familjerna har behov av att få slå sig till ro och att undermåliga boendesituationer påverkar möjligheten att lära sig svenska och komma ut på arbetsmarknaden vilket i sin tur påverkar barnens uppväxtvillkor negativt. En organisation säger:

”Vi kommer i kontakt med barnfamiljer som bor trångt eller bor i tillfälliga boenden. Situationen med att hitta boende är oerhört frustrerande och skapar en stress för familjerna och i förlängningen barnen. Frågan om boende är den högst prioriterade frågan när vi samtalar med nyanlända.”

Kommuners tidsbegränsade bostadskontrakt bidrar enligt flera organisationer till stor stress och oro för alla de som hamnar i denna situation vilket gör det svårt för individerna att koncentrera sig på sin etablering. Detta bekräftas även av några av de nyanlända vuxna och barn i Stockholms län som har intervjuats för denna rapport.

”Bolaget som hyr åt oss säger att vi måste lämna lägenheten efter 1,5 år. De påminner oss om det typ varje vecka. Varje gång de påminner oss får jag ångest. Vi kom hit för mindre än ett år sedan, man hinner inte lära sig språket, hitta ett jobb och flytta på två år! UNHCR beskrev något annat som inte har någon koppling till verkligheten, de målade en ljus, fin och trygg bild om Sverige. Jag vill bli ingenjör och jobba med bilar, jag tror inte att det är svårt eller omöjligt i Sverige. Men jag tror att boendet kommer göra min resa svårare. Man kan inte vara produktiv eller kreativ här. Man kan inte klara enkla saker utan att vara stressad och ofokuserad. Jag funderar mycket på framtiden.” Emad 12 år

Maha har varit 4 år i Sverige. När familjen fick uppehållstillstånd anvisades de till en kommun i Stockholms län där de fick en liten lägenhet på 40 kvadratmeter. Maha beskriver en liknande boendesituation som flera andra nyanlända som har intervjuats. I fastigheten bodde endast nyanlända hushåll, hissar och tvättmaskiner var ofta trasiga och det var trångt. Maha fick efter en tid arbete och kunde tack vare det ordna en egen bostad i en annan stad. Boendet de har idag är tillräckligt stort och barnen har plats för att leka och göra läxor.

”Jag blev chockad när jag kom till Stockholm och fick veta att jag och mina barn ska bo i en liten lägenhet i ett stort ”flyktingboende”. Jag bråkade med min man hela tiden. Jag brukade säga ”det är ditt fel, ditt ansvar, din idé att komma hit” []. Alla som jag känner som har bosatt sig på egen hand har köpt svarta lägenheter. Man betalar runt 100 000 eller 150 000 kronor för att få en lägenhet i Stockholm. Jag tycker att staten har gjort ett stort misstag när de har tvingat alla kommuner att ta emot flyktingar. Det har hjälpt Migrationsverket att bli av med alla människor men ingen fick en möjlighet till att etablera sig på riktigt. Kommunerna var inte förberedda och visste inte hur de ska hantera det när det kom så många samtidigt.”

HBTO-personer

Sex kommuner uppmärksammar att HBTO-personer är särskilt utsatta kopplat till utmaningar i boendelösningarna. I Länsstyrelsen Stockholms enkät till organisationer i det civila samhället säger RFSL med verksamheten Newcomers som riktar sig till asylsökande och nyanlända HBTO-personer följande:

”Vår målgrupp är HBTO-personer och de som drabbas hårdast är transpersoner och personer som har ett könsuttryck som skiljer sig från normen. Många homosexuella ser sig tvingade att dölja sin läggning för att inte utsättas för hot/våld. Allt som visar en tillhörighet till gruppen HBTO-personer är en riskfaktor.”

RFSL Newcomers beskriver att de lägger oproportionerligt mycket tid på frågan om bostad för nyanlända HBTO-personer. Det kan handla om att kontakta kommunen, socialtjänsten, polisen eller vårdgivare samtidigt som de ger stöd till individen. En så kallad migrationskonsult som ger råd och stöd till målgruppen uppges träffa några personer varje dag som har hamnat i bekymmer på grund av sitt boende. De beskriver även att det finns en okunskap kring hur livssituationen ser ut i praktiken för nyanlända HBTO-personer.

”Bostadssituationen är tyvärr ett stort problem för nyanlända HBTO-personer i Stockholm. Vi har exempel på personer som flyttat ifrån sin anvisade bostad efter trakasserier och våld. Vid några fall har personerna från det tidigare boendet fortsatt trakasserier på det nya boendet. Vi har ett antal fall där HBTO-personer nu lever med skyddad identitet, på grund av förföljelser som uppstått på boenden de blivit anvisade till.”

RFSL beskriver att nyanlända anvisade HBTO-personer som erbjuds boenden som innebär att hela eller delar av bostaden delas med andra personer kan medföra extra utsatthet:

”För vår målgrupp, HBTQ-personer, är delade boenden ett stort bekymmer. Det gäller både delade rum men även bostad där man delar på t.ex. kök eller badrum. HBTQ-personer som flytt sina länder, flyr från sina landsmän. Därför blir det mycket komplicerat när de tvingas dela bostad med personer från det gamla hemlandet. Speciellt transpersoner och personer som skiljer sig från normen för könsuttryck, hamnar ofta i svåra situationer när de hamnar i bostads-situationer där de är omgivna av personer från den homofoba/transfoba bakgrund som de flytt till Sverige ifrån. Hedersrelaterade trakasserier och våld är vanliga, även när man inte placeras bland personer från den egna släkten/gamla hemregionen. Att inte kunna känna sig trygg i sin bostad/ bostadsområde är en stor utmaning för gruppen nyanlända HBTQ-personer.”

RFSL Newcomers har till denna rapport genomfört intervjuer med nyanlända HBTQ-personer i Stockholms län om deras upplevelser av sin boendesituation. Några av de personer som har intervjuats har enligt bostättningslagen anvisats ett boende till en kommun i länet. Referat av intervjuer med Hiba och Shadia, som båda är transkvinnor på 22 respektive 30 år, synliggör deras erfarenheter av delade boendelösningar:

Hiba bor i ett boende som är en gammal skola. Lägenheten är bra men omgivningarna är det inte. Köket är gemensamt och det är inte tryggt och hon använder det därför inte. Hiba har blivit förföljd av unga män vid flera tillfällen på väg hem. Det finns ingen reception eller vakt i huset. Hon har klagat och det svar hon fick var att boendesituationen är som den är och att detta är det enda alternativet. Hiba har försökt få dem att förstå problematiken med att vara transkvinna på ett ”vanligt” flyktingboende som till största delen befolkas av personer som kommer från hennes del av världen och som inte är toleranta, men kommunen har inga andra lösningar. Hiba önskar

att man kunde sätta HBTQ-flyktingar tillsammans och hålla dem skilda från andra homofobiska och transfobiska flyktingar. Ett minimum är att ha ett eget kök så man inte behöver träffa de andra.

Shadia är en transkvinna på 30 år som har varit i Sverige i några månader. Enligt Shadia är boendesituationen en mardröm. Hon flydde från förtryck och trakasserier, inte på grund av andra orsaker. Shadia har ett eget rum men det är ett gemensamt kök, hon använder aldrig det, det är inte trevligt och känns inte heller säkert. Det bor mestadels andra flyktingar i huset och det känns mycket otryggt. Shadia har från dag ett påpekat att det är ett olämpligt boende för henne. Hon säger att hon skrivit två klagomålsbrev men det svar hon fått från kommunen är att det inte finns några alternativ. Hon är också orolig för att det inte finns någon personal som arbetar i huset, ingen vakt. Själva lägenheten är bra, stor, men utan eget kök. Shadia vill bo mer centralt, HBTQ-anpassat och inte behöva oro sig för samma typ av trakasserier som hon flytt från.

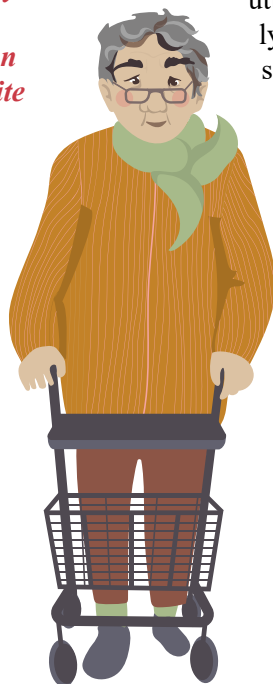
Funktionsnedsatta

Förutom barnfamiljer och HBTQ-personer uppger 5 kommuner att funktionsnedsatta är extra sårbara i de utmaningar som finns kopplat till kommunernas boendelösningar.

Arvsfondsprojektet Disabled Refugees Welcome (DRW) har i sin verksamhet träffat omkring 80 nyanlända personer med funktionsnedsättningar. DRW uppger att de allra flesta har problem med sitt boende på något sätt. DRW har för Länsstyrelsens räkning genomfört 10 intervjuer om bostads-situationen med nyanlända personer i Stockholms län som har psykiska och eller/fysiska funktionsnedsättningar. Deras sammanställning visar att 7 av 10 intervjuade upplever att de inte har fått möjlighet att komma med synpunkter eller önskemål gällande sitt boende och sin boendemiljö till sin kommun. Lika många vet inte heller vem de ska vända sig

till vid behov av stöd relaterat till boendet. 7 av 10 har under minst ett år varit placerade i korridorliknande boendelösningar, två personer bor i lägenhet och en som inneboende. Alla personer utom en uppgav att boendet inte var anpassat utifrån deras funktionsnedsättning och 6 av 10 menade att kollektivtrafiken inte var tillgänglig.

Leila som är 32 år gammal och som har en fysisk funktionsnedsättning fick tillsammans med sina två små barn uppehållstillstånd i Sverige 2016. De blev anvisade till ett boende i en Stockholmskommun där de delade kök med många andra. Leila beskriver att det var svårt att känna sig trygg med två små barn. Deras mat lämnades inte ifred i det delade köket. Hon fick ett färdtjänstillstånd som gjorde att hon kunde resa ganska självständigt. Kontraktet var tidsbegränsat och när det närmade sig kontraktsslut sa kommunen till Leila att om hon inte lämnade boendet skulle kommunen dra in hennes försörjningsstöd. Via internet hittade hon ett boende i en kommun i Västernorrland där de har bott i ungefär ett år. Boendet i sig är bättre, men det ligger helt isolerat från all samhällsservice. Barnen har inte kunnat börja förskola i den nya orten och Leila har fått avbryta sina sfi-studier. Leila säger att hon hoppas på att intervjun ska visa lite grann hur svår situation hon och hennes barn befinner sig i. Att inte ha en bra boendesituation gör det omöjligt att planera för framtiden och hon tror att det är ännu värre för kvinnor. Hon säger också att det är svårt att hitta bostad i Stockholms län på egen hand och att det för personer med funktionsnedsättningar nästan är omöjligt. Hon hoppas på att bli fri från oron över sin och barnens boendesituation.

I Länsstyrelsens enkät till organisationer i det civila samhället beskriver en organisation att de i kontakt med föräldrar i Stockholms län har fått information om att nyanlända personer med funktionsnedsättning i många fall har placerats i bostäder som inte har varit anpassade för deras situation. I sin tur orsakar detta en ytterligare belastning på resten av familjen att närvara och hjälpa den funktionsnedsatta personen, vilket kan påverka deras möjligheter att delta i insatser för att etableras. En annan respondent beskriver följande:

”Vi har erfarenhet av två funktionsnedsatta kvotflyktingar. En ensamstående rullstolsburen ung man fick en handikappanpassad lägenhet av kommunen. En familj, kvotflyktingar, där mamma har mycket svårt att gå, framför allt i trappor fick en lägenhet tre trappor upp utan hiss. Det har periodvis betytt isolering för hennes del. Vi har försökt påverka situationen men förgäves.”

Andra sårbara grupper

4 kommuner menar att kvinnor kan drabbas särskilt av de utmaningar kommunernas boendelösningar kan ge upphov till, men utan att exemplifiera hur detta kan ta sig uttryck. Andra utsatta grupper som lyfts av enstaka kommuner och civilsamhället är manliga ensamhushåll och personer som har vidarebosatts till Sverige som kvotflyktingar. 2 kommuner samt 1 respondent i det civila samhället uppger även att äldre kan vara särskilt utsatta i kommunernas boendelösningar och två respondenter i det civila samhället säger att personer som är icke läs- och skrivkunniga är särskilt utsatta. Vad gäller äldre och

personer som är icke läs- och skrivkunniga kan utsattheten till exempel bestå i att de kan möta större utmaningar i att självmant etablera sig på bostadsmarknaden, snarare än en utsatthet kopplat till en specifik boendesituation. En organisation uttrycker det på följande sätt:

”Äldre behöver mer stabila lösningar. Äldre och personer utan läs- och skrivkunnighet och/eller datorvana kan ha ett mycket mer begränsat nätverk och färre möjligheter att komma nära bostadsmarknaden, som är till stor del digitaliserad.”

Boendesituationen kan bidra till upplevelser av utanförskap

Vid sidan av de frågor om boendekvalitet som Länsstyrelsen har ställt till kommunerna och som har redogjorts för hittills i detta avsnitt, framkommer ytterligare aspekter och synpunkter kopplat till boendekvalitet i intervjuerna med målgruppen. Dessa aspekter redogörs för i denna del av rapporten.

Ett återkommande tema i intervjuerna är att boendesituationen i stort bidrar till upplevelser av att vara annorlunda och att det i sin tur kan ha en negativ inverkan på känslan av

tillhörighet till det svenska samhället. Flera av de barn som har anvisats en kommun i länet tillsammans med sina familjer beskriver att de jämför sin boendesituation med klasskamrater, vänner eller med tidigare erfarenheter. De upplever sin boendesituation som annorlunda eller problematisk beroende på till exempel trångboddhet eller att de bor i fastigheter endast med andra nyanlända hushåll.

”Mina klasskamrater skrattade åt mig i skolan. De kallar mig för ”den fattiga”, de skämtar om mitt boende, alla gör inte det men några. På det sättet blev jag exkluderad i min skola för att jag inte är den ”coola” tjejen som man hänger med. Jag är den fattiga. Jag gillar hästar, jag vill testa rida hästar, men min kompis i skolan sa att det är inget för mig för jag är fattig.” Aya 14 år

Ett behjälpligt begrepp för att sätta ord på denna typ av upplevelser hos barn skulle kunna vara socialt utanförskap. Begreppet har UNICEF tagit fram och är ett tillstånd som innebär att barn själva kan uppfatta sig som inkluderade eller utanför i samhället. Det är även ett begrepp som kan användas för att beskriva skillnader i levnadsvillkor som är

vidare än ekonomisk fattigdom, genom att dettas hänsyn till exempel till brister i boendemiljö, utbildning och hälsa.¹⁰⁹

”Jag kan inte berätta för mina vänner och lärare om mitt boende. Jag ser ut som en idiot i skolan. Mina lärare och mina vänner fattar ingenting för de bor inte som oss. Jag vågar inte bjuda mina svenska kompisar hem till mig. Jag skäms.”
Zahir 15 år

Liknande upplevelser av utanförskap uttrycks av barn som lever i familjer som är bostadslösa och som ges en röst i rapporter av bland andra Barnombudsmannen och Rädda Barnen. I rapporten ”Bostadslöshet som uppväxtvillkor”

109 UNHCR. Fairness for Children – a league table of inequality in child well-being in rich countries, 2016

beskriver FoU Södertörn hur jämförelsen med andra dominerar självbilden hos barn och unga som lever i tillfälliga boenden och osäkra boendesituationer, vilket kan bidra till stigmatisering.¹¹⁰

Yasmeen är 10 år och fick sitt uppehållstillstånd 2018 och kom till Sverige med sin familj genom vidarebosättning som kvotflykting från Egypten där de befann sig. Yasmeen vill i framtiden studera till läkare men säger att det är svårt att studera hemma i lägenheten. Familjen på sju personer bor i en lägenhet där kök och vardagsrum är i samma rum. Alla familjemedlemmar delar ett sovrum där de sover i våningssängar. Yasmeen går i en skola långt bort från sitt hem. Skolan nära hemmet har inte plats för Yasmeen, berättar hon.

”Jag tänker på boendesituationen och mitt liv här hela tiden. Jag pluggar i en skola med bara invandrare och bor i ett område bara för invandrare, jag vet inte, varför gör de så?”

110 FoU Södertörn. Bostadslöshet som uppväxtvillkor - barns och föräldrars vardagsliv i en familj som saknar egen bostad, 2017

Bostäder för endast nyanlända hushåll kan försvåra integrationen

Boendelösningar där endast nyanlända hushåll bor upplevs av några intervjupersoner också bidra till en frånvaro av vad som anses vara "svenska" normer, med konsekvensen att integrationen försvåras. Det i sin tur blir en del i att uppleva sig segregerad från det omgivande samhället. Det äldre paret Bushra och Khalil beskriver skillnaden mellan att som ny i Sverige endast bo med andra nyanlända hushåll och att bo med hushåll med blandad bakgrund.

"Vi tror att det är jättesvårt att integrera sig i samhället när man bor med hundratals andra människor som också behöver integreras i samhället. Vi har bott fyra år i Sverige och vi har aldrig sopsorterat, förra veckan började vi lära oss att sopsortera för att i det här huset gör alla det, alla sopsorterar och så vi. Vi lär oss. Staten borde sprida människor som kommer hit och inte samla de i samma hus och förvänta sig att de ska lära sig allt om Sverige från andra som inte kan något om Sverige."

Anas är 30 år gammal och har bott i Sverige i drygt fyra år. Han bor tillsammans med sin flickvän och deras bebis i en liten lägenhet i en fastighet där andra nyanlända hushåll bor. De fick hjälp att byta till sin nuvarande bostad efter att de fick barn. Tidigare bodde de i ett rum och delade kök med många andra.

"Det känns inte som att jag lever i Sverige. Till exempel regler som 'ingen musik eller ljud efter 22', respekterar ingen. Och det gör att vi tappar respekten i huset. Vi hör talas om hur svenskar bor och vilka regler som gäller i deras hus. Men tyvärr går det inte att göra det när du har 200 familjer i ett hus. Det blir svårt att dela köket med såna grannar. Min fru vågade inte gå ut. Det finns ingen respekt. Personalen kan inte göra något för att det är för många som bor här."

Salma är 31 år gammal och har varit i Sverige i drygt fyra år. Hon går just nu en kockutbildning som hon trivs väldigt bra med. Salma berättar att hon tidigare mådde väldigt dåligt då hon efter att hon och hennes familj anvisades en bostad i en kommun i Stockholms län tvingades flytta två gånger. Det första boendet upplevde hon som väldigt bra. Hon hade svenska grannar och knöt många nya kontakter. Nu bor familjen i en så kallad modulfastighet där nyanlända hushåll bor.

"Nu bor jag i ett modulhus. Det är långt bort från andra hus i området. Det känns som en liten ort i staden. Som en egen stad i staden. Ingen bryr sig om sopsortering, jag bor på bottenvåningen. Jag är trött och ücklad av alla råttor som hoppar runt här. Det är mycket problem som händer här. Våra barn jämför sig själva med sina kompisar i skolan. Jag och deras pappa känner oss skyldiga och försöker jobba hårdare och spara pengar. Mitt barn säger till sin lärare "Jag bor med mamma i ett kök."

En önskan om större spridning av nyanlända hushåll

I stor utsträckning framförs upplevelser av att vara annorlunda eller segregerade av personer som bor i olika typer av fastigheter som endast delas med andra nyanlända hushåll, till exempel i modulbostäder eller i fastigheter som tidigare har använts för annat, till exempel äldreboenden. Det problematiska upplevs i regel inte vara bostadens geografiska placering, utan att nyanlända hushåll bor i kluster av bostäder i egna fastigheter, även om dessa fastigheter är placerade i eller nära områden med andra typer av bostäder. På intervjufrågan om vad den viktigaste förändringen för nyanländas boendesituation skulle vara svarar flera intervjupersoner, både vuxna och barn, att det viktigaste är att sprida nyanlända hushåll. Detta i syfte att motverka isolering och bättre främja integration och trygghet.

”Den viktigaste förändringen är att inte placera oss tillsammans på det sättet. Jag bor i Sverige men jag lever inte i Sverige. Jag bor med barn från samma bakgrund och går tillsammans med de till samma skola. Det finns inget som är svenskt i mitt liv.”
Yasmeen 10 år

”Det viktigaste är att inte skapa två olika samhällen i samma land. Och inte skapa såna bostäder och samla alla på samma ställe. Utan man måste sprida människor på olika ställen i kommunen. Och inte tillåta kommuner att skapa små ghetton.”
Emad 12 år

”Den viktigaste förändringen är att blanda oss. Att ge oss en lägenhet bland svenskar för att vi vill lära oss svenska och bli en del av Sverige.”
Salma 31 år

Sammanfattande kommentarer

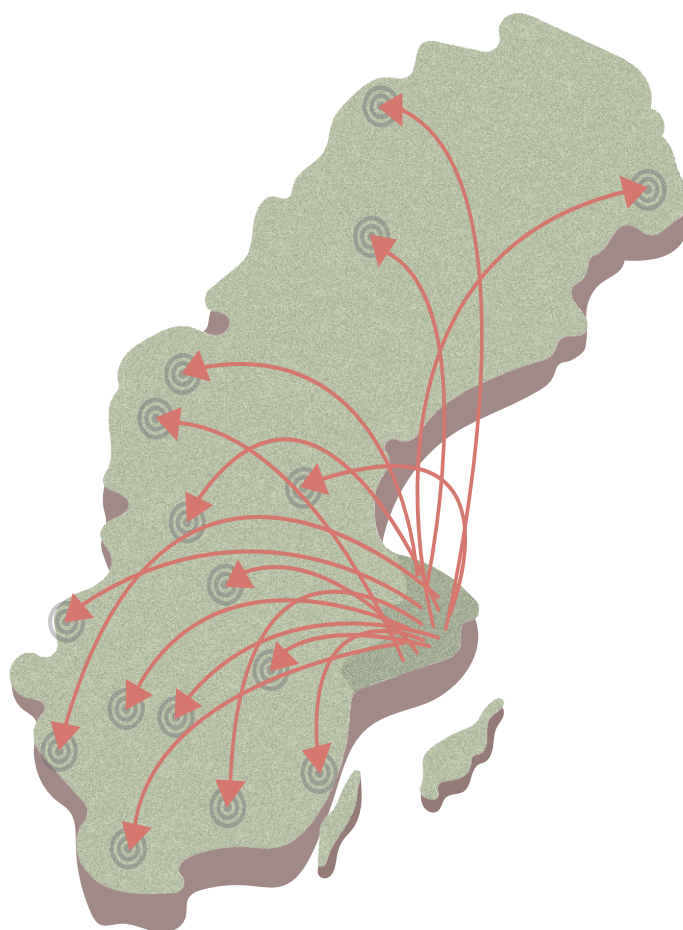
Tidsperspektiven i tillämpningen av boställningslagen har följts upp i bland annat enkäter och har även rönt en del uppmärksamhet, till exempel medialt. Aspekter som rör boendelösningarnas kvalitet och närmiljö har hamnat i skymundan. Resultaten som presenterats i detta avsnitt gör det angeläget att mer systematiskt följa upp även boendelösningarnas kvalitet i allmänhet, men också den inverkan bristande kvalitet möjligtvis kan ha på flyttmönster efter mottagandet i en kommun bland gruppen nyanlända anvisade.

Kommunerna och nyanlända själva bestyrker FN:s konstaterande att en lämplig bostad är mer än endast tak över huvudet. Här bekräftas med tydlighet betydelsen av en bostad som passar hushållets behov för ett fungerande vardagsliv och för välmående, för möjligheten att fokusera på arbete och studier, för trygghet och för att främja tillhörighet och inkludering. Inte minst upplevs trångboddhet och boendelösningar där nyanlända hushåll bosätts tillsammans problematiskt av flera anledningar. Bostadslösningar som brister i olika hänseenden påverkar dessutom olika grupper av nyanlända på olika sätt, där avsnittet redovisar att till exempel barnfamiljer, HBTQ-personer och personer med funktionsnedsättning kan vara extra utsatta. All typ av diskussion kring frågor om boendekvalitet och närmiljö måste därför ta sådana aspekter i beaktande.

Nyanländas flyttmönster

Som tidigare redovisats har bosättningslagen haft betydelse för fördelningen av nyanlända invånare i ett initialt skede. Det framgår dock inte hur fördelningen mellan kommunerna ser ut en tid efter mottagandet. I en undersökning från Statistiska centralbyrån (SCB) redovisas att nyanlända invånare de första åren efter uppehållstillstånd flyttar relativt ofta. SCB visar att en tredjedel av de som invandrade åren 2006–2010 fem år efter kommunmottagandet hade flyttat till en av de tre största städerna i Sverige. SCB följer i sin rapport nyanländas flyttmönster innan bosättningslagen trädde i kraft. Det var under den tid då mottagandet för bosättning fortfarande var ett frivilligt åtagande för kommunerna. Fördelningen i mottagandet mellan kommuner och län styrdes då i högre utsträckning av tillgång på bostäder än av förutsättningar till etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet. Bland nyanlända som själva hade ordnat sitt boende var flyttbenägenheten de första fem åren betydligt lägre än bland nyanlända som anvisades till en kommun. Majoriteten av de självbosatta bosatte sig från första början i eller i närheten av en storstad eller större stad och i dessa bodde de flesta alltså kvar fem år senare.¹¹¹

Det kan finnas både individuella såväl som strukturella orsaker till att den geografiska fördelningen av nyanlända hushåll ser annorlunda ut en tid efter att de har mottagits i en kommun. En del flyttar vidare till arbete eller studier, andra vill komma närmre storstaden eller prioriterar ett bättre boende någon annanstans. Strukturella orsaker till att personer flyttar vidare skulle kunna påverkas av närhet till service, arbete och skola, tillgång till bostäder eller av hur tidsmässigt långsiktiga bostäder som finns att tillgå, liksom av kvaliteten i den aktuella bostadslösningen.

Om statistiken

I detta avsnitt redovisas flyttmönster för nyanlända som har kommunmottagits i Stockholms läns kommuner. För kommunmottagna redovisas statistik för år 2015, året innan bosättningslagen trädde i kraft respektive för år 2017. För mottagna genom anvisning redovisas statistik för år 2017. Uppföljningen har i samtliga fall gjorts på individnivå 18 månader, det vill säga 1,5 år, efter mottagande i en kommun. Diagram och annan information bygger på statistik från Migrationsverket och har beställts och bearbetats av SCB på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm. Därutöver redogörs för omfattningen av flyttar till Stockholms län från resten av riket 18 månader efter mottagandet 2017 till en kommun i övriga 20 län.

¹¹¹ Statistiska centralbyrån. Integration rapport 10. Integration – flyktingars flyttmönster i Sverige, 2016

Flyttmönster innan bosättningslagen

År 2015, det vill säga året innan bosättningslagen trädde i kraft, mottogs 5 190 personer till länets kommuner exklusive ensamkommande barn.¹¹² Av dessa hade 1 658 individer lämnat sin mottagningskommun 18 månader senare.¹¹³ Det motsvarar en knapp tredjedel, 32 procent, av alla nyanlända som mottogs i en kommun i Stockholms län år 2015, se diagram 9 på nästa sida.

Av de kommunmottagna 2015 som flyttat hade flest lämnat Solna kommun (62 procent) och minst andel anvisade personer hade lämnat Ekerö kommun (4 procent). År 2015 hade Vaxholm inget mottagande av nyanlända exklusive ensamkommande barn.

En tredjedel kommunmottagna flyttar efter 18 månader

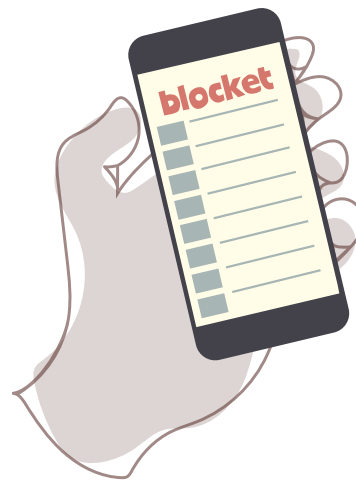
I Stockholms län kommunmottogs totalt 11 026 nyanlända år 2017, exklusive ensamkommande barn, varav 6 258 anvisades enligt bosättningslagen. Diagram 10 på nästa sida visar att antalet kommunmottagna 2017 som har flyttat från sin mottagningskommun efter 18 månader skiljer sig åt mellan kommunerna, med Täby kommun med störst andel (68 procent) och Nynäshamns kommun med minst andel som har flyttat vidare (15 procent). Genomsnittet för länet är 32 procent. I en del kommuner utgör anvisningar enligt bosättningslagen en stor del av det totala kommunmottagandet, då relativt få nyanlända bosätter sig på egen hand i dessa kommuner.

Sammanfattning

- Ungefär en lika stor andel kommunmottagna nyanlända till Stockholms län 2015 som 2017 hade flyttat från sin mottagningskommun 18 månader senare.
- Det varierar hur stor andel av de kommunmottagna som hade flyttat från respektive kommun 18 månader efter mottagandet.

112 Antalet kommunmottagna exklusive ensamkommande barn skiljer sig åt från det antal kommunmottagna som redovisas i tabeller på Migrationsverkets hemsida och som utgör underlag till diagram 4

113 15 kommunmottagna, exklusive ekb, år 2015 i mottagningskommun i Stockholms län saknar uppgift om folkbokförd kommun 548 dagar efter kommunmottagen

En dryg fjärdedel anvisade flyttar efter 18 månader

År 2017 anvisades och mottogs 6 258 personer till 25 av länets 26 kommuner.¹¹⁴ 18 månader senare var 4 580 individer fortfarande folkbokförda i sin anvisningskommun. Det innebär att 26 procent av alla nyanlända mottagna genom anvisning till Stockholms län 2017 hade flyttat från sin anvisningskommun 18 månader efter mottagandet.¹¹⁵ Detta kan jämföras med hela gruppen kommunmottagna där 32 procent hade flyttat under samma tidsperiod. I faktiska tal motsvarar antalet anvisade som hade flyttat 1 647 personer. Skillnaderna mellan kommunerna är stora, med Täby kommun med störst andel (74 procent) och Botkyrka kommun med minst andel anvisade som flyttat vidare (4 procent), se diagram 11 på nästa sida.

Många nyanlända anvisade med barn flyttar

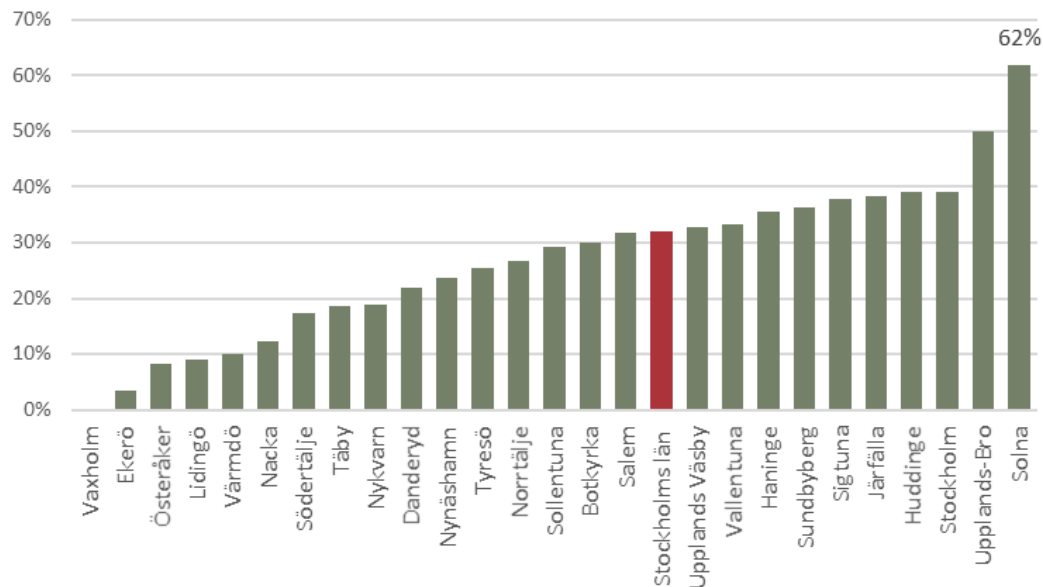
Av de 6 258 nyanlända som mottogs genom anvisning i någon av Stockholms läns kommuner 2017 hade alltså 1 647 nyanlända lämnat sin anvisningskommun 18 månader efter mottagandet.¹¹⁶ Av dessa är drygt 650 flickor och pojkar under 18 år, vilket motsvarar omkring 40 procent av alla anvisade som har lämnat sin anvisningskommun. Knappt 1 000 personer är vuxna, varav ungefär 400 kvinnor.

114 Södertälje kommun hade år 2017 inte något mottagande på anvisning

115 För 31 individer saknas uppgift om folkbokföringskommun 18 månader efter anvisning

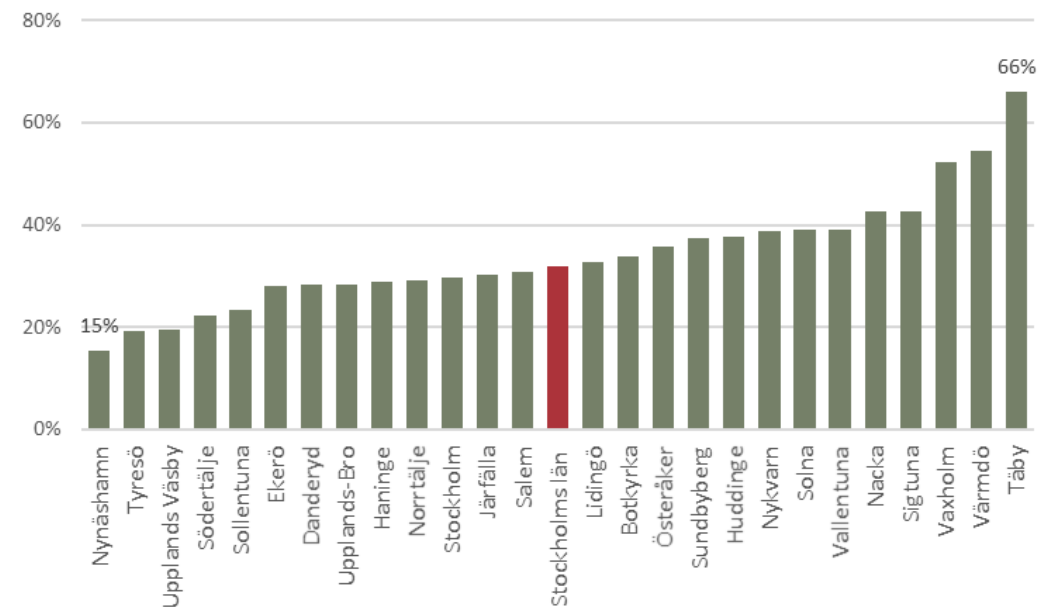
116 Av de 6 258 anvisade nyanlända personer som mottogs i någon av Stockholms läns kommuner 2017 saknas uppgift om folkbokföringskommun för 31 individer 1,5 år efter mottagandet. Av dessa 6 227 hade 1 647 flyttat inom 1,5 år efter anvisning. Ytterligare uppgifter om sex individer faller bort på grund av sekretess vilket ger ett underlag om 1 641 individer som flyttat från sin anvisningskommun

Diagram 9. Andel (%) av kommunmottagna 2015 exklusive ensamkommande barn som flyttat 18 månader efter mottagandet

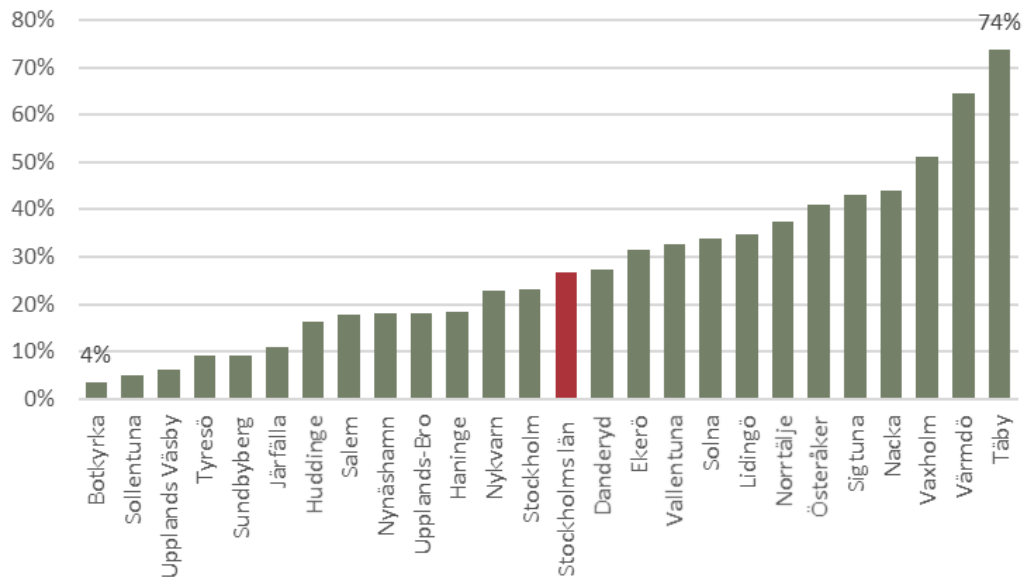
Källa: Migrationsverket, data bearbetad av SCB

Diagram 10. Andel (%) av kommunmottagna 2017 exklusive ensamkommande barn som flyttat från kommun 18 månader efter mottagandet

Källa: Migrationsverket, data bearbetad av SCB

Diagram 11. Andel (%) av anvisade och mottagna år 2017 som flyttat från sin anvisningskommun 18 månader efter anvisning

Källa: Migrationsverket, data bearbetad av SCB

Flyttar till kommuner med ett högt mottagande

Av de 1 647 nyanlända som anvisades och mottogs i en kommun 2017 och som 18 månader senare hade lämnat sin anvisningskommun har knappt 15 procent flyttat till kommuner som de senaste åren har haft ett högt mottagande av nyanlända.¹¹⁷ Det motsvarar 4 procent av samtliga mottagna genom anvisning till Stockholms län år 2017. Flest hade bosatt sig i följande kommuner:

- Filipstad 48 personer
- Markaryd 25 personer
- Hultsfred 25 personer

Filipstad, Markaryd och Hultsfred var 2019 alla så kallade nollkommuner. Det innebär att de, givet bosättningslagens kriterier för fördelning av anvisningar till länen och kommunerna, inte förväntas ta emot nyanlända genom anvisning.

En tredjedel till kommuner med socioekonomiskt eftersatta områden

510 nyanlända som anvisades en kommun i Stockholms län år 2017 är 18 månader senare folkbokförda i en av de kommuner (exklusive Stockholms län) som återfinns på regeringens lista med kommuner som har socioekonomiskt eftersatta områden. Regeringens lista har tagits fram utifrån fyra kriterier som kännetecknar socioekonomisk status: arbetslöshet, sysselsättningsgrad, utbildningsnivå och valdeltagande. De kommuner som har områden som kraftigt avviker negativt från rikssnittet ingår i denna lista.¹¹⁸ De 510 individerna motsvarar knappt 31 procent av de nyanlända som flyttat från sin anvisningskommun och 8 procent av samtliga mottagna genom anvisning i en kommun i Stockholms län 2017. Av dessa hade flest bosatt sig i följande kommuner:

- Eskilstuna 97 personer
- Filipstad 48 personer
- Halmstad 45 personer

Även Eskilstuna var 2019 en så kallad nollkommun och hade därmed inget mottagande genom anvisning. De tre kommunerna ovan var alltså samtliga undantagna från mottagande genom anvisning 2019, förutom att de också ingår i regeringens lista om kommuner med socioekonomiskt eftersatta områden. Vi vet dock inte i vilka områden de nyanlända har bosatt sig i sin nya kommun.

Stockholms län har fem kommuner som ingår i regeringens lista med kommuner som har socioekonomiskt eftersatta områden. Ytterligare 135 personer som ursprungligen anvisats till en annan kommun i Stockholms län bor efter 18 månader i någon av dessa fem kommuner i länet. Södertälje kommun var 2019 dessutom en så kallad nollkommun och hade inget mottagande genom anvisning.

- Stockholms stad 48 personer
- Botkyrka 29 personer
- Huddinge 25 personer
- Södertälje 17 personer
- Järfälla 16 personer

Få anvisade personer flyttar vidare inom länet

Av de anvisade nyanlända till Stockholms län 2017 som lämnat sin anvisningskommun 18 månader senare har en överväldigande majoritet lämnat länet. 1 384 personer har bosatt sig i något av övriga tjugo län. Endast

¹¹⁷ Listan omfattar totalt 31 kommuner. De 10 kommuner med högst mottagande av nyanlända respektive år ingår i listan. Flera kommuner är bland de 10 kommunerna flera år i rad.
Källa: kolada.se

¹¹⁸ Regeringskansliet. Sverige ska hålla ihop – segregationen ska brytas, 15 mars 2018

257 personer har folkbokfört sig i en annan kommun i länet, vilket motsvarar knappt 16 procent av alla nyanlända anvisade som hade lämnat sin anvisningskommun.

84 procent av de anvisade 2017 som hade lämnat sin anvisningskommun 18 månader senare har alltså flyttat utanför Stockholms län.

Få nyanlända flyttar till Stockholms län

År 2017 mottogs totalt 15 265 nyanlända genom anvisning till kommunerna i resterande tjugo län i Sverige. 18 månader efter att de hade tagits emot i sin anvisningskommun var 106 individer folkbokförda i 17 av kommunerna i Stockholms län. Det motsvarar 0,7 procent av samtliga mottagna genom anvisning det året, exklusive Stockholms län. Allra flest, femtio personer, hade bosatt sig i Stockholms stad följt av Upplands Väsby kommun, Botkyrka kommun och Norrtälje kommun med sju personer vardera.

Motsvarande siffra för hela gruppen kommunmottagna i övriga riket, exklusive ensamkommande barn, är 421 personer. Totalt mottogs 48 394 nyanlända till rikets övriga kommuner exklusive Stockholms län 2017. Det innebär att 0,86 procent hade bosatt sig

i någon av Stockholms läns kommuner 18 månader efter mottagandet. Flest antal hade bosatt sig i Stockholms stad (151), följt av Södertälje kommun (41) och Huddinge kommun (27).

Sammanfattning

- 26 procent av alla mottagna genom anvisning 2017 hade flyttat från sin anvisningskommun 18 månader senare, varav majoriteten har lämnat Stockholms län. Under samma tidsperiod flyttade färre än 1 procent av de nyanlända som anvisades rikets övriga 20 län 2017 till Stockholms län. Utflyttningen av nyanlända från Stockholms län till andra län är alltså betydligt större än inflyttningen till Stockholmskommunerna från andra län.
- 15 procent av de utflyttade mottagna genom anvisning har bosatt sig i kommuner som de senaste åren har haft ett jämförelsevis högt mottagande av nyanlända. De kommuner som har tagit emot flest anvisade från Stockholms län är dessutom så kallade nollkommuner. De kan därmed inte ytterligare kompenseras för den ”sekundära inflyttningen” av nyanlända som initialt anvisats Stockholms län, utifrån anvisningsmodellens kriterier för fördelning av anvisade nyanlända.
- Den relativt höga utflyttningen av anvisade hushåll från Stockholms län riskerar att motverka syftet med bosättningslagen om en jämnare fördelning mellan kommuner och län samt att bättre främja etablering på arbetsmarknaden. Utflyttningen innebär att nyanlända lämnar en del av landet med jämförelsevis goda arbetsmarknadsförutsättningar.
- 40 procent av alla anvisade till Stockholms län 2017 som lämnat sin anvisningskommun är barn under 18 år. Det innebär att barnen har brutit upp från skola, vänner och sociala sammanhang efter maximalt 1,5 år i Stockholms län. Många av barnen har flera tidigare uppbrott bakom sig efter ankomst till Sverige, till exempel under asylprocessen.

84 %

av de anvisade nyanlända som hade lämnat sin anvisningskommun 18 månader senare har flyttat utanför Stockholms län.

0,7 %

anvisade nyanlända till övriga riket har flyttat till någon av kommunerna i Stockholms län 18 månader senare.

De tidsbegränsade kontraktens betydelse för flyttmönstren

I föregående avsnitt redovisas flyttmönster och relaterad statistik för anvisade respektive kommunmottagna nyanlända invånare som togs emot i kommunerna under hela året 2017. I detta avsnitt redovisas statistik som omfattar nyanlända som mottagits genom anvisning till kommunerna i Stockholms län under det första halvåret 2017. Det har ännu inte gått tillräckligt lång tid för att kunna följa upp hur många mottagna genom anvisning som bor kvar i sin anvisningskommun drygt två år efter mottagandet, för hela året 2017. Det är dock möjligt att med ett drygt tvåårigt tidsperspektiv följa upp hur många nyanlända mottagna

genom anvisning som har flyttat vidare respektive fortfarande är folkbokförda i sin anvisningskommun för de som mottogs under det första halvåret 2017.

I avsnittet ”Tidsperspektiv i tillämpningen av bosättningslagen” redovisas tre huvudsakliga inriktningar i kommunernas tidsperspektiv för bosättning av nyanlända som tas emot genom anvisning. Kommunkluster 1 tillämpar strikt tidsgräns på två år, eller etableringstidens längd, för både ensamhushåll och barnfamiljer.¹¹⁹ Kommunkluster 2 tillämpar tidsbegränsade kontrakt på två år med möjlig-

¹¹⁹ Sundbyberg tillhör här kommunkluster 1 utifrån att analysen av flyttmönster i huvudsak berör tidsperioden innan mitten av 2019, då kommunen tillämpade en strikt tidsgräns på två år.

Tabell 8. Kommunkluster efter inriktning avseende kommunernas tidsperspektiv för bosättning, uppdelat på antal mottagna genom anvisning per kommun samt kommunkluster

1. Strikt tidsgräns på två år, eller etableringstidens längd, för både ensamhushåll och barnfamiljer	Antal mottagna 1 jan–30 juni 2017	2. Tidsbegränsade kontrakt på två år med möjlighet till förlängning efter behovsprövning för hela eller delar av målgruppen	Antal mottagna 1 jan–30 juni 2017	3. Mer långsiktiga lösningar för hela eller delar av målgruppen	Antal mottagna 1 jan–30 jun 2017	4. Kommunkluster 3, redovisas separat	Antal mottagna 1 jan–30 jun 2017
Lidingö	55	Danderyd	30	Botkyrka	79	Stockholms stad	1156
Nacka	195	Ekerö	35	Huddinge	88		
Salem	14	Haninge	34	Järfälla	23		
Sigtuna	63	Norrtälje	31	Nykvarn	17		
Solna	144	Nynäshamn	25	Sollentuna	129		
Sundbyberg	54	Upplands-Bro	18	Tyresö	16		
Täby	21	Upplands Väsby	82				
Vallentuna	44						
Vaxholm	9						
Värmdö	56						
Österåker	67						
Totalt antal anvisade och mottagna, per kommunkluster	722		255		352		1156

Källa: Migrationsverket, efter bearbetning av SCB. Tabell sammanställd av Länsstyrelsen.

het till förlängning efter behovsprövning för hela eller delar av målgruppen. Kommunkluster 3 tillämpar mer långsiktiga lösningar för hela eller delar av målgruppen.¹²⁰ I detta avsnitt har vi valt att dela in kommunerna i redovisningen av flyttmönster utifrån de tre inriktningarna. En anledning till det är att antalet anvisade individer det första halvåret 2017 varierar stort mellan kommunerna. Att redovisa andelar nyanlända som har flyttat uppdelat på kommunnivå riskerar därför att bli missvisande, då andelen för en del kommuner endast består av ett fåtal individer.

De tre kommunklustren ger storleksmässigt relativt jämförbara grupper, se tabell 8 på föregående sida. Stockholms stad ingår i kommunkluster 3, ”Mer långsiktiga lösningar för hela eller delar av målgruppen”. Stockholms stad är dock exkluderad från de sammanvägda beräkningarna i kommunkluster 3 i detta avsnitt. Det beror på att kommunen på grund av sin befolkningsstorlek anvisas en ojämförbar stor andel nyanlända. Stockholms stad redovisas därför enskilt.

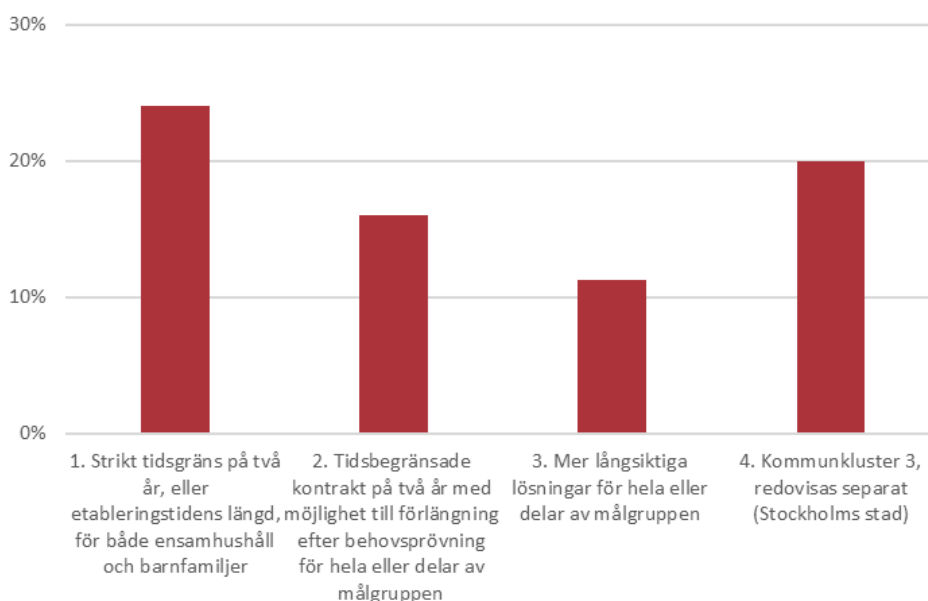
¹²⁰ Tyresö tillhör här kommunkluster 3 utifrån att analysen av flyttmönster i huvudsak berör tidsperioden innan mitten av 2019, då kommunen tillämpade kontrakt på fyra år från tidpunkten för anvisning.

Variation mellan kommunerna hur många anvisade som flyttar

Mellan 1 januari och 30 juni 2017 anvisades och mottogs 1 329 nyanlända till länets kommuner, exklusive Stockholms stad. Av dessa hade 249 nyanlända invånare flyttat från sin anvisningskommun 18 månader senare, vilket motsvarar uppemot 19 procent av alla anvisade och mottagna. Andelen anvisade som flyttat från respektive kommunkluster varierar, se diagram 12. Under samma tidsperiod anvisades och mottogs 1 156 nyanlända i Stockholms stad. Av de anvisade till Stockholms stad hade knappt 20 procent, 230 individer, lämnat kommunen 18 månader senare, se diagram 12.

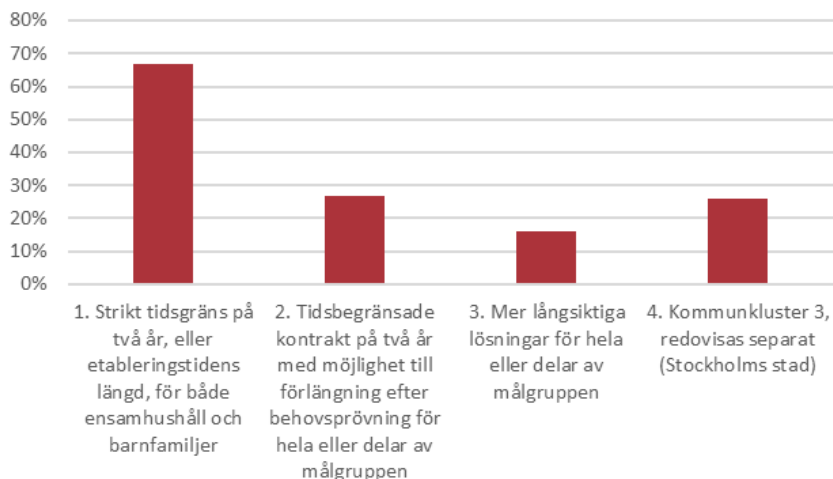
Nio månader senare, alltså totalt 27 månader efter mottagandet, hade ytterligare 359 personer flyttat från sin anvisningskommun, exklusive Stockholms stad. Det ger ett totalt antal nyanlända individer som flyttat om 608 individer. Det motsvarar nästan 46 procent av alla nyanlända som första halvåret 2017 anvisades länets kommuner. Andelen anvisade som har flyttat från de olika kommunklustren skiljer sig åt betydligt, se diagram 13. Motsvarande siffra för Stockholms stad är 306 individer, vilket innebär att drygt 26 procent av samtliga anvisade och mottagna till kommunen första halvåret 2017 hade flyttat 27 månader senare.

Diagram 12. Andel (%) som flyttat 18 månader efter anvisning av totala antalet anvisade, per kommunkluster

Källa: Migrationsverket efter bearbetning av SCB. Diagram sammanställt av Länsstyrelsen.

Diagram 13. Andel (%) som flyttat 27 månader efter anvisning av totala antalet anvisade, per kommunkluster

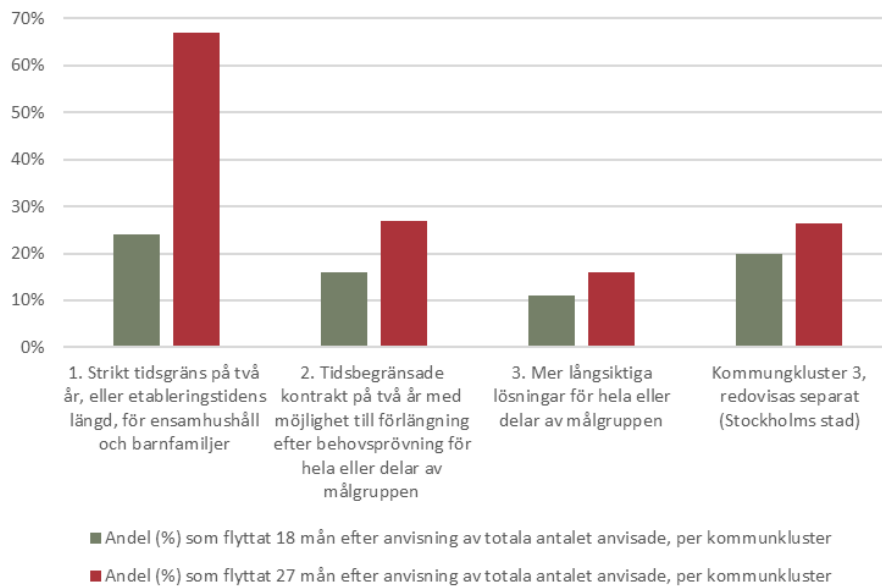
Källa: Migrationsverket efter bearbetning av SCB. Diagram sammanställt av Länsstyrelsen.

Tabell 9. Antalet mottagna genom anvisning 1 januari – 30 juni 2017 och antal respektive andel (%) som flyttat 27 månader efter anvisning, per kommun samt kommunkluster

1. Strikt tidsgräns på två år, eller etableringstidens längd, för både ensamhushåll och barnfamiljer	Antal mottagna 1 jan–30 juni 2017	Antal som flyttat efter 27 månader	Andel (%)	2. Tidsbegränsade kontrakt på två år med möjlighet till förlängning efter behovsprövning för hela eller delar av målgruppen	Antal mottagna 1 jan–30 juni 2017	Antal som flyttat efter 27 månader	Andel (%)
Lidingö	55	31	56%	Danderyd	30	16	53%
Nacka	195	139	71%	Ekerö	35	12	34%
Salem	14	10	71%	Haninge	34	16	47%
Sigtuna	63	40	63%	Norrtälje	31	12	39%
Solna	144	117	81%	Nynäshamn	25	2	8%
Sundbyberg	54	7	13%	Upplands-Bro	18	5	28%
Täby	21	15	71%	Upplands Väsby	82	7	9%
Vallentuna	44	37	84%				
Vaxholm	9	8	89%				
Värmdö	56	31	55%				
Österåker	67	46	69%				
Total	722	481	67%	Total	255	70	27%
3. Mer långsiktiga lösningar för hela eller delar av målgruppen	Antal mottagna 1 jan - 30 jun 2017	Antal som flyttat efter 27 månader	Andel (%)	4. Övrigt	Antal mottagna 1 jan - 30 jun 2017	Antal som flyttat efter 27 månader	Andel (%)
Botkyrka	79	3	4%	Stockholms stad	1156	306	26%
Huddinge	88	28	32%				
Järfälla	23	5	22%				
Nykvarn	17	6	35%				
Sollentuna	129	15	12%				
Tyresö	16	0	0%				
Total	352	57	16%	Total	1156	306	26%

Källa: Migrationsverket, efter bearbetning av SCB. Tabell sammanställd av Länsstyrelsen.

Diagram 14. Andel (%) som flyttat 18 respektive 27 månader efter anvisning av totala antalet anvisade, per kommunkluster

Källa: Migrationsverket efter bearbetning av SCB. Diagram sammanställt av Länsstyrelsen.

67 %

av anvisade nyanlända i kommunkluster 1 har lämnat sin anvisningskommun 27 månader senare

Det finns ett **tydligt samband** mellan tidslängder på bostadskontrakt och andel nyanlända mottagna genom anvisning som flyttar från respektive kommunkluster.

Skillnaderna mellan kommungrupperna ökar över tid

Vid en jämförelse av andel mottagna genom anvisning som har flyttat per kommunkluster efter 18 respektive 27 månader framgår att skillnaderna mellan kommunklustren ökar över tid. Mellan de två mätillfällena hade ytterligare 43 procent flyttat från kommunkluster 1 medan ytterligare 11 procent hade flyttat från kommunkluster 2 respektive 5 procent från kommunkluster 3. Från Stockholms stad hade ytterligare 6 procent flyttat mellan de två mätillfällena. Skillnaderna i andel nyanlända som har flyttat mellan de två mätillfällena per respektive kommunkluster synliggörs i diagram 14. Antal och andel anvisade som flyttat per kommun respektive kommunkluster redovisas i tabell 9 på föregående sida.

Sammanfattning

- Flest nyanlända flyttar från det kommunkluster som tillämpar de mest strikta tidsgränserna vid bosättning av anvisade under den tidsperiod som undersökts.
- Skillnaderna mellan kommunklustren ökar över tid. Sambandet mellan andel flyttar och tillämpning av tidsgränser är alltså tydligare 27 månader än 18 månader efter mottagandet.

Bostadsvägledning – en ny verksamhet i kommunerna

Nya verksamheter har tagit form i länets kommuner efter att bosättningslagen trädde i kraft, som ett resultat av ett ökat organiserat mottagande av nyanlända personer i kombination med att många kommuner erbjuder tidsbegränsade bostadskontrakt. De sammanfattas här under rubriken ”bostadsvägledning” men kallas även för till exempel boskola, boendesök eller bostadsrådgivning. Insatserna sköts i regel av tjänstepersoner anställda i kommunerna, som till exempel kan ha titeln coach, bosökare, bosekreterare, boendelots, bolotskontakt eller boendekonsulent. En del kommuner har liknande verksamheter sedan tidigare, men det är inte ovanligt att de har vuxit i omfång och innehåll eller inriktning sedan bosättningslagen.

Många kommuner underlättar vidareflyttar
En övervägande majoritet av länets kommuner underlättar för anvisade nyanlända att flytta vidare om hushållet har en olöst boendesituation, till exempel då ett tidsbegränsat bostadskontrakt i kommunen löper ut. Oftast består detta i att delge information om alla typer av lediga bostäder. Det inkluderar att kommunen informerar om andrahandsmarknaden, och sajter såsom Blocket. Ungefär hälften av kommunerna för också direkt dialog med fastighetsägare i individuella ärenden. Fyra kommuner uppger att de enbart ger information om bostäder med förstahandskontrakt. Dessa olika arbetssätt kan helt eller delvis vara en del av bostadsvägledningen. Några kommuner uppger även att de samarbetar med civilsamhället i syfte att ordna bostadssitu-

Alla länets kommuner med ett mottagande på anvisning erbjuder nyanlända personer bostadsvägledning i syfte att stötta deras etablering på bostadsmarknaden.¹

Vad? Kommunernas bostadsvägledningar inriktar sig ofta på att ge konkret information om bostadsmarknaden, var bostad kan sökas och hur det går till. En del kommuner ger praktisk hjälp att ställa sig i bostadsköer och annat handfast stöd och förmedlar kontakter till hyresvärdar, till exempel i listor. Några kommuner uppger att de kontinuerligt följer upp att personerna står kvar i bostadsköerna de har ställt sig i. En kommun uppger att de med medgivande från den nyanlända personen kan söka bostad åt denne.

Vem? Det skiljer sig åt mellan kommunerna vilka grupper som bostadsvägledningen riktar sig till. I en del kommuner erbjuds bostadsvägledning till alla kommuninvånare med behov, eller till såväl nyanlända som har anvisats kommunen och nyanlända personer som själva har bosatt sig där. I några kommuner riktar sig verksamheten endast till nyanlända som har anvisats.

Hur? Graden av frivilligt deltagande i bostadsvägledningen varierar mellan kommunerna samt om stödet erbjuds i grupp och/eller individuellt eller på efterfrågan av den nyanlända själv, alternativt på uppdrag från socialsekreterare inom socialtjänsten. I en del kommuner är bostadsvägledningen utformad som en kurs med ett bestämt innehåll, i andra kommuner bedrivs den som drop-in verksamhet. Tre kommuner uppger att bostadsvägledningen på olika sätt genomförs i samverkan med lokala nätverk i det civila samhället. Tolv kommuner uppger att de har framtagna riktlinjer eller skriftliga rutiner för hur arbetet med bostadsvägledning ska gå till. Fem kommuner håller på att ta fram sådana riktlinjer eller rutiner och åtta kommuner svarar att de inte har några sådana.

¹ En kommun har svarat nej (Södertälje = 0 i kommunalt)

22

kommuner

uppger att de underlättar för anvisade nyanlända att flytta vidare till andra kommuner och län vid behov av bostad.¹

¹ Fyra kommuner har svarat nej Södertälje (= 0 i kommunal), Österåker, Vallentuna, Nynäshamn

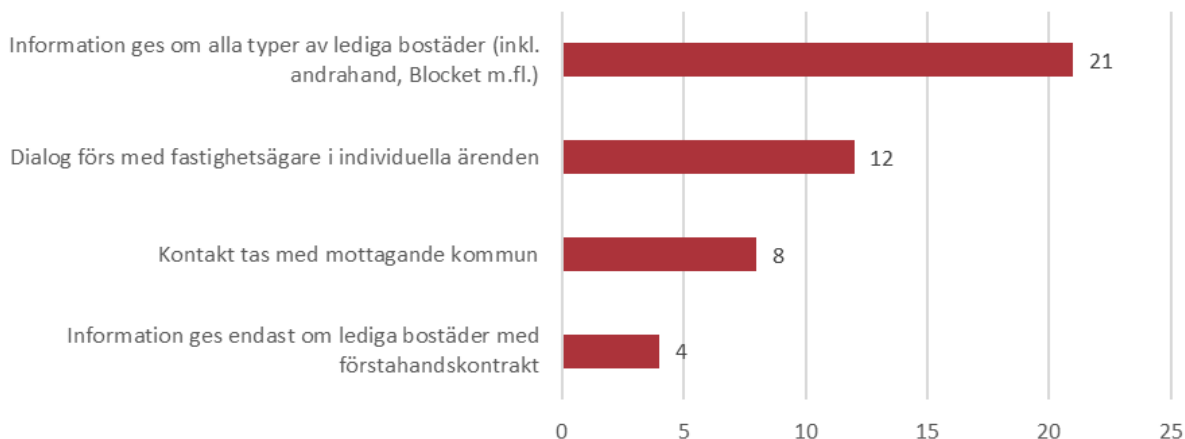
ationen för nyanlända vars bostadskontrakt genom kommunen vid anvisning sägs upp. De förklarar dock inte närmre hur ett sådant samarbete kan se ut. 22 kommuner uppger att de underlättar för anvisade nyanlända att flytta vidare till andra kommuner och län vid behov av bostad.¹²¹

Förutom de på förhand formulerade svarsalternativen som visualiseras i diagram 15 har några kommuner beskrivit andra sätt att underlätta för anvisade nyanlända att flytta

¹²¹ Fyra kommuner har svarat nej Södertälje (= 0 i kommunal), Österåker, Vallentuna, Nynäshamn

vidare till andra kommuner och län vid behov av bostad. De kan till exempel handla om att kommunen tar kontakt med den nya mottagande kommunen dit den nyanlände vidareflyttar eller att kommunen rekommenderar alla nyanlända personer att registrera sig i bostadsköer med geografisk spridning, det vill säga inte endast i den egna kommunen. En kommun erbjuder även stöd och transport vid bostadsvisningar i en annan kommun samt stöd vid flytt såväl praktiskt som ekonomiskt och en annan kommun bistår med allmänt stöd om information kring kontrakt, skolplatser med mera.

Diagram 15. Kommunernas svar på frågan "På vilket sätt underlättar kommunen anvisade nyanlända att flytta vidare till andra kommuner och län vid behov av bostad?" (flervalsfråga)

Källa: Länsstyrelsens kommunenkät om nyanländas bosättning och boendesituation i Stockholms län, 2019

Sammanfattande kommentarer

Vad gäller nyanländas flyttmönster finns en viktig poäng i att särskilja nyanlända som tas emot i kommunerna genom anvisning. Orsaken till det är bosättningslagens intentioner om att utjämna mottagandet mellan kommuner och län, samt att i högre utsträckning styra mottagandet till delar av landet med förhållandevis goda förutsättningar för etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet.

Statistiken i detta avsnitt visar att tidslängder på bostadskontrakt som erbjuds anvisade nyanlända i Stockholms län har en tydlig koppling till flyttmönster efter det initiala mottagandet. Få av de som har anvisats till kommuner i länet, men som lämnar sin kommun, stannar kvar i Stockholms län. En mycket liten andel nyanlända som har anvisats till andra län flyttar till Stockholms län. Ur olika perspektiv indikerar detta att den mycket ansträngda bostadsmarknaden i länet motverkar att nyanlända på egen hand lyckas lösa sin bostadssituation i vårt län. Istället kan vi se en utveckling där de nyanlända anvisade hushållen efter en tid huvudsakligen ordnar sin boendesituation utanför länet. En del hushåll flyttar dessutom till delar av landet som har undantagits ett mottagande av nyanlända på anvisning. Sammantaget innebär detta att länets förhållandevis goda förutsättningar för etablering och integration inte tas tillvara fullt ut annat än initialt. Det väcker även frågor om hur väl bosättningslagens syfte uppfylls i vårt län.

Statistik tenderar att osynliggöra de mänskliga faktorerna och de faktiska konsekvenserna av de förhållanden som påvisas i siffror. 40 procent av de nyanlända som har lämnat sin anvisningskommun redan efter 18 månader är barn. Vi kan inte veta var eller hur dessa barn bor idag. Men det innebär ytterligare ett uppbrott från skola, vänner och sociala sammanhang för barn som ofta redan har genomlevt flera uppbrott i sina liv. I tidigare avsnitt i denna rapport har nyanlända vuxna och barn själva exemplifierat orsaker till och konsekvenser av de siffror som här har presenterats.

Vid sidan av också rent individuella orsaker kan därtill givetvis andra faktorer ha betydelse för nyanländas flyttmönster, såsom hur aktivt och effektivt kommunen arbetar med bostadsvägledning, typ av bostad som erbjuds och bostadens kvalitet. Betydelsen av omständigheter som rör bostadens kvalitet och typ av boendelösningar som kan skapa olika grader av utsatthet påvisades också i tidigare avsnitt. I diskussioner om nyanländas flyttmönster är det därför viktigt att även ta dessa aspekter i beaktande.

Självbosattas bostadssituation

Nyanlända invånare som bosätter sig själva, framförallt i storstadsregioner och i större orter, möter inte sällan en mycket ansträngd bostadsmarknad. Trångboddhet, bostadsbrist och små möjligheter att få tag i ett eget bostadskontrakt präglar många självbosattas bostadssituation. Upprepade uppbrott och flyttar, trängsel och långvariga osäkra boendesituationer, med stress och koncentrationssvårigheter som följd, innebär att möjligheterna att fokusera på insatser för att etableras på arbetsmarknaden påverkas. Barnen anses drabbas allra hårdast. Ökade konflikter med familjemedlemmar och svårigheter att fokusera på skolan är exempel på konsekvenser av otrygga och osäkra bostadssituationer för barn.¹²² Bostadssituationen kan se ut på samma sätt

för asylsökande som väljer eget boende. Det är inte ovanligt att den osäkra bostadssituationen fortsätter flera år efter uppehållstillståndet för självbosatta nyanlända invånare.¹²³

11 kommuner svarar i Länsstyrelsen Stockholms enkät om nyanländas bosättning och boendesituation att de inte har kännedom eller kunskap om självbosattas bostadssituation. Därutöver svarar ytterligare några kommuner i skriftliga kommentarer att de inte har gjort någon kartläggning eller uppföljning av självbosattas bostadssituation, eller att information saknas. Några kommuner upplever eller vet att de flesta självbosatta bor i andra hand eller är inneboende. 3 kommuner ger lite mer detaljerad information om hur självbosattas bostadssituation kan se ut i deras kommun.

122 Boverket. Boendesituationen för nyanlända, 2015

123 Boverket. Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning, 2008

Sollentuna kommun anger att bostadssituationen präglas av trångboddhet, otrygga och osäkra boenden, höga hyror och barns utsatthet. Botkyrka kommun säger:

”Vi har ingen kartläggning över boendesituationen men vi ser generellt (bland annat utifrån erfarenheter från ansökningar till försörjningsstöd) att alltför många bor med svarta kontrakt och är väldigt trångbodda. Gäller dock inte bara nyanlända. Vi ser också en ökning av antalet som befinner sig i Botkyrka kommun men som inte är folkbokförda där.”

Södertälje kommun, uppger att de har en lång och unik erfarenhet av flyktingmottagande med en jämförelsevis stor andel självbosatta. Kommunens erfarenhet är att en trygg och stadigvarande bostadssituation är en förutsättning för att nyanlända invånare ska kunna fokusera på att etablera sig. De uppger även att självbosättning kan leda till trångboddhet och olovlig försäljning med bostadskontrakt, liksom ökad segregation då självbosatta kan hamna i ekonomiskt utanförskap i stadsdelar där arbetslöshet och den ekonomiska utsattheten redan är stor. Södertälje kommun beskriver vidare:

”Vid tips eller indikation om att olovlig andrahandsuthyrning förekommer inleds en utredning där kontroll av folkbokföring, besök till lägenhetsadressen, kontroll av fastighets- och bostadsrättsinnehav samt nyttjande av p-plats utförs. Under 2018 återtog Telge Bostäder 155 lägenheter där olovlig andrahand kunde konstateras. Utifrån handlingsplanen har även försörjningsstöd på Södertälje kommun stärkt sitt arbete för att stävja fusk inom boendesektorn. Arbetet innebär bland annat att genomföra regelbundna besöksuppföljningar för att dokumentera vilka som bor i lägenheter med kommunkontrakt, för att säkerställa att rätt person/er bor i bostaden och att den används enligt kraven för boendet.”

Bostadsrelaterade insatser för självbosatta ovanligt

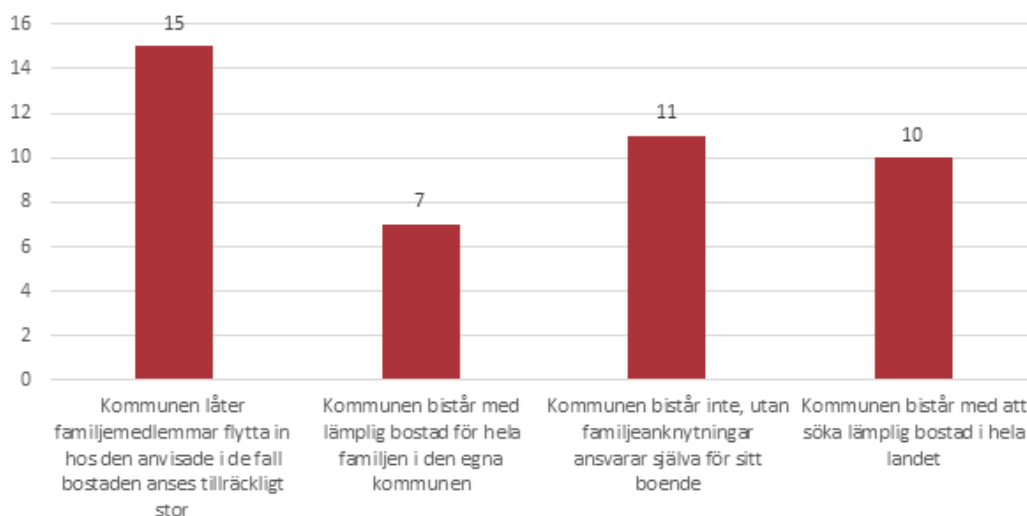
I Boverkets bostadsmarknadsenkät (BME) 2019 svarar 17 av länets kommuner att de inte gör några bostadsrelaterade insatser för nyanlända invånare som själva bosatt sig i kommunen. 9 kommuner svarar att de gör bostadsrelaterade insatser för självbosatta. Detta kan till exempel bestå av information om bostadsmarknaden och hjälp att söka bostad, vräkningsförebyggande arbete och försökslägenhet utifrån särskilda behov, varav barnfamiljer är prioriterade. Även i Länsstyrelsens enkät till kommunerna uppger några i sina enkätsvar att självbosatta vars boendesituation har fallerat hanteras enligt socialtjänstlagen 4:1 om boendekostnad alternativt korttidskontrakt, att de får stöd att söka boende när de kontaktar kommunen och att kommunen har vetskap om var självbosatta är folkbokförda.

När anhöriga till anvisade kommer till Sverige

Under vissa förutsättningar kan nyanlända invånare ansöka om att återförenas med familjemedlemmar som är kvar i hemlandet. Det ser olika ut i länet huruvida och på vilket sätt kommunen är behjälplig med bostad när familjemedlemmar återförenas med en nyanländ person som har anvisats kommunen enligt bosättningslagen. Anknytningar till före detta asylsökande är en grupp som räknas in i kategorin självbosatta. Allra flest kommuner låter familjemedlemmar flytta in hos den person som har anvisats om bostaden anses vara tillräckligt stor. 11 kommuner bistår inte alls utan familjemedlemmarna får själva ansvara för att lösa sin bostadssituation. Något färre kommuner bistår genom att hjälpa familjen att söka bostad i hela landet. 7 kommuner uppger att de ordnar en lämplig bostad för hela familjen i den egna kommunen.

Utöver de angivna svarsalternativen som illustreras i diagram 16 uppger kommunerna några ytterligare tillvägagångssätt. Bland annat kan kommunen bistå med bostad om familjemedlemmarna anländer inom 2 år efter att den anvisade personen har fått sitt uppehållstillstånd. Flera kommuner hänvisar till att tillfälligt boende kan beviljas efter ansökan om ekonomiskt bistånd om familjen står helt utan bostad. Det innebär en individuell bedömning

Diagram 16. Stockholms läns kommuners svar på frågan "Vad händer när anhöriga till en anvisad nyanlända (ej ensamkommande barn) som befinner sig i anvisningsboende beviljas uppehållstillstånd och kommer till kommunen?" (flervalsfråga)

Källa: Länsstyrelsens kommunenkät om nyanländas bosättning och boendesituation i Stockholms län, 2019

för varje fall. En kommun uppger att de bistår med bostad under återstoden av den tid på bostadskontraktet som den anvisade nyanlända personen har.

Stor utsatthet enligt det civila samhället

Några organisationer i det civila samhället som har besvarat Länsstyrelsen Stockholms enkät om nyanländas bosättning och boendesituation uppger att de främst möter personer som självboscatt sig, ofta redan under asyltiden. En organisation uppger att de flesta som de möter i sin verksamhet är ensamstående mammor i 30-årsåldern med flera minderåriga barn. Majoriteten av dem har varit egenboscatta redan som asylsökande och de har aldrig haft en egen bostad i Sverige. Andra organisationer möter alla typer av nyanlända invånare, såväl anvisade som självboscatta hushåll, men även anvisade hushåll vars bostadskontrakt kommunen har erbjudit har löpt ut eller kommer att löpa ut. Vissa organisationer uppger även att de möter papperslösa personer, som har nekats asyl. I vissa fall är det personer vars hemland inte tar emot dem, varför de både lever utan samhällets stöd i Sverige och utan möjlighet att återvända till sitt hemland. De

kan även möta personer som har kommit till Sverige genom arbetskraftsinvandring och där bostadssituationen är problematisk. Civilsamhället synliggör således att det finns många grupper i samhället som kan möta stora svårigheter på bostadsmarknaden i Stockholms län, varav självboscatta nyanlända är en av dem.

Organisationer i det civila samhället beskriver vad konsekvenser av en problematisk bostadssituation för nyanlända självboscatta kan leda till, såsom trångboddhet, upprepade uppbrott och långvariga hemlöshetssituationer. En organisation beskriver att den främsta utmaningen gällande nyanländas bostadssituation är bristen på tillgängliga bostäder främst för ensamstående, nyanlända mammor med små inkomster.

”Det finns inte tillräckligt med bostäder och inkomstkraven från både kommunala och privata bostadsbolag är för högt ställda för denna grupp. Gruppen faller ofta mellan stolarna i kommunerna. De får inte tillräckligt stöd kring boendet och många fastnar i långvarig bostadslöshet. Detta i sin tur blir ett stort hinder för familjens etablering i Sverige. Hemlösheten påverkar alla delar av livet och gör det

mycket svårt för föräldern att lära sig svenska och komma ut på arbetsmarknaden. Barnen drabbas dock värst. Undermåliga akutboenden, trångboddhet, långa pendlingstider eller avbruten skolgång m.m. får mycket negativa konsekvenser för barnens hälsa, utveckling och möjligheter senare i livet.”

En församling inom svenska kyrkan i södra Stockholm beskriver att många självbosatta flyttar in hos vänner och släktingar med hopp om att kunna ordna sin bostadssituation på egen hand. Församlingen beskriver hur en del bor på nåder hos släkt och bekanta vilket kan leda till konfliktfyllda situationer. Många självbosatta nyanlända som församlingen möter är deprimerade och sjuka och har svårt att komma vidare i sin livssituation. Få av dem vill flytta till mindre städer utanför Stockholms län eftersom det där ofta är svårare att hitta ett arbete.

Fouad, som har intervjuats av RFSL Newcomers, har sen han kom till Sverige 2017 bott i flera olika städer. Fouad berättar om den ovisshet boendesituationen innebär när man måste förlita sig på andras välvilja.

”Jag har mestadels bott hos vänner från gay communityt och de är vänliga som upplåter sin bostad, men det är stressigt och sliter på en att alltid bo på en soffa och aldrig veta när jag måste flytta. Jag har varit med om att de har bett mig flytta ut utan förvarning och då måste jag hitta en plats för natten att sova på. Att hela tiden bo på någon annans soffa är inte tryggt.”

Några organisationer uppger även att nyanlända invånare som självbosätter sig lätt utnyttjas, till exempel förekommer det att nyanlända blir lurade att köpa svartkontrakt eller betala stora summor i hyra, ibland endast för en madrass på ett golv. En frivilligorganisation uppger att allt fler lever i avsaknad av hållbara boendelösningar och att det kan få mycket negativa konsekvenser.

”Särskilt kvinnor och ensamkommande barn och unga exploateras på olika sätt i utbyte mot någonstans att sova för natten: det kan handla om sexhandel, droghandel samt annan typ av exploatering exempelvis som arbetskraft. Det finns också en problematik för nyanlända som tvingas skaffa stora dyra lägenheter för att försöka uppfylla bostadskraven i den tillfälliga utlänningslagen.”

Självbosattas perspektiv på sin boendesituation

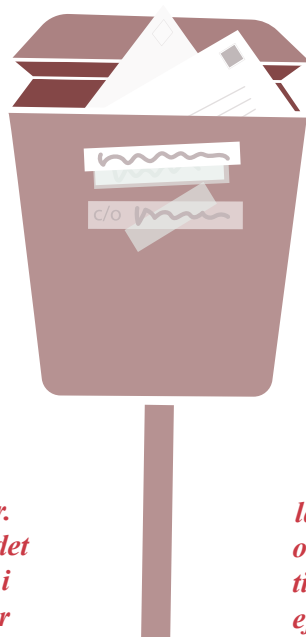
Nyanlända självbosatta som Länsstyrelsen har låtit intervjuas om sin boendesituation inom ramen för rapporten beskriver en tillvaro som delvis präglas av osäkerhet, svartkontrakt, höga hyror och upprepade flyttar.

Amal är 27 år gammal och kom till Sverige för ungefär ett år sedan som anhörig till en tidigare asylsökande som hade beviljats uppehållstillstånd. Hon beskriver hur hennes man arbetade från första början i Sverige och att det var anledningen till att han valde självbosättning i Stockholms län framför Migrationsverkets anläggningsboende i en annan del av Sverige. Amals man har alltid arbetat vitt men endast hittat bostad på länets svarta marknad. Även idag bor familjen svart och betalar 12 000 kronor i hyra. Amals man arbetar tolv timmar om dagen och tjänar ungefär 17 000 kronor efter skatt, själv läser hon svenska för invandrare (sfi). Amal beskriver att de klarar sig ekonomiskt tack vare att hon även får lite försörjningsstöd.

”En gång blev vi tvungna att lämna en lägenhet. Ägaren ville att vi skulle betala mer pengar. Vi lever knappt med pengarna som vi har. Och han ville ha mer. Vi frågade om vi får stanna tills barnen får lov i skolan. Men han tvingade oss att lämna lägenheten. Min man har aldrig kunnat plugga eller lära sig något på grund av bostads-situationen. Han har alltid behövt jobba extra för att betala dyrare hyror.”

En annan orsak till att asylsökande väljer bort Migrationsverkets anläggningsboende och själva ordnar boende kan vara önskan om att bo på en annan plats än där anläggningsboendena är placerade. Emir är 32 år gammal och har varit i Sverige i fyra år. Han berättar om hur det kan gå till att ordna en egen bostad på länets ansträngda bostadsmarknad.

”När jag kom hit skickade Migrationsverket mig till norra Sverige, till Piteå och sen till Östersund. Jag ville inte bo där, jag flyttade till Stockholm och bodde svart. Man köper en adress och betalar runt 5 000 kronor per månad. Fast man bor hos någon annan svart och betalar svart hyra. Det kan se olika ut och med olika hyror. Man hittar adressen och boendet via kontakter. Det är inte bara i invandrarområden. Det händer hos svenskar också. Jag känner till några som har sina adresser hos svenskar. Jag bodde i Odenplan. Jag fick mitt första jobb via en man. Det var ett vitt jobb som städare och han hjälpte oss med att bo svart hos honom. Han betalar våra löner och vi betalar hans hyra. Vi var två personer som bodde hos honom. Vi betalade 2 500 kronor i hyra per person. Det var ett litet rum.”

”Nu bor jag tillsammans med min tjejkompis, det fungerar bra än så länge. Det är tufft ekonomiskt, jag får 6 000 kronor av CSN och vi har en hyra på 8 000 kronor som vi delar på. Jag är tvungen att jobba extra för att pengarna ska räcka, det påverkar mina studier negativt men samtidigt så har jag inget val, det finns många nyanlända som jag känner som har det mycket värre än jag själv så jag är tacksam.”

Feven säger att det är svårt att komma till en storstad som Stockholm utan språk, utbildning och framförallt utan bostad.

”Om jag hade fått göra om allting igen så hade jag inte haft så bråttom. Jag hade lärt mig språket ordentligt först och utbildat mig innan jag flyttat till en större stad. Sverige borde ta efter Norge, där asylsökande inte får flytta från sitt anläggningsboende och ordna en egen bostad [...] I och med att jag själv valt att bo i Stockholm så förväntar jag mig inte att kommunen ska hjälpa mig, varför skulle dem göra det när jag frivilligt sagt att jag klarar mig på egen hand?”

Emir berättar att han än idag bor svart och beskriver hur hans bostadssituation påverkar hans möjligheter att etablera sig i Sverige.

Feven är 28 år och har bott i Sverige i ungefär 5 år. Som asylsökande blev hon erbjuden att bo på ett anläggningsboende långt från en storstad, som hon tackade nej till. Istället ordnade hon boende på egen hand i Stockholm genom vänner och bekanta. I sex månader bodde hon inneboende hos en kvinna. När denne skaffade pojkvän kände sig Feven obekvä, eftersom paret ofta bråkade. Idag bor hon tillsammans med en kompis i en tvåa och Feven tycker att det fungerar bra, även om det är ansträngt ekonomiskt.

”Jag har flyttat runt sju gånger under fyra år. Jag har bott på flera olika platser i Stockholms län. Jag har aldrig bott i ett bra boende. Det är för många som bor i lägenheten, det kan vara tre eller fyra personer i varje rum. Och det gör att man inte har någon privat plats, man får inte vara vaken eller naken när man vill. Och man kan inte sova när andra är vakna och pratar. Allt det här upplever man medan man försöker att fokusera på sina studier, lära sig språket och hitta ett jobb.”

Emir berättar även om hur den osäkerhet som präglar hans bostadssituation påverkar måendet.

”Jag mår bra fysiskt, jag har inga sjukdomar. Men jag funderar hela tiden, jag är orolig. Jag tänker hela tiden på boendet och jobbet. Jag känner mig inte etablerad och det gör mig orolig. Det känns som att jag springer och springer till ett mål men aldrig kommer fram. Det gör mig deprimerad och hindrar mig från att utveckla mig.”

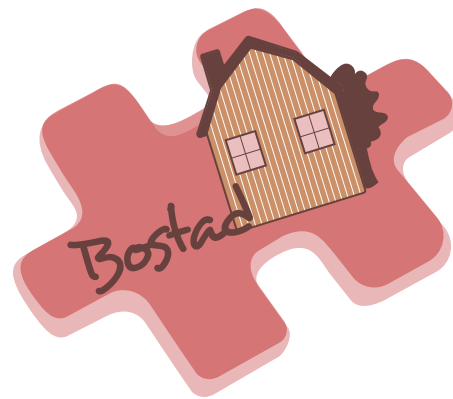
Amal säger att hon önskar att nyanlända invånare i Sverige skulle få en riktig chans att etablera sig. Hon hoppas att systemet inte glömmer henne och hennes barn bara för att hennes man valde att flytta från Migrationsverkets anläggningsboende när han var asylsökande, i syfte att skaffa ett jobb i Stockholm.

”Vi lever i Sverige men vi hittar inte varandra. Vi finns inte för varandra. Vi försöker att hitta ett hem och det gör att vi är oroliga och funderar på massa saker hela tiden. Det är svårt att förklara hur det känns.”

Sammanfattande kommentarer

Som avsnittet påvisar kan självboställningen leda till utsatthet på länets ansträngda bostadsmarknad, vilket i sin tur får konsekvenser för individers och familjers möjligheter till att etablera sig och för barnens skolgång och uppväxtvillkor. Självboställas bostadssituation som den här beskrivs liknar på ett övergripande plan bostadssituationen som nyanlända som har anvisats länet kan befinna sig i. Som vi har sett i tidigare avsnitt förekommer till exempel trångboddhet, upprepade flyttar och upplevelser av att bostadssituationen kan försvåra etablering och integration även för anvisade nyanlända. Med tidsbegränsade bostadskontrakt riskerar anvisade nyanländas bostadssituation efter kontraktet utlöper att likna den som självboställa kan hamna i, med otrygga och osäkra boendesituationer över tid. Det saknas ofta kunskap om självboställas bostadssituation i kommunerna, annat än på ett allmänt plan. Självboställa betraktas i det stora hela som vilken kommuninvånare som helst när det handlar om bostadssituationen. 15 000 självboställa har blivit kommunmottagande i länet under åren 2016–2019. Det är sannolikt att de har mött stora utmaningar i att hitta in på bostadsmarknaden och i hög grad är en del av den strukturella hemlösheten i länet. Att kommunerna i stor utsträckning saknar kunskap om gruppen blir till exempel problematiskt utifrån att kommuner i sina riktlinjer för bostadsförsörjningen förväntas identifiera olika gruppers behov för att möjliggöra stöd och strategier som kan underlätta för respektive grupp på bostadsmarknaden. På samma sätt riskerar vi att kunskapen brister om bostadssituationen och levnadsförhållandena för tidigare anvisade nyanlända som flyttar efter att anvisningskommunens bostadskontrakt utlöper.

Slutsater och vägar framåt

Det finns en stor variation i kommuners arbetssätt och boendelösningar i mottagandet av nyanlända genom anvisning. Den här rapporten pekar dock på att arbetssätt och boendelösningar för nyanlända i länet inte nödvändigtvis främjar nyanländas etablering och integration. Bosättning av anvisade innebär inte heller per se att etableringen på bostadsmarknaden underlättas. Bosättningslagen har haft stor effekt på det initiala mottagandet, som nu är betydligt jämnare fördelat över landet och mellan länets kommuner. Däremot har vi kunnat påvisa ett samband mellan tidsbegränsade bostadskontrakt och i vilken utsträckning anvisade nyanlända bor kvar i sin anvisningskommun över tid. Vi har även belyst kvalitetsaspekter i boendelösningar som också kan inverka på flyttmönster. I rapporten är intervjuerna med nyanlända avgörande för förståelsen av nyanländas boendesituation. Tidsbegränsade kontrakt, trångboddhet, upprepade uppbrott och ovisshet påverkar trygghet, tillit till samhället och känslan av att vara delaktig samt skapar ohälsa, förstärker utsatthet och motverkar det vi brukar kalla för integration.

Bostadssituationen och utmaningarna på bostadsmarknaden i länet är större än frågan om nyanländas bosättning. Samtidigt är målet att alla i länet, inklusive nyanlända, ska ha ett tryggt boende som passar de egna behoven. Låter vi bostaden komma sist får det konsekvenser för social hållbarhet. Bostadsbristen till trots är det nödvändigt att hitta vägar som möjliggör för nyanlända att etablera sig i länet. En central utgångspunkt är barnkonventionen och andra internationella åtaganden om mänskliga rättigheter och jämställdhet samt målen i Agenda 2030.

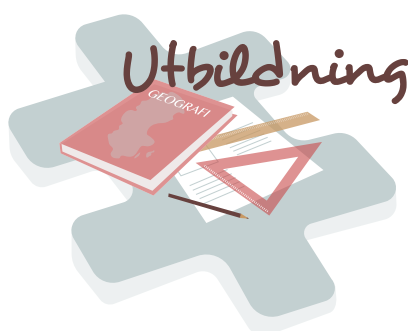
Ta tillvara nyanländas kompetens

Mottagandet av nyanlända inbegriper stora insatser, engagemang och investeringar från länets kommuner, civilsamhälle, näringsliv - och inte minst från nyanlända själva. Denna rapport har påvisat att tidsbegränsade kontrakt och bristande kvalitet i boendelösningar har en negativ inverkan på både nyanlända vuxna och barns möjligheter att etablera sig i länet. Vid sidan av konsekvenser för individen, innebär detta även en samhällsekonomisk förlust. Med en bostadsmarknad som långt ifrån förmår tillgodose nyanländas bostadsbehov förlorar länet potentiella invånare och nutida och framtida arbetskraft.

En inte tillräckligt nyttjad potential i bosättningsarbetet är kopplingen till kompetensförsörjning och arbetsmarknadsperspektiven. Vi ser ett behov av att nyttja befintliga arenor för att arbetsmarknads- och kompetensförsörjningsperspektiv i högre grad ska genomsyra också bosättningsarbetet. På samma sätt bör bostadsfrågan vara en integrerad del av arbetet med kompetensförsörjning.

Nyanlända är också barn med rättigheter

I mottagandet av nyanlända hamnar fokus ofta på vuxnas etablering på arbetsmarknaden. Vi ser att barnens situation och behov inte synliggörs i samma utsträckning. I rapporten beskriver nyanlända flickor och pojkar ett utanförskap, som också påverkar deras syn på framtiden och sina egna möjlig-

heter. Rapporten visar att arbetssätt som rör tidsaspekter och kvalitet i boendelösningar vid bosättningen riskerar att inte tillgodose barnens behov. Detta gäller till exempel rätt till lek och vila samt en levnadsstandard som tillgodoser flickor och pojkars utveckling i bred mening.

Barnkonventionen har i Sverige blivit lag. Det gör det än mer angeläget att föra ett aktivt samtal och arbeta mer systematiskt med barnkonventionen och ett barnperspektiv samt vad det konkret innebär i arbetet med bosättning av nyanlända. I detta arbete bör barnen få komma till tals och representanter involveras för verksamheter som möter barn i sitt dagliga arbete, såsom förskola, skola, BVC, fritidsverksamhet och civilsamhälle.

Bosättning som skapar trygghet, tillit och inkludering

Om bosättningen av anvisade nyanlända tolkas som en tillfällig boendeplacering kan konsekvensen bli att de varken upplevs som, eller får en chans att se sig själva som kommuninvånare. Boendeformer som innebär att anvisade nyanlända enbart bor med andra nyanlända hushåll påverkar också förutsättningar för inkludering och integration. I rapporten framkommer att både vuxna och barn vill bo blandat med möjlighet att fullt ut bli en del av samhället. Rapporten visar att boendemiljön påverkar upplevelsen av trygghet. Otryggheten kan dessutom vara större för vissa grupper, såsom nyanlända barnfamiljer, kvinnor, HBTQ-personer och funktionsnedsatta.

I det fortsatta arbetet med nyanländas bosättning ser vi ett behov av att i större utsträckning motverka boendesegregation och även blanda målgrupper i de bostadslösningar där endast nyanlända hushåll bosätts idag. Vi behöver även arbeta systematiskt med kompensatoriska insatser i syfte att ge lika förutsättningar för etablering, skolgång och social inkludering för nyanlända vuxna och barn oavsett boendetyper. I detta arbete bör nyanlända vuxna och barns erfarenheter och kunskaper tas tillvara. I det arbetet är det viktigt att särskilt se till behov och förutsättningar bland sårbara grupper, såsom kvinnor, barn, funktionsnedsatta och HBTQ-personer. I det sammanhanget behöver åtgärder alltså ta hänsyn till aspekter som rör ojämlikhet liksom ojämställdhet.

Använd och skapa fler verktyg för bostadsförsörjningen

Bosättningslagens fördelning är tänkt att vara proportionerlig i förhållande till kommunernas förutsättningar att ta emot nyanlända och mottagandet har i högre utsträckning styrts mot storstadslänen. Tidsbegränsade bostadskontrakt i ett län där bostadsbristen är påtaglig, leder till att anvisade nyanlända ofta inte kan bo kvar i sina anvisningskommuner. Det kan i sin tur underminera bosättningslagens proportionerliga fördelning. Denna utmaning

underbyggs av att det särskilda stöd som bostättningslagen är tänkt att ge i praktiken kommer i många olika skepnader. Det finns därför ett behov av att i bostättningslagen se över möjligheten att ange ramar avseende såväl tidsperspektiven i mottagandet liksom kvalitetsdimensioner i bostadslösningarna. På ett mer övergripande plan ökar den strukturella hemlösheten och nyanlända är en del av denna ökning. Kommuner har olika förutsättningar i arbetet med bostadsförsörjningen, men olika verktyg finns att tillgå. Här är frågan vilka verktyg som har prövats och vilka som återstår. Parallellt finns ett behov av att se över och främja att fler bostadspolitiska verktyg kommer till stånd. Den kommande utredningen om den sociala bostadspolitiken är viktig för att hjälpa alla de hushåll som står långt ifrån bostadsmarknaden.

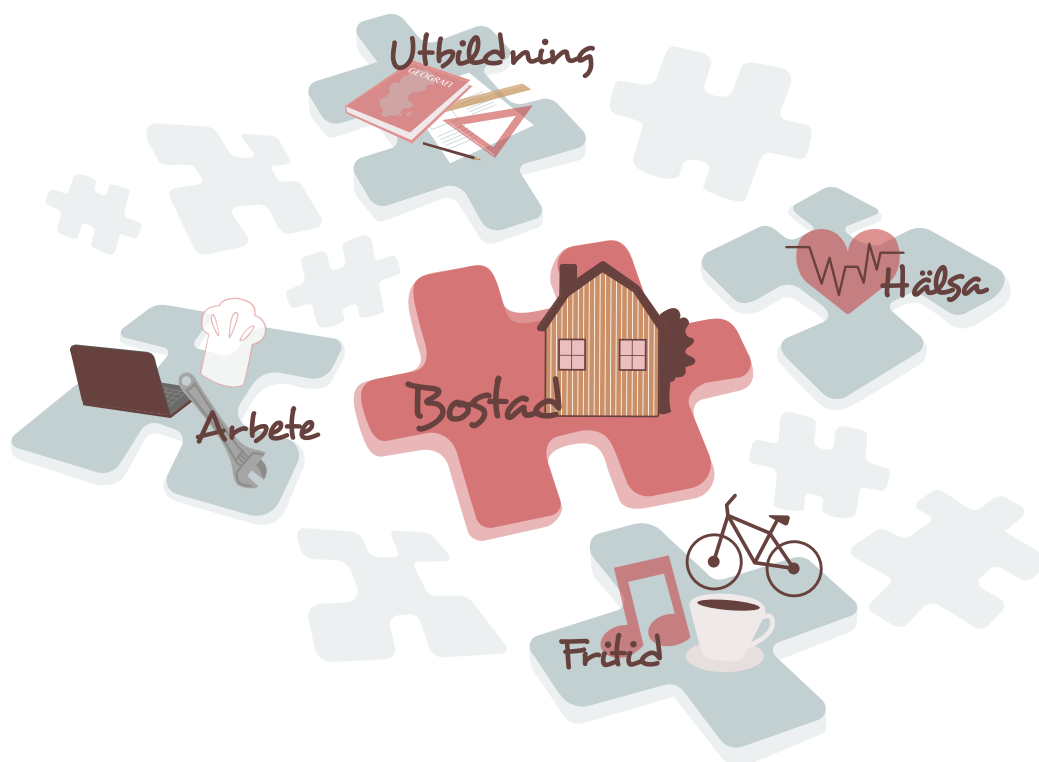
Långsiktighet främjar integration

I rapporten framkommer att tidsbegränsade kontrakt och bristande kvalitet i boendelösningar får konsekvenser på kort och längre sikt. En pressad boendesituation skapar stress och oro, påverkar var nyanlända lägger sin tid, kraft och energi, samt kan leda till ohälsa. Upprepade flyttar och att tvingas avbryta

pågående anställningar när det inte finns bostad, riskerar att få konsekvenser på längre sikt när hemlöshet antingen permanentas eller byts mot arbetslöshet. Sammantaget motverkas den integrationspolitiska ambitionen om att det offentligas insatser ska syfta till att främja etablering och integration.

Den stora ökningen i antalet nyanlända som mottogs under 2016–2017 i samband med att bostättningslagen trädde i kraft innebar en kraftansträngning för länet. Kommunerna behövde snabbt ta fram bostäder och i flera fall utforma en ny eller större kommunal organisation för bostättningen. Läget var pressat och ribban sänktes vad gäller tidsperspektiv och kvalitet i mottagandet.

Nu minskar mottagandet återigen, vilket ger möjligheter att arbeta mer kvalitativt och långsiktigt, bland annat genom att tillvarata de senaste årens erfarenheter och lärdomar. Detta bör inkludera både ett arbete för att möjliggöra för anvisade nyanlända att bo kvar i länet samt att skapa bättre förutsättningar för de som kommer att anvisas framöver. Det krävs en fortsatt intern samverkan där även samordnande funktioner och uppbyggda strukturer för mottagandet finns kvar. Vi behöver reflektera över arbetssätt och ompröva dessa utifrån kunskap och vunna erfarenheter.

Källförteckning

- Barnombudsmannen (2016). Inget rum för trygghet – barn och unga om vräkning och hemlöshet – temarapport Max18-2016. Stockholm. https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/inget_rum_for_trygghet_2016_final.pdf
- Björkhagen Turesson, Annelie (red.) (2019). Hemlösa barns vardagsliv i Malmö – utifrån ett barnrättsperspektiv. (FoU Rapport 2019:4). Malmö: Malmö stad och Malmö universitet. http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/30701/978-91-7877-047-2_Turesson_epub%20%281%29.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Bostadsförmedlingen i Stockholms län. Snabbfakta om Bostadsförmedlingen och bostadskön [2020-05-07]. <https://bostad.stockholm.se/om-oss/om-bostadsfor-medlingen/snabbfakta/>
- Boverket (2006). Var finns rum för våra barn? – En rapport om trångboddhet i Sverige. Karlskrona. https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2006/var_finns_rum_for_vara_barn.pdf
- Boverket (2007). Etniska hierarkier i boendet – lägesrapport om integration. Karlskrona. https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2007/etniska_hierarkier.pdf
- Boverket (2008). Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning. Karlskrona. https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2008/asylsokandes eget_boende_ebo_3.pdf
- Boverket (2015). Kommunernas kostnader för boendelösningar till personer utanför den ordinarie bostadsmarknaden. (Rapport 2015:31). Karlskrona. <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/kommunernas-kostnader-for-boendelosningar-till-personer-utan-for-den-ordinarie-bostadsmarknaden.pdf>
- Boverket (2015). Boendesituationen för nyanlända – slutrapport. (Rapport 2015:40). Karlskrona. <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/boendesituationen-for-nyanlanda.pdf>
- Boverket (2016). Trångboddheten i storstadsregionerna. (Rapport 2016:28). Karlskrona. <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/trangboddheten-i-storstads-regionerna.pdf>
- Boverket (2016). Olika grupper på bostadsmarknaden. [2020-05-07]. <https://www.boverket.se/sv/kommunernas-bostadsforsorjning/underlag-for-bostadsforsorjningen/olika-grupper-pa-bostadsmarknaden/>
- Boverket (2017). Hyresvärdarnas krav på blivande hyresgäster. (Rapport 2017:30). Karlskrona. <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2017/hyresvardars-krav-pa-blivande-hyresgaster.pdf>
- Boverket (2018). Uppdrag att följa utvecklingen på andrahandsmarknaden. (Rapport 2018:29). Karlskrona. <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2018/utvecklingen-pa-andrahandsmarknaden.pdf>
- Boverket (2019). Öppna data – Boverkets bostadsmarknadsenkät: Nyanlända – 2019. Karlskrona. <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/oppna-data/bostadsmarknadsenkaten/>
- Boverket (2019). Förändringar i allmännyttans bestånd. [2020-05-07] <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsforsorjning/kommunernas-verktyg/allmannyttan/bestand/>
- Boverket (2020). Öppna data – Boverkets bostadsmarknadsenkät: Nyanlända – 2020. Karlskrona. <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/oppna-data/bostadsmarknadsenkaten/>
- Ds 2015:33. Ett gemensamt ansvar för mottagandet av nyanlända. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet. https://www.regeringen.se/49c0fb/contentassets/746edfe0296b44c2a732ff6f8982052e/ds-2015_33-ett-gemensamt-ansvar-for-mottagande-av-nyanlanda.pdf
- Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (1953). Strasbourg: Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SWE.pdf
- Fastighetsägarna – Sveriges allmännytta (2018). Tillträdeskrav vid uthyrning av bostäder: En vägledning från Fastighetsägarna och Sveriges allmännytta. <https://www.sverigesallmannytta.se/trycksaker/tilltradeskrav-vid-uthyrning-av-bostader-en-vaegledning-fran-fastighetsagarna-och-sabo/>
- Fastighetsägarna (2019). Fler kom in på bostadsmarknaden med flexibla inkomstkrav [2020-05-07] <https://www.fastighetsagarna.se/aktuellt/>

- [nyheter/2019/filer-kom-in-pa-bostadsmarknaden-med-flexibla-inkomstkrav/?county=2](https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/d162673edec94e5f8d1da1f78e54dac4/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2019.pdf)
- Folkhälsomyndigheten (2019). Folkhälsans utveckling – årsrapport 2019. Solna.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/d162673edec94e5f8d1da1f78e54dac4/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2019.pdf>
- FoU Södertörn (2017). Moreno, G., Nyberg, E., Puga, M. & Öhlin, A. Bostadslöshet som uppväxtvillkor – barns och föräldrars vardagsliv i en familj som saknar egen bostad. (FoUs skriftserie nr 155/17). Tullinge.
https://fou-sodertorn.se/wp-content/uploads/2017/09/Rapport-nr-155_.pdf?fbclid=IwAR3c65J5eax4_FfTJu_YcrxAQePWxae77E39NvqQjRP6gsleH70yDHSL9z8
- Granath Hansson, Anna (2020). En social bostadssektor i Sverige? Stockholm: Fores.
https://fores.se/wp-content/uploads/2020/02/En-social-bostadssektor-i-Sverige_online.pdf
- Grange, Kristina & Björling, Nils (2020). Migrationens ojämna geografi - bosättningslagen ur ett rättviseperspektiv. (Mistra Urban Futures Report 2020:2). Göteborg: Chalmers.
https://www.mistraurbanfutures.org/sites/mistraurbanfutures.org/files/Grange_Bjo%C3%88rling_2020.pdf
- Holappa, Tim (2018). Glöm inte barnen – om bosättningslagens konsekvenser för barnfamiljers boende.
- Barnrättsbloggen [2020-05-08].
<https://barnrattsbloggen.wordpress.com/2018/04/25/glom-inte-barnen-om-bosattningens-lagens-konsekvenser-for-barnfamiljers-boende/>
- Kammarrätten i Stockholm (2018). Mål nr 4155-18.
https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/kammarratten_stockholm/nyheter/domi-mal-nr-4155-18.pdf
- Länsstyrelsen i Stockholms län (2011). Tema nyanlända. Ett tryggt boende för alla. Stockholm.
<https://docplayer.se/4610532-Ett-tryggt-boende-for-alla.html>
- Länsstyrelsen i Stockholm (2016). Bosättning av nyanlända – utmaningar och möjligheter i Stockholms län. (Rapport 2016:12). Stockholm.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c844027b3a3/1527494440550/Rapport%202016-12%20Bosattning%20av%20nyanl%20-%20utmaningar%20och%20m%20j%20l%20i%20Stockholms%20l%20n.pdf>
- Länsstyrelsen i Stockholms län (2017). Ett jämställt Stockholm – länsstrategi för jämställdhetsintegrering 2018–2020. (Rapport 2017:24). Stockholm.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.728c0e316219da8135bf4c1/1526068514707/Rapport%202017-24%20Ett%20j%20m%20st%20llt%20i%20Stockholm.pdf>
- Länsstyrelsen i Stockholms län (2019). Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2019. (Rapport 2019:13). Stockholm.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.35db062616a5352a22a-1be2d/1559631699070/R2019-13-L-%C3%A4get-i-%C3%A4net-bostad-2019-webb.pdf>
- Länsstyrelsen i Stockholms län (2019). Mänskliga rättigheter i Stockholms län - ett regionalt perspektiv. (Rapport 2019:15). Stockholm.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6a8f491016b944a8cbe5792/1562676957119/Rapport%202019-15%20M%20m%20n%20skliga%20r%20i%20Stockholms%20l%20n-%20ett%20regionalt%20perspektiv.pdf>
- Länsstyrelsen i Stockholms län (2019). Nutid och framtid 2019-3, Stockholmarna om befolkningssökning och bostadsbyggande. (Nyhetsbrev Nr 03-2019).
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6585fd516e450106287403c/1575034477361/Nutid%20och%20framtid%202019-03%20Stockholmarna%20om%20befolknings%20s%20k%20n%20g%20o%20c%20h%20o%20b%20o%20s%20t%20a%20d%20s%20b%20y%20g%20g%20a%20n%20d%20e.pdf>
- Länsstyrelsen i Stockholms län (2019). Verksamhetsplan 2020.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4aeb7416faedec1252071e/1581071631654/Verksamhetsplan-2020-2021.pdf>
- Länsstyrelserna (2017). På tal om mänskliga rättigheter. [Sverige]: Länsstyrelserna.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.1dfa69ad1630328ad-7c89d3d/1526068535323/P%20om%20m%20n%20skliga%20r%20i%20Stockholms%20l%20n.pdf>
- Länsstyrelserna (2018). Bostadsförsörjning mer än bostadsbyggande – analys över bostadsmarknaden för de som av olika skäl har svårt att ta sig in på bostadsmarknaden. (Rapport 2018:3). Malmö: Länsstyrelsen Skåne.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6ae610001636c9c68e535af3/1529498128586/Bostadsf%20r%20s%20o%20m%20m%20n%20skliga%20r%20i%20Stockholms%20l%20n.pdf>
- Länsstyrelserna (2018). Mottagande och etablering av nyanlända 2018– lägesbilder från kommuner och landsting. Stockholm: Länsstyrelsen.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.76f16c3d1665eba4c3eed7c/1540556715306/Mottagande%20och%20etablering%20av%20nyanl%20-%20l%20a%20g%20e%20b%20i%20d%20e%20f%20r%20a%20n%20l%20n%20d%20a.pdf>

- [nyanlända%20-%20Lägesbild%20oktober%202018z.pdf](#)
- Länsstyrelserna (2019). Lägesbilder från kommuner och regioner 2019: Mottagande av asylsökande, nyanlända och ensamkommande barn. (Meddelande nr 2019:21). Jönköping: Länsstyrelsen. <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.11a2cbf716d-6c8f9f743202e/1572604547462/2019-21%20Lägesbilder%20från%20kommuner%20och%20regioner%202019.pdf>
- Länsstyrelserna (2019). På tal om statistik och mänskliga rättigheter. (Meddelande 2019:22). Jönköping: Länsstyrelsen. <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.1e9f682716e44cbf6f5330c8/1573638271709/2019-22%20P%C3%A5%20tal%20om%20statistik%20och%20m%C3%A4nskliga%20r%C3%A4ttigheter.pdf>
- Migrationsverket (2020). Anvisning till kommuner och bosättning [statistik över nyanlända kommunmottagna som omfattas av förordningen (2010:1122) om statlig ersättning] [2020-02-15] <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Anvisning-till-kommuner-och-bosattning.html>
- Projekt SMAK slutrapport (2015). Stärkt mottagande av kvotflyktingar. Stärkt mottagande av kvotflyktingar: Tillsammans gör vi skillnad! <https://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/EU-fonder/Tidigare-fonder/Flyktingfonden/Genomforda-projekt/Starkt-mottagande-av-kvotflyktingar---SMAK.html>
- Prop. 2015/16:54. Ett gemensamt ansvar för mottagande av nyanlända. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet. <https://www.regeringen.se/4a7bed/contentassets/49e25a1fca3d4dcbbc5ed13d2bfb9b03/prop-20151654-ett-gemensamt-ansvar-for-mottagande-av-nyanlanda>
- Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik. Stockholm: Socialdepartementet. https://www.regeringen.se/498282/contentassets/8d6fca158ec0498491f21f7c1cb2fe6d/prop.-2017_18_249-god-och-jamlik-halsa--en-utvecklad-folkhalsopolitik.pdf
- Prop. 2018/19:1. Budgetpropositionen för 2019. Utgiftsområde 13. Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering. Stockholm: Finansdepartementet. <https://www.regeringen.se/4ac33b/contentassets/d13d35490a9f470a87b885188587b5ae/budgetpropositionen-for-2019-hela-dokumentet-prop.-2018191.pdf>
- Regeringskansliet (2016). Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling. Stockholm. Svensk översättning av FN:s Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. https://www.regeringen.se/49c2e4/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/agenda-2030/att-forandra-var-varld_agenda-2030-for-en-hallbar-utveckling.png.pdf
- Regeringskansliet (2014). Bostad sökes – slutrapport från den nationella hemlöshetssamordnaren. Stockholm. <https://www.regeringen.se/49bbdc/contentassets/036cefa7668f4a85a446286a2dd8eae3/bostad-sokes---slutrapport-fran-den-nationella-hemloshetssamordnaren-s2014.019>
- Regeringskansliet (2018). Sverige ska hålla ihop – segregationen ska brytas, 15 mars 2018. Stockholm. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/03/sverige-ska-halla-ihop--segregationen-ska-brytas/> [2020-03-08]
- Regeringskansliet. Kommittédirektiv 2020:53. En socialt hållbar bostadsförsörjning. <https://www.regeringskansliet.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2020/05/dir.-202053/>
- Riksrevisionen (2019). Trångboddhet – konsekvenser för hälsa och skolresultat. (RiR 2019:9). Stockholm. https://www.riksrevisionen.se/download/18.31babda71698fecee4b422d/1552911069132/RiR_2019_9_ANPASSAD.pdf
- Riksrevisionen (2020). Införandet och tillämpningen av bosättningslagen. [2020-05-07]. <https://www.riksrevisionen.se/nu-granskas/inledda-granskingar/inforandet-och-tillampningen-av-bosattningsslagen.html>
- Rädda Barnen (2017). En plats att kalla hemma – barnfamiljer i bostadskrisens skugga. Stockholm. https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad--kunskap/arbetar-for-barn/barnfattigdomsrapporter/barnfattigdomsrapport_enplats-attkallahemma_2017_radda_barnen.pdf
- SABO Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (2018). Bosättningslagen i praktiken: En studie av kommunernas ansvar och allmännyttans roll. Stockholm. <https://www.sverigesallmannytta.se/trycksaker/bosattningsslagen-i-praktiken/>
- SABO Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (2019). En bostadspolitik för alla? 16 intervjuer om social bostadspolitik. Järfälla. <file:///C:/Users/850802-002/AppData/Local/>

- [Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb-3d8bbwe/TempState/Downloads/Intervjubok_En_bostadspolitik_for_alla_issuu%20\(1\).pdf](#)
- SFS 1974:152. Kungörelse om beslutad ny regeringsform. Stockholm: Justitiedepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kungorelse-1974152-om-beslutad-ny-regeringsform_sfs-1974-152
- SFS 1993:387. Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade. Stockholm: Socialdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1993387-om-stod-och-service-till-vissa_sfs-1993-387
- SFS 2000:1383. Lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. Stockholm: Finansdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20001383-om-kommunernas_sfs-2000-1383
- SFS 2001:453. Socialtjänstlag. Stockholm: Socialdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453
- SFS 2010:197. Lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2010197-om-etableringsinsatser-for-vissa_sfs-2010-197
- SFS 2016:38. Lag om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-201638-om-mottagande-av-vissa-nyanlanda_sfs-2016-38
- SFS 2016:39. Förordning om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-201639-om-mottagande-av-vissa_sfs-2016-39
- SFS 2016:40. Förordning om fördelning av anvisningar till kommuner. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-201640-om-fordelning-av-anvisningar_sfs-2016-40
- SFS 2017:584. Lag om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2017584-%20om-ansvar-for-etableringsinsatser_sfs-2017-584
- Skr. 2016/17:10. Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid. Stockholm: Socialdepartementet.
https://www.regeringen.se/4ace09/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jamstalldhet/makt-mal-och-myndighet---feministisk-politik-for-ett-jamstallt-samhalle-skr.-2016_17-10.pdf
- Skr. 2016/17:29. Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter. Stockholm: Kulturdepartementet.
<https://www.regeringen.se/4a9b03/contentassets/c2fc9f2915394fd6841e46fce2be16bb/regeringens-strategi-for-det-nationella-arbetet-med-manskliga-rattigheter-skr.-20161729>
- Socialstyrelsen (2010). Hemlöshet - många ansikten, mångas ansvar. Genomförande av regeringens strategi för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2007–2009. Slutrapport 2010. Stockholm.
<https://www.kronofogden.se/download/18.44812de6133c5768d6780007907/1371144369234/hemlos-het-rapport-2010-6-33.pdf>
- Socialstyrelsen (2017). Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär. Stockholm.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2017-11-15.pdf>
- Socialstyrelsen (2018). Kunskapsguiden. Kommunens och socialtjänstens ansvar för boendeinsatser. [2020-05-07]
<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/ekonomiskt-bistand/hemlos-het/kommunens-och-socialtjanstens-ansvar-for-boendeinsatser/>
- Socialstyrelsen (2018). Kunskapsguiden. Insatser vid hemlöshet. [2020-05-07]
<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/ekonomiskt-bistand/hemlos-het/insatser-vid-hemlos-het/>
- SOU 2005:88. Vräkning och hemlöshet – drabbar också barn. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
<https://www.regeringen.se/49b6ac/contentassets/90459867ab3b45d5ad6db9b8adbcdec4/vrakning-och-hemlos-het---drabbar-ocksa-barn-del-1-t.o.m.-kap.-4>

- <https://www.regeringen.se/49b6ac/contentassets/90459867ab3b45d5ad6db9b8adbcd4/vrakning-och-hemloshet-del-2-t.o.m.-kap.-8>
<https://www.regeringen.se/49b6ac/contentassets/90459867ab3b45d5ad6db9b8adbcd4/vrakning-och-hemloshet-del-3-t.o.m.-referenser>
<https://www.regeringen.se/49b6ac/contentassets/90459867ab3b45d5ad6db9b8adbcd4/vrakning-och-hemloshet-del-4-bilagorna>
- SOU 2018:35. Ett gemensamt bostadsförsörjningsansvar. Slutbetänkande av Utredningen om kommunal planering för bostäder. Stockholm.
<https://www.regeringen.se/49cec5/contentassets/b5eae39ea5b54e76a09e7bc90c8e5196/ett-gemensamt-bostadsforsorjningsansvar-sou-201835.pdf>
- Statistiska centralbyrån (2016). Integration – flyktingars flyttmönster i Sverige. (Integration: rapport 10). Örebro.
https://www.scb.se/contentassets/dc0958cc6c9f4747aa2c4a699472b2c9/le0105_2016a01_br_be57br1601.pdf
- Statistiska centralbyrån (2019). Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige – statistisk lägesbild 2019. Stockholm.
http://share.scb.se/OV9997/data/mi1303_2019a01_br_x41br1902.pdf
- Statistiska centralbyrån (2019). Integration - en beskrivning av läget i Sverige. (Integration: rapport 13). Stockholm.
https://www.scb.se/contentassets/6834eab09f2c4758bb3fd9c015e765a8/le0105_2019a01_br_be57br1901.pdf
- Stockholms läns landsting (2018). Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen – RUF5 2050.
<http://www.rufs.se/publikationer/2018/rufs-2050/>
- Stockholms stad (2016). Stad i samverkan: Stockholms stad och civilsamhället. (Delrapport från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm). Författare: Johanna Löfvenius.
<https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/utredningar-och-rapporter/social-hallbarhet/stad-i-samverkan---stockholms-stad-och-civilsamhallet---delrapport-fran-kommissionen-for-ett-socialt-hallbart-sthlm.pdf>
- Stockholms Stadsmission (2016). Hemlös 2016. Tema: Bostäder för ekonomiskt svaga hushåll. Stockholm.
<https://www.stadsmissionen.se/sites/default/files/2019-12/Stadsmissionen-Rapport-Hemlos2016.pdf>
- Stockholms Stadsmission (2017). Hemlös 2017. Tema: Sverige i stort behov av nya grepp i hemlöshetspolitiken – kommunerna måste ta kampen mot hemlöshet på allvar. Stockholm.
- <https://www.stadsmissionen.se/sites/default/files/2019-12/Stockholms-Stadsmission-Hemloshetsrapport2017.pdf>
- Storsthlm Kommuner i samverkan. Hemlöshet [2020-05-07].
<https://www.storsthlm.se/social-valfard-och-halsa/hemloshet.html>
- Svenska FN-förbundet (2019). Joint submission for Sweden's third Universal Periodic Review in 2020. Stockholm.
<https://fn.se/wp-content/uploads/2019/12/Joint-NGO-submission-UPR-Sweden-2020.pdf>
- Sveriges allmännyttan (2020). Blockhyresavtal [2020-03-08].
<https://www.sverigesallmannnytta.se/juridik/hyresjuridik/blockhyresavtal/>
- Sveriges internationella överenskommelser (SÖ) 1998:35. Europeisk social stadga (reviderad). Stockholm: Utrikesdepartementet.
<https://www.regeringen.se/49c84d/contentassets/7c154cad8f754c22b17292242fb04c09/europeisk-social-stadga-reviderad>
- UNHCR (2016). Fairness for children – a league table of inequality in child well-being in rich countries. Florens.
https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/RC13_eng.pdf
- United Nations (1979). Human Rights Office of the High Commissioner. Convention on the elimination of all forms of discrimination against women. New York.
<https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>
- United Nations (1969). International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination. New York.
<https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cerd.pdf>
- United Nations (1948). Universal declaration of human rights.
https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/eng.pdf
- United Nations (1966). International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights.
<https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cescr.pdf>
- United Nations (1989). Convention on the Rights of the Child.
<https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf>
- United Nations (2006). Convention on the rights of persons with disabilities.
<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-2.html>

United Nations (1991). CESCR General Comment No.4: The Right to Adequate Housing (Art.11 (1) of the Covenant).

<https://resourcingrights.org/en/document/9c55otxgab9jyodmjwgdnuq5mi?page=1>

United Nations. Convention of the right of the child. Committee on the rights of the child. Report on the eleventh session (Geneva, 8-26 January 1996)

file:///C:/Users/850802-002/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosofEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/G9611831.pdf
<https://www.refworld.org/docid/3f4775124.html>

United Nations (2009). Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. UN Habitat. The right to adequate housing. Fact sheet No 21 (rev1). Genève.

https://www.ohchr.org/documents/publications/fs21_rev_1_housing_en.pdf

United Nations (2015). CRC/C/SWE/CO/5. Committee on the Rights of the Child. Concluding observations on the fifth periodic report of Sweden, 6 March 2015.

<https://www.refworld.org/docid/566e7e8c4.html>

United Nations (2016). E/C.12/SWE/CO/6. Committee on Economic, Social and Cultural Right. Concluding observations on the sixth periodic report of Sweden, 14 July 2016.

<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/Files-Handler.ashx?enc=4slQ6QSmIBEDzFEovLCuW0cqPuV%2FF2dyNH9MACbemkb%2BIRCiK128wF7FQEsVHiK%2FO3NGOJkFwgNmQui%2Fk9xAhNmtQ7T%2BYVLsUKHEjwIwNe%2Fc2QmlkU5cUJn7P%2BMISrjf>

Veidekke (2019). Från Nyanländ till hemlös – en rapport om den nya hemlöshetens utmaningar.

https://www.bostadspolitik.se/live/wp/wp-content/uploads/2019/11/rapport_fran-nyanland-till-hemlos.pdf

World Health Organization (2018). WHO housing and health guidelines. Genève.

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/276001/9789241550376-eng.pdf?ua=1>

Länsstyrelsen i Stockholms län

– en samlade kraft för en hållbar framtid

Länsstyrelsen Stockholm
Enheten för integration och nationella minoriteter
Telefon: 010-223 10 00
www.lansstyrelsen.se/stockholm